

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน ในพื้นที่บ้านสันต้นกอก หมู่ที่ 3 และบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 4 ผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 บริบทของชุมชน

ส่วนที่ 2 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน

ส่วนที่ 3 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน

ส่วนที่ 1 บริบทของชุมชน

1.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

บ้านสันต้นกอก หมู่ที่ 3 และบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 4 เป็นหมู่บ้านชนบทขนาดกลางในเขตตำบลดอนแก้ว ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศใต้ ตามถนนสายเชียงใหม่ - ลำพูน เป็นถนนสายเก่า มีต้นยางขนาดใหญ่ขึ้นสองข้างทาง เมื่อถึงตลาดยางนี้ มีสะพานข้ามคลอง ลงสะพานเลี้ยวขวาไปตามถนนเข้าหมู่บ้าน ประมาณ 4 - 5 กิโลเมตร รวมระยะทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงหมู่บ้านประมาณ 20 กิโลเมตร การเดินทางสะดวก ถนนลาดยางตลอด

ตำบลดอนแก้ว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสารภี มีอาณาเขต

ติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองแฝก และตำบลข้าวมุง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองผึ้ง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอหางดง

ตำบลดอนแก้ว แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน คือ

1. บ้านตำหนักเหนือ	หมู่ที่ 1
2. บ้านตำหนักใต้	หมู่ที่ 2
3. บ้านสันตันกอก	หมู่ที่ 3
4. บ้านดอนแก้ว	หมู่ที่ 4
5. บ้านดอนแก้ว	หมู่ที่ 5
6. บ้านน้ำใจ	หมู่ที่ 6
7. บ้านสันกลาง	หมู่ที่ 7

บ้านสันตันกอก หมู่ที่ 3 และบ้านดอนแก้วหมู่ที่ 4 เป็นหมู่บ้านที่มีเขตติดต่อกัน และมีอาณาเขตพื้นที่ติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านตำหนักเหนือ หมู่ที่ 1 และตำบลท่าวังตาล

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 5 และ บ้านน้ำใจ หมู่ที่ 6

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองแฝก และตำบลหนองผึ้ง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านตำหนักใต้หมู่ที่ 2 และบ้านสันกลางหมู่ที่ 7

เส้นทางคมนาคม

ทุกหมู่บ้านในตำบลดอนแก้ว มีถนนตัดผ่านเป็นถนนลาดยาง ซึ่งเชื่อมสัญจรไปมาภายในตำบล - หมู่บ้าน - ต่างอำเภอ ดังนี้

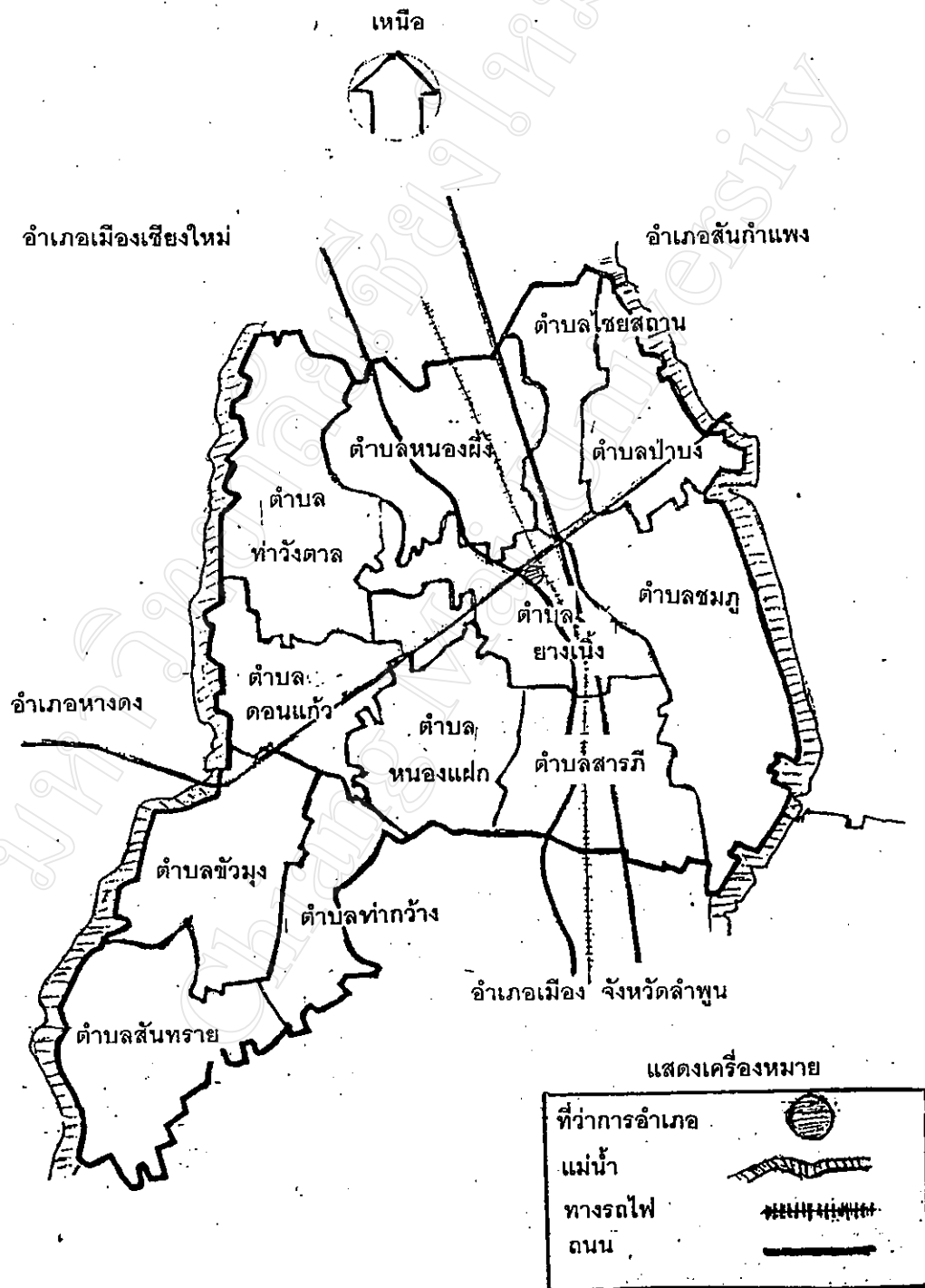
ก. ถนนขัวมุง - เทพาราม เป็นถนนสายหลักของตำบล แต่เป็นสายรองระดับอำเภอ เป็นถนนที่เชื่อมตำบลทางทิศใต้ และทิศตะวันตก ช่วงผิวจราจรกว้างประมาณ 4 เมตร ผ่านตำบลดอนแก้ว เริ่มจากหมู่ที่ 5 ผ่านหมู่ที่ 6 ไปตำบลขัวมุง ถนนเส้นนี้แยกจากถนนเชียงใหม่ - ลำพูน ตรงหน้าว่าการอำเภอสารภี ทางทิศตะวันตก

ข. ถนนดอนแก้ว เป็นถนนติดต่อภายในหมู่บ้าน เชื่อมถึงกันทุกหมู่

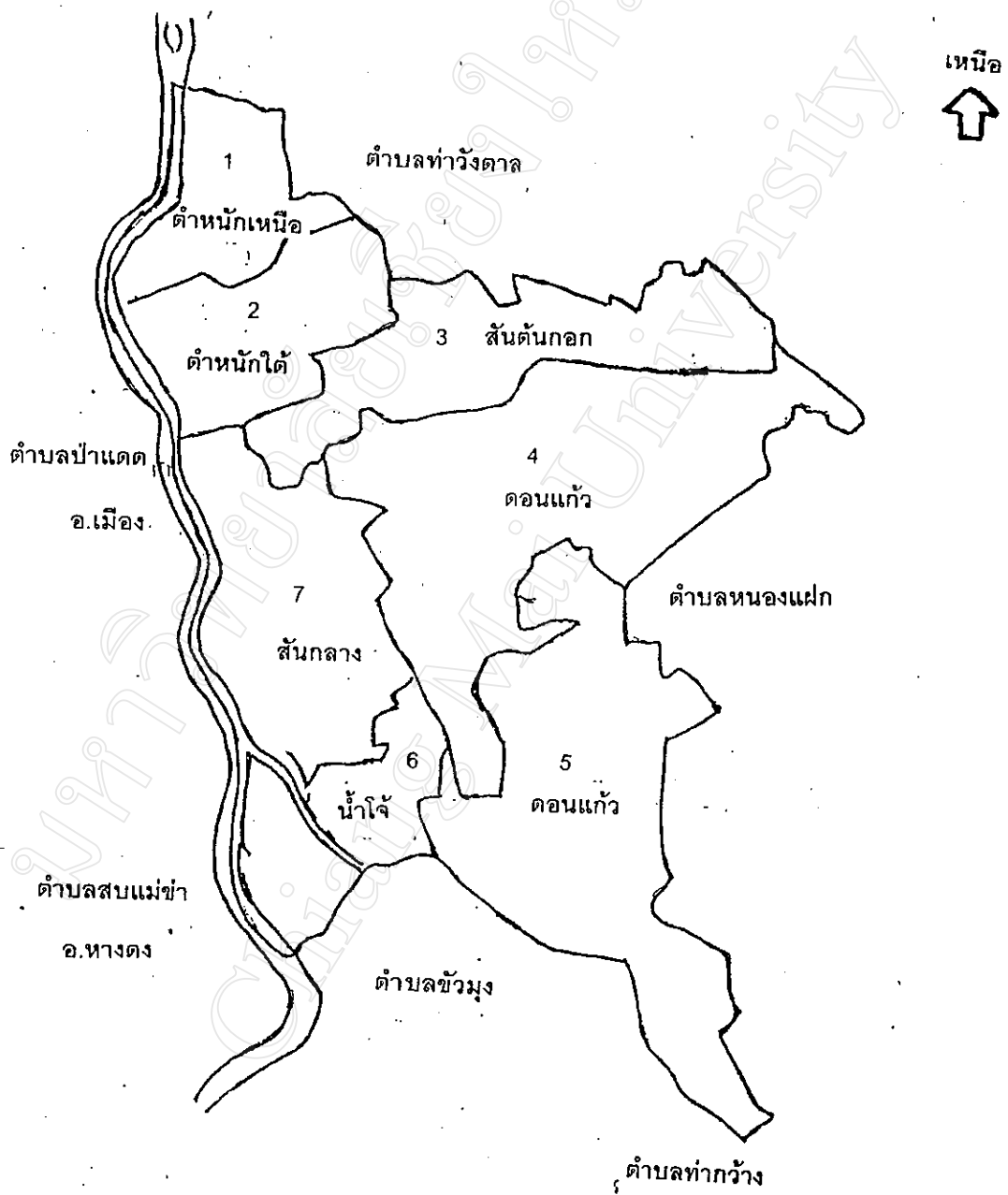
ค. ถนนเลียบริมฝั่งแม่น้ำปิง เป็นถนนสายที่เชื่อมไปยังตำบลอื่นผ่านหมู่ที่ 1, 2, 7, 6

บ้านสันตันกอกและบ้านดอนแก้ว เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานเท่าไรไม่ปรากฏชัด ไม่มีเอกสารบันทึกได้แน่นอน ผู้ใหญ่บ้าน พอลินดา ทองจันทร์ อายุ 60 ปี และผู้สูงอายุ ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า

แผนที่ 1 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ 2 อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

เดิมบ้านดอนแก้ว ชื่อว่าหมู่บ้านสันตันกอกใต้ ในบริเวณวัดดอนแก้ว (ปัจจุบัน) เมื่อก่อนเป็นป่ารกทึบ และมีต้นพิกุล (ดอกแก้ว) อยู่ต้นหนึ่งขึ้นอยู่บนที่ดอน ตอนเช้ามีผู้ชายบ้านเดินผ่านบริเวณนั้น ได้แลเห็นแสงพุ่งขึ้นไปบนท้องฟ้า และตกลงมาในบริเวณนั้น ชาวบ้านจึงชวนกันไปดูและเห็นต้นดอกแก้วขึ้นอยู่บนที่ดอน แล้วได้ช่วยกันขุดดินที่ดอนดู จึงได้พบแก้วเม็ดหนึ่งสีขาวขุ่น จึงได้นำไปให้เจ้าอาวาสวัดสันตันกอกพิจารณาว่าเป็นแก้วประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงได้สร้างวัดบนดอน และให้รองเจ้าอาวาสวัดสันตันกอก มาเป็นเจ้าอาวาสวัดดอนแก้ว ชื่อพระอินแก้ว โดยชาวบ้านถือเอาความเป็นสิริมงคล 3 อย่าง คือ พระอินแก้ว ดอกแก้ว และแก้ว มาตั้งเป็นชื่อวัด และชื่อตำบล

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน จากอดีตถึงปัจจุบันยังมีลักษณะดั้งเดิม คือ จะมีที่พักอาศัยเกาะกลุ่มติดกัน ด้วยข้อจำกัดตามลักษณะการประกอบอาชีพ ลักษณะบ้านเรือนเป็นสภาพบ้านไม้สองชั้นและครึ่งตึกครึ่งไม้ ส่วนใหญ่ทำแนวรั้วเป็นต้นไม้ การสร้างบ้านเรือนขึ้นอยู่กับการประกอบอาชีพแต่ละครัวเรือน ในบริเวณที่พักอาศัยส่วนหน้าเป็นบ้านพักอาศัย ด้านหลังเป็นพื้นที่ทำสวน ทำนา บางส่วนก็ใช้บริเวณบ้านพักเป็นที่ประกอบการค้าขาย

ตำบลดอนแก้วมีประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 3,716 คน โดยแยกเป็นชาย 1,823 คน และเป็นหญิง 1,893 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,202 ครอบครัวยุคใหม่ และประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากที่สุดในบริเวณหมู่ที่ 4 มีความหนาแน่นสูงเฉลี่ยได้ 3.8 คน/ไร่ รองลงมาในบริเวณหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 3 มีความหนาแน่น 1.4 และ 1.1 คน/ไร่ ตามลำดับ (แนวทางพัฒนาการเกษตรระดับตำบล , 2538 หน้า 1)

1.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

1.2.1 เศรษฐกิจของชุมชน

การตั้งบ้านเรือนในชุมชนบ้านดอนแก้ว ตั้งเป็นกลุ่มติดกัน อยู่ในบริเวณใกล้กับถนนเป็นส่วนมาก บางส่วนก็กระจายออกไปตามชายสวนและท้องทุ่ง โดยเฉพาะบ้านสันตันกอก หมู่ที่ 3 และบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 4 มีจำนวนครัวเรือน แสดงได้ไว้ในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือนในชุมชนบ้านสันต้นดอก และบ้านดอนแก้ว

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร	ชาย (คน)	หญิง (คน)
หมู่ที่ 3 บ้านสันต้นดอก	170	540	251	289
หมู่ที่ 4 บ้านดอนแก้ว	210	575	279	296

ประชากรในชุมชนบ้านสันต้นดอก และบ้านดอนแก้ว ที่เป็นต้นตระกูล มีตระกูลใหญ่ๆ ดังนี้ หมู่บ้านสันต้นดอก ได้แก่ ตระกูลทองอินทร์ ในขณะที่หมู่บ้านดอนแก้ว ประกอบด้วย ตระกูลชูดวง ตระกูลชูศิลป์ ตระกูลชูเชิญ ตระกูลชื่นจิตร์

ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นที่ราบแบบขั้นบันได หรือที่ลาดเนิน ซึ่งเป็นที่ราบเนื้อดินร่วนเหนียวปนทราย ในตำบลดอนแก้วมีคลองชลประทาน ประชากรจึงประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ถั่วเหลือง ลำไย พืชผัก กระเทียม ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำสวนลำไย และปลูกพืชผัก ในที่นาเก่า ซึ่งได้เลิกปลูกข้าว และถั่วเหลืองแล้ว โดยการขุดยกร่องขึ้นมา เพราะทำนาไม่ได้ผลเนื่องจากมีน้ำท่วมขัง เนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวเมือง ถนนหนทางและการคมนาคมสะดวก การเดินทางออกจากหมู่บ้าน ชาวบ้านใช้รถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ เดินทางออกจากหมู่บ้านเข้ามาในเขตเมืองเชียงใหม่ ใช้เวลาประมาณ 20 นาที จึงมีประชากรออกมาทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน เช่น เป็นกรรมกรรายวัน พนักงานบริการ ทำงานในบริษัทห้างร้านต่าง ๆ หรือบางคนก็รับจ้างในหมู่บ้าน เช่น ช่างลำไยออกผลผลิต ชาวสวนส่วนใหญ่จะขายลำไยให้แก่พ่อค้าเหมาซึ่งเข้ามารับซื้อในสวน ชาวบ้านบางคนก็รับจ้างรายวันเก็บลำไย คัดเกรด และการบรรจุลงกล่อง เbungหรือตะกร้า

เนื่องจากเป็นชุมชนที่ได้รับความเจริญจากตัวเมืองแพร่กระจายเข้าไปในหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ลดลงเรื่อย ๆ ที่ดินในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็ได้ถูกขายเปลี่ยนมือไป ไปอยู่ในมือพ่อค้า นายทุน และเจ้าของโครงการต่าง ๆ ที่ซื้อไว้ทำสวนลำไยบ้าง จัดสรรที่ดินไว้จำหน่ายบ้าง หรือซื้อทิ้งไว้ไม่

ได้ทำประโยชน์อะไร ดังนั้นเกษตรกรจึงมีที่ดินถือครองโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมาณ 1 - 2 ไร่ ต่อครัวเรือน หรือบางคนก็ไม่มีที่ดินถือครองแล้ว แต่ยังทำการเกษตรอยู่โดยการขอเช่าที่ดิน และขอใช้ประโยชน์บนที่ดินว่างเปล่าของนายทุน ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินได้เปลี่ยนอาชีพไปรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า ค้าขายในและนอกหมู่บ้าน เป็นกรรมกรรับจ้างรายวันในตัวเมือง หรือรับจ้างในหมู่บ้าน

เศรษฐกิจโดยทั่วไปของชุมชนจึงขึ้นอยู่กับอาชีพเกษตรกรและ อาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ของประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนของ 2 หมู่บ้านนี้ ประมาณ 40,000 - 70,000 บาท ต่อปี

การปกครอง

ในชุมชนบ้านดอนแก้ว แต่ละหมู่บ้าน ปกครองโดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำทางการ ที่ชาวบ้านได้เลือกตั้งขึ้นมาเป็นตำแหน่งสูงสุดของหมู่บ้าน และได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการอีกครั้งเข้ามาบริหารงานภายในหมู่บ้าน โดยทำงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านอีก 7 ฝ่าย (กม.) ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการหมู่บ้านด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นผู้นำที่ชาวบ้านคาดหวังว่าเป็นตัวแทนของตนในการประสานงานและประสานผลประโยชน์กับทางราชการ รวมทั้งปกครองดูแลลูกบ้าน

ในหมู่บ้านสันต้นกอก หมู่ที่ 3 และบ้านดอนแก้วหมู่ที่ 4 มีผู้นำทางการฝ่ายปกครอง มีรายชื่อ ดังนี้

หมู่ที่ 3	ชื่อ	ตำแหน่ง
บ้านสันต้นกอก	1. นายอินสม บุญสูง	ผู้ใหญ่บ้าน
	2. นายบัน แสงสว่าง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 4		
บ้านดอนแก้ว	1. นายสุรินทร์ ชูดวง	ผู้ใหญ่บ้าน
	2. นายณรงค์ ชูดวง	สารวัตรกำนัน
	3. นายชัยรัตน์ ศรีสุวรรณ	สารวัตรกำนัน

โรงเรียน

ในชุมชนบ้านสันต้นกอก และบ้านดอนแก้ว มีโรงเรียน เพียง 1 แห่ง ชื่อโรงเรียนบ้านสันต้นกอก ตั้งอยู่ติดกับวัดสันต้นกอก หมู่ที่ 4 เป็นโรงเรียนที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี 2504 มีสภาพเก่าและทรุดโทรม มีรายงานบันทึกไว้ครั้งสุดท้าย เดือนมีนาคม 2540 มีนักเรียน ชาย - หญิง ที่มาศึกษาตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 รวมแล้ว 39 คน ปัจจุบันโรงเรียนปิด ไม่มีเด็กมาเรียนหนังสือ เด็กๆ ในหมู่บ้านส่วนมากไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนสารภีพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ ให้บริการตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และ ตอนปลาย ห่างไกลจากชุมชนบ้านดอนแก้ว ประมาณ 5 -6 กิโลเมตร บางครอบครัวที่มีฐานะดี ก็ส่งลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนมีชื่อเสียงในเขตเมือง เนื่องจากใช้เวลาในการเดินทางไม่นานมากนัก

องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว (อบต.)

องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 บ้านดอนแก้ว เป็น อบต. ระดับชั้นที่ 5 ที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบล ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น

โครงสร้างการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สภา องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

1. สมาชิกสภา อบต. ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นโดยตำแหน่ง 1 คน และสมาชิกสภา อบต. ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎร หมู่บ้านละ 2 คน ทั้งหมด 14 คน รวมเป็นสมาชิกสภา อบต. 15 คน โดยเลือกสมาชิกขึ้นมาเป็นประธานสภา รองประธานสภา เลขาและผู้ช่วยเลขา สภา อบต.

2. คณะกรรมการบริหาร อบต. ได้แก่ สมาชิกสภา อบต. ซึ่งได้รับเลือกตั้งไม่เกิน 4 คน แล้วเลือกขึ้นมาเป็นประธานกรรมการฯ และเลขาฯ กรรมการ

3. พนักงานส่วนตำบลมีปลัด อบต. เป็นหัวหน้า โดยแบ่งส่วนงานออกเป็นสำนักปลัด อบต. ส่วนการคลัง และส่วนโยธา

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

1. ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
2. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือ แสงสว่างโดยวิธีอื่น
3. ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
4. ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และ

สวนสาธารณะ

5. ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
6. ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
7. บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
8. การคุ้มครองดูแล และรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของ

แผ่นดิน

9. หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
10. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
11. กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์

คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับเลือกตั้งขึ้นมาเป็นตัวแทนของชาวบ้าน ช่วยออกความเห็นและกำหนดกฎ ระเบียบของชุมชน และนำปัญหาต่างๆ ของชุมชนเพื่อพิจารณา หาทางแก้ไขร่วมกันตลอดจนการถ่ายทอดข่าวสารมติที่ประชุมแก่ชาวบ้าน ซึ่งจะมีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง ในวันสิ้นเดือน เวลากลางวัน อาจจะประชุมเพียงครั้งวัน หรือทั้งวันขึ้นอยู่กับเรื่องและปัญหาที่ต้องพิจารณาร่วมกัน

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ตั้งอยู่ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว โดยแบ่งการใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของที่ทำการ อบต. เป็นส่วนราชการระดับตำบล โดยเกษตรอำเภอสารภี กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งให้บริการและคำแนะนำเกี่ยวกับเทคโนโลยีต่างๆ ที่ใช้ในการเกษตร เช่น การปลูกพืชแบบผสมผสาน การใช้สารเคมี เป็นต้น ดูแลโดยเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล มีการอบรมชาวบ้านเป็นวิทยากรและแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีขึ้นมา ซึ่งชาวบ้านที่ได้รับการคัดเลือกและอบรมให้ทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ นายสมัย บุญเป็ง ประธานกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 3 - หมู่ที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นให้ชาวบ้าน

ได้มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ให้มีการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรกันเอง จากชาวบ้านที่ได้ผ่านการอบรมเป็นวิทยากรแล้ว ไปยังชาวบ้านทั่วไป

1.2.2 วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนาและความเชื่อ

ชาวบ้านในชุมชนบ้านดอนแก้วทุกครอบครัวนับถือศาสนาพุทธและยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา ผู้คนในชุมชนมีศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการที่ชาวบ้านทุกครอบครัวได้ให้ความสำคัญ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา เช่นงานประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ตานก๋วยสลาก พิธีบวชพระงานศพ ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านใช้วัดเป็นสถานที่ประกอบกิจทางศาสนาและประเพณี และวัดจะมีความสำคัญมาก นอกจากเป็นสถานที่ที่ให้ชาวบ้านได้มีโอกาสมาพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันแล้ว ก็ยังใช้เป็นสถานที่สำหรับการประชุมกลุ่มทางสังคม หรือองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มปลูกผัก กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งมีวัดที่มีความสำคัญ ดังนี้

ก. วัดสันตันกอก ตั้งอยู่เลขที่ 166 บ้านสันตันกอก หมู่ที่ 4 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 8 ไร่ 2 งาน สค.1 เลขที่ 138 อาณาเขต ทิศเหนือจดถนนและบ้านของราษฎร ทิศใต้จดถนน ทิศตะวันออกจดถนน ทิศตะวันตกจดถนน อาคารเสนาสนะประกอบด้วยอุโบสถ ทรงไทย ลานนา ศาลาการเปรียญ และหอฉัน ปูชนียวัตถุมีพระพุทธรูปทองคำ พระสิงห์หนึ่ง พระสิงห์คู่ พระพุทธรูปเงินและเจดีย์

วัดสันตันกอก สร้างเมื่อพ.ศ. 2390 เดิมมีต้นมะกอกหวานอยู่หน้าวัดจึงตั้งชื่อว่าสันตันกอกได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2401 ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสชื่อพระอธิการประสงค์เดชสีโล บวชมาแล้ว 14 พรรษา ชาวบ้าน หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 รวมแล้วประมาณ 305 ครัวเรือน จะเป็นศรัทธาวัดสันตันกอก

ข. วัดดอนแก้ว เป็นวัดที่สร้างขึ้นที่หลังวัดสันตันกอก ตั้งอยู่เลขที่ 168 บ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 5 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 5 ไร่ 49 ตารางวา สค.1 เลขที่ 91 อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ 1 เส้น 16 วา ทิศใต้ประมาณ 1 เส้น 6 วา ทิศตะวันออกประมาณ 2 เส้น 17 วา จดบ้านของราษฎร ทิศตะวันตกประมาณ 31 เส้น อาคารเสนาสนะประกอบด้วย วิหาร ศาลาการเปรียญทรงไทย

ล้านนา หอสมุดมณฑลพายัพล้านนา ภูมิสงฆ์เป็นอาคาร 2 ชั้น ครึ่งตึกครึ่งไม้และโรงครัว วัดดอนแก้วสร้างเมื่อ พ.ศ.2410 มีพระอินแก้วเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 1 ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสชื่อ พระครูรัตนสุภาจารย์ วัดดอนแก้วตั้งอยู่ห่างจากวัดสันตันนอกประมาณ 1 กิโลเมตร ถ้าเดินทางด้วยรถยนต์มาตามถนนประจำตำบลแล้วแยกเข้าถนนหมู่บ้านก็จะพบวัดดอนแก้วก่อน แล้วเลยไปอีก ก็เป็นวัดสันตันนอก ชาวบ้านที่เป็นศรัทธาวัดดอนแก้วเป็นชาวบ้านในหมู่ 5 และหมู่ 4 เป็นบางส่วน รวมแล้วประมาณ 115 ครัวเรือน

วัดดอนแก้ว เป็นสถาบันทางศาสนา ที่เป็นศูนย์รวมให้ชาวบ้านได้มารวมตัวกัน ทำพิธี และกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา ชุมชนบ้านดอนแก้ว เจ้าอาวาสได้เป็นผู้นำและใช้แนวความคิดการพัฒนา 9 แผน มาตั้งแต่ปี 2520 เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. เด็กเล็ก
2. เยาวชน
3. สตรี
4. ออมทรัพย์
5. อาสาสมัคร
6. สิ่งแวดล้อม
7. ด้านจิตใจ
8. องค์การชุมชน
9. รายได้

โดยทางวัด ใช้วันที่ชาวบ้านได้มาทำบุญ ทำกิจกรรมตามประเพณีและศาสนา ในการให้ความรู้ การศึกษาอบรมแบบไม่เป็นทางการ และกล่อมเกลাজิตใจ ให้การสนับสนุน เสริมสร้าง ให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามแผนที่กำหนด สังเกตเห็นได้จากบนผนังโบสถ์ที่วัดนี้ จะแตกต่างกับวัดอื่น ซึ่งปกติจะวาดภาพความเป็นมาของพระพุทธเจ้า แต่เจ้าอาวาสให้วาดภาพ รูปภาพของชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้ในปี 2526 วัดดอนแก้วได้รางวัลชนะเลิศการพัฒนาหมู่บ้านระดับภาค

ประเพณีที่ชาวบ้านนิยมปฏิบัติต่อเนื่องกันมาช้านาน คือ

ประเพณีตานก๋วยสลาก

เรียกอีกอย่างว่าประเพณีทำบุญสลากภัต การทำบุญประเพณีตานก๋วยสลาก การกำหนดวันจะจัดอยู่ในช่วงเดือนกันยายน - ตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษาและชาวบ้านส่วนใหญ่จะเว้นจากการทำนา ปีนี้ได้จัดงานพร้อมกันทุกวัดในหมู่บ้าน คือวันที่ 24 กันยายน 2542 เป็นการ จัดตานก๋วยสลากน้อย ซึ่งชาวบ้านจะเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก เพื่อให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจปัจจุบัน และตามฐานะแต่ละบ้าน บางบ้านก็เสียค่าใช้จ่ายถึง 500 - 600 บาท บางบ้านก็ร่วมพันบาท ในการจัดงานจะมีการเตรียมงาน 1 วัน เรียกว่าวันแต่งดาและวันถวายเครื่องไทยทานอีก 1 วัน เรียกว่าวันตาน (ทาน)

วันแต่งดา ชาวบ้านแต่ละบ้าน และสมาชิกในครัวเรือนได้ช่วยกันเตรียมอาหารคาวหวาน ผลไม้รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ที่จะนำมาใส่ก๋วยสลากทำด้วยชะลอม(ก๋วย) ที่สานด้วยไม้ไผ่ นำกระดาดหรือใบไม้มารองเพื่อไม่ให้ของตกหล่นได้ แล้วผูกปากชะลอมด้วยเชือกผูกมัดให้เรียบร้อย แล้วจะเสียเงินให้เหินช่างบนเป็นส่วนมาก แต่ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนไป ก๋วยที่ทำด้วยไม้ไผ่ที่สานกันเป็นชะลอมไม่ค่อยเห็นมีกันแล้ว ชาวบ้านจะไปซื้อตะกร้าพลาสติกจากร้านค้ามาแทน แม้แต่ ก๋วย ล้ม ผลไม้ หมากพลู เมี่ยง ที่เคยใส่ ก็เปลี่ยนมาเป็น ขนม อาหารสำเร็จรูปแบบปัจจุบัน เพราะสะดวก และจัดหาได้ง่าย ประหยัดเวลาของชาวบ้านที่ต้องไปประกอบอาชีพการงาน

วันตานก๋วยสลาก เป็นวันที่ถวายเครื่องไทยทานหรือถวายก๋วยสลาก ชาวบ้านจะแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองอุ้มก๋วยสลาก ไปร่วมกันทำบุญที่วัดโดยนำก๋วยวางไว้เป็นหมวดหมู่ แล้วเขียนสลาก (เส้น) ว่าเป็นก๋วยของใคร จะตานไปให้ใคร เช่น พระเจ้า ผีตาย หรือชาติหน้า แล้วก็เอาสลากไปกองรวมกัน ให้พระ และเณรจับขึ้นมา เป็นการถวายทานให้แก่พระสงฆ์แบบหนึ่ง โดยไม่ระบุหรือเจาะจงพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง

ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา - ออกพรรษา

ประมาณเดือนสิบเหนือ ตรงกับเดือน 8 ของภาคกลาง หรือเดือนกรกฎาคม ชาวบ้านจะถือเอากิจกรรมที่พระสงฆ์เข้าพรรษา เป็นการทำบุญสุนทานด้วย วันนี้ชาวบ้านจะหยุดจากการประกอบอาชีพทุกอย่าง พากันเข้าวัดทำบุญ, ฟังเทศน์ ชาวบ้านจะ

ตั้งแต่เช้าเตรียมอาหารคาวหวาน ใส่ภาชนะ ดอกไม้บูชาพระและบางคนก็นำเทียนขนาดใหญ่ ซึ่งเรียกว่าเทียนเข้าพรรษามาถวายให้กับพระสงฆ์เพื่อให้ใช้ในช่วงเข้าพรรษา ปัจจุบันที่วัดมีไฟฟ้าใช้สังเกตดูบางรายก็เปลี่ยนจากการถวายเทียนเข้าพรรษามาเป็นถวายหลอดไฟแทน

และในเดือนเกียงหรือเดือนอ้าย ตรงกับเดือน 11 ของภาคกลาง และตรงกับเดือนตุลาคม พระสงฆ์จะออกพรรษา หลังจากที่ได้อยู่จำพรรษามาเป็นเวลา 3 เดือนแล้ว ชาวบ้านจะมีประเพณีตักบาตรเทโว (เทโวโรหนะ) ซึ่งชาวพุทธเชื่อกันว่าสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อทรงโปรดมารดา ครั้นออกพรรษาจึงเสด็จกลับสู่มนุษยโลกที่เมืองสังกัสสนคร เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ครั้งนั้น จึงร่วมกันบำเพ็ญบุญโดยการตักบาตร ถือเสมือนหนึ่งว่า ใส่บาตรพระพุทธเจ้าที่เสด็จมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ประเพณีเดือนยี่เป็ง

เดือนยี่ตรงกับเดือน 12 ของภาคกลางและตรงกับเดือนพฤศจิกายน จะมีประเพณียี่เป็ง ซึ่งเป็นประเพณีที่เก่าแก่และสืบทอดกันมาของทุกวัดในล้านนาไทย ที่วัดจะมีการตกแต่งประดับประดาตกแต่ง เช่น ทำราวขัวตรรอบวิหาร หรือศาลา ทำประตูปาหน้ำทางเข้าวัดหรือหน้าพระวิหาร บริเวณพระวิหารจะมีโคมค้าง โคมแขวน โคมหุกระต่าย โคมรังมดส้ม โคมรูปต่าง ๆ และโคมผัด หรือโคมเวียน แหวนประดับไว้อย่างสวยงาม ในวันนี้ชาวบ้านก็จะเข้าวัด ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ชาวบ้านบางกลุ่มซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชายก็จะนำกระดาดมาช่วยกันทำโคมลอย แล้วปล่อยขึ้นบนท้องฟ้า ทั้งกลางวันและกลางคืน ถ้ากลางวันเรียกว่า “ว่าว” หรือโคมลอย กลางคืนเรียกว่า “ว่าวไฟหรือโคมไฟ” ซึ่งสร้างความสนุกสนานและตื่นเต้น จะมีเสียงเฮของเด็ก ๆ เมื่อโคมได้ลอยขึ้นไปสูงและมีเสียงประทัดที่ผูกไว้ดังขึ้น เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านต้องช่วยกันทำร่วมกัน สนุกสนานร่วมกัน และในเวลากลางคืนตามบ้านเรือนแต่ละหลัง ร้านค้าต่าง ๆ ก็จะจุดประทีปโคมไฟโดยใช้ผางประทีปบ้างเทียนบ้าง สีสันต่าง ๆ นานา ดูสว่างไสวไปทั่วหมู่บ้าน

ประเพณีลอยกระทง หรือประเพณีลอยโคม หลังจากประเพณียี่เป็งในวันขึ้น 14 - 15 ค่ำเดือนเดียวกัน ชาวบ้านจะหาใบตองใบไม้มาทำกระทง เป็นกิจกรรมที่ช่วยกันทำได้ในครอบครัวหรือระหว่างเพื่อนบ้าน หนุ่มสาวคนรักช่วยกันประดิษฐ์ประดับประดา ดอกไม้ให้สวยงาม กระทงนิยมทำกัน 2 อย่าง คือ กระทงเล็กและกระทงใหญ่ กระทงเล็กเมื่อ

ชาวบ้านทำเสร็จแล้วก็จะชวนกันไปลอยตามแม่น้ำลำคลองหนองบึงใกล้ ๆ บ้าน ส่วนกระทงใหญ่ จะนิยมจัดทำกันเป็นส่วนรวม มีการประกวดแข่งขันในระดับหมู่บ้าน หรืออำเภอ

ประเพณีทานข้าวล้านบาตรหรือดอยข้าว

ในเดือนสี่เหนือซึ่งตรงกับเดือนมกราคม หรือชาวบ้านเรียกว่าเดือนสี่เป้ง เป็นเดือนที่ชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวนำไปเก็บไว้ในยุ้งข้าว ชาวล้านนานิยมทำบุญก่อนที่ตนจะนำไปบริโภค เพื่ออุทิศบุญกุศลให้แก่เทพยดา แม่โพสพ ในชุมชนนี้ ถึงแม้ชาวบ้านจะไม่ค่อยทำนากันแล้วแต่ก็ยังยึดถือประเพณีที่สืบเนื่องกันมา ทางศรัทธาแต่ละวัดยังจัดให้มีการทำบุญชาวบ้านที่ไม่ได้ปลูกข้าวกินเอง ก็ต้องไปซื้อข้าวสารมาร่วมทำบุญตามประเพณี หลังจากชาวบ้านได้ร่วมกันทำบุญถวายข้าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทางกรรมการวัดและศรัทธาวัดจะแบ่งข้าวไว้ให้แก่วัดเพื่อใช้หุง หรือหนึ่งเป็นอาหารแก่พระภิกษุสามเณร ที่เหลือจึงขายให้แก่พ่อค้า เป็นปัจจัยใช้ในวัด

ประเพณีปอยหลวง

ประมาณเดือนห้าถึงเดือนเจ็ด (เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน) ซึ่งเป็นช่วงที่ปลอดจากฤดูฝน เหมาะกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน วางจากการทำไร่ ทำสวน อากาศไม่หนาว ไม่ร้อน ชาวบ้านจะจัดงานปอยหลวง ซึ่งเป็นงานบุญงานประเพณี เพื่อเฉลิมฉลองถาวรวัตถุของวัด หรือสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนช่วยกันสร้างขึ้น เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ กำแพง หอพระไตรปิฎก โรงเรียน หอประชุม สะพาน โดยมีความเชื่อกันว่า หลังจากที่ได้ร่วมบริจาคเงินทอง หรือร่วมแรงกันสร้างมาแล้ว ก็จะต้องมีงานปอยหลวง เฉลิมฉลองสิ่งปลูกสร้างเหล่านั้น แล้วทำบุญถวายมอบเป็นสมบัติของส่วนรวมด้วย และบุญกุศลที่คณะศรัทธาได้สร้างมานี้จะเป็นปัจจัยทำให้ผู้บริจาคตันได้รับอานิสงส์ไปในภายหน้า และเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับพ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย หรือญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

การดำเนินงานประเพณีปอยหลวง ในปีนี้ของวัดสันตันนอก

คณะกรรมการวัด จะประสานงานมายัง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 เรียกชาวบ้านที่เป็นศรัทธาวัด มาประชุมปรึกษาหารือ เพื่อตกลงจัดงานปอยหลวง ว่าจะจัดกันเมื่อไหร่ ใช้งบประมาณเท่าไร วางแผนงานและแบ่งหน้าที่กันอย่างไร ชาวบ้านประชุมกันถึง 2 -3 ครั้ง จึง

ตกลงกันได้ว่า จะจัดงานขึ้นในวันที่ 8 - 10 เมษายน 2543 และนิมนต์พระหัววัดต่างๆ จากวัดที่เคยร่วมงานบุญ ประมาณ 180 วัด ต้องใช้เงินทุนประมาณ แสนกว่าบาท ชาวบ้าน จะเตรียมต้นคร่ำทวนบ้านละ 1 ต้น ซึ่งต้นคร่ำทวนจะติดป้ายจี้ถวายวัดมากน้อยแล้วแต่ฐานะของแต่ละบ้าน และเมื่อก่อนจะมีการประกวดต้นคร่ำทวน แต่ปัจจุบันได้งดการประกวด เพราะเศรษฐกิจไม่ค่อยดี และเป็นการเพิ่มภาระงานให้แก่ชาวบ้านมากขึ้น

ชาวบ้านจะวางแผนจัดงานและแบ่งแยกหน้าที่กัน เช่น กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มหนุ่มสาว จะเตรียมไทยทาน เครื่องอาหารหวานคาว ตกแต่งสถานที่ และต้อนรับแขกผู้มางาน คณะกรรมการวัด จะอยู่ฝ่ายการเงิน กลุ่มผู้อาวุโสจะต้อนรับและดูแลพระหัววัด ที่รับนิมนต์ คณะกรรมการหมู่บ้านจะดูแลความสงบ ความเรียบร้อยทั่วๆ ไป ก่อนวันงานเรียกว่าวันดา ชาวบ้านจะช่วยกันจัดทำตุง(ธง)ไปถวายที่วัด มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนยาวๆ จะผูกติดกับไม้ไผ่รวกทั้งลำมัดไว้ 2 ข้างทางเข้าวัด เมื่อถึงวันงาน ซึ่งเรียกว่าวันตาน ชาวบ้านจะแต่งตัวสวยงาม จัดชบวนแห่ “ควั่นาน” ช่างฟ้อน ไปวัดที่จัดงานปอยหลวงในช่วงบ่าย พอตกเย็นและค่ำจะมีงานมหรสพสมโภช การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมือง ชาวบ้านจะได้รับทั้งบุญกุศล และความสนุกสนานครื้นเครง ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และเป็นความผูกพันร่วมกันของชาวบ้านในชุมชนเดียวกัน

ประเพณีสงกรานต์

เป็นประเพณีปีใหม่ตรงกับวันที่ 13 เมษายน ตามประเพณีพื้นเมืองเรียกว่าวันนี้ว่า วันสังขารล่อง ในวันนี้เช้าตรู่ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะนำสมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือนของตนเอง เอาเสื้อผ้า ที่นอน หมอนมุ้ง ออกมาทำความสะอาดมาผึ่งมาตากแดด ถือเป็นวันสาธารณสุขของครอบครัว นอกจากทำความสะอาดบ้านเรือนแล้ว ก็จะมีการสละหัว ขำระร่างกายให้สะอาด เด็กๆและวัยรุ่นหนุ่มสาวก็จะมีการเล่นน้ำ เล่นน้ำกันอย่างสนุกสนานเกือบทั้งวัน

วันที่ 14 เมษายน เรียกว่า วันเนาหรือวันเนา ในวันนี้ถือเป็นวันสำคัญ ชาวบ้านจะไม่ทำอะไรที่ไม่เป็นมงคลไม่ด่าทอหรือทะเลาะวิวาทกัน หากมีการทะเลาะวิวาทกันในวันนี้จะไม่เป็นมงคลตลอดปี และวันนี้เป็นวันแต่งดาด้วย ชาวบ้านแต่ละครอบครัวเตรียมจ่ายซื้อของมาทำขนม ข้าวต้ม อาหาร และเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ สำหรับไปทำบุญที่วัดในวันรุ่งขึ้น และในตอนบ่ายๆ ของวันชาวบ้านจะพากันขนเอาทรายจากแม่น้ำที่

ใกล้หมู่บ้าน แล้วนำไปกองไว้ในวัด ช่วยกันก่อเป็นเจดีย์ทรายซึ่งชาวบ้านจะจัดเตรียมธงหรือตุ่ง มาปักไว้ที่กองเจดีย์ทราย ไว้ถวายวัดในวันรุ่งขึ้น

วันที่ 15 เมษายน เรียกว่า วันพญาวัน เป็นวันที่มีการทำบุญทางศาสนา และมีการไปดำหัว ชาวบ้านจะนำเอาอาหารคาวหวานต่าง ๆ ไปทำบุญถวายพระตามวัดที่ตนเป็นศรัทธา เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษหรือญาติมิตรบิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้ว และยังมีการทวนขันข้าวให้บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ ญาติมิตร หรือผู้ที่คุ้นเคยรู้จักเคารพนับถือกันที่ยังมีชีวิตอยู่ ตอนบ่ายจะมีการไปดำหัว พ่อหลวงหรือผู้ใหญ่บ้านได้ตั้งขบวนชาวบ้านไปรดน้ำดำหัว โดยนำข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน น้ำขมิ้นส้มป่อย ไปสู่มาคารวะบุคคลที่ตนเคารพนับถือ และขอพรจากท่าน เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง ผู้อาวุโส และ ผู้นำสำคัญในชุมชน เป็นต้น

พิธีงานบวช แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ

ในชุมชนชาวบ้านยังนิยมจัดงานดังกล่าว ส่วนใหญ่นิยมใช้สถานที่ภายในบ้านจัดงาน มีพิธีทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องนิมนต์พระมาทำบุญและจัดอาหารคาวหวานต่าง ๆ เลี้ยงพระและแขกผู้มางาน งานใหญ่มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพแต่ละบ้าน ซึ่งการจัดงานอย่างนี้ต้องใช้แรงงาน เงินและปัจจัยอื่น ๆ ที่มากเกินไปจนครอบครัวจะรับผิดชอบได้ทั้งหมด จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้าน และญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่รักใคร่ชอบพอกันก็จะมาช่วยกัน นับตั้งแต่การจัดสถานที่ หมูผู้ขายหรือพ่อบ้านก็จะช่วยกันขนของที่ต้องไปยืมจากวัด การประดับประดาและตกแต่งสถานที่ก่อนจะถึงวันงาน ส่วน หมูผู้หญิงหรือแม่บ้าน ก็จะรวมกลุ่มกันช่วยกันเตรียมอาหาร กับข้าวคาวหวาน ดอกไม้ ข้าวของเครื่องใช้ไว้เลี้ยงพระและแขกผู้มางาน แขกผู้มางานที่เป็นเพื่อนบ้านกันส่วนใหญ่จะไม่มีบัตรเชิญอย่างเป็นทางการกัน ยกเว้นแขกผู้ใหญ่หรือบุคคลสำคัญถ้าเป็นงานศพด้วยแล้ว ชาวบ้านจะไม่ต้องรอให้บอกหรือเชิญเพียงแค่ว่าบ้านไหนที่รู้จักกันมีงานศพ ก็จะหยุดงานจากการประกอบอาชีพ ไปร่วมงานศพแสดงความเสียใจ ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจแก่เพื่อนบ้านที่รักใคร่ชอบพอกัน

พิธีเลี้ยง ผีปู่ย่า ตายาย

ผีปู่ย่า ตายาย หมายถึงผีประจำตระกูล หรือที่เรียกว่า ผีบรรพบุรุษ กล่าวคือถ้าปู่ย่าตายายล่วงลับไปแล้วพวกลูกหลานก็จะสร้างหอไว้ทางเบื้องทิศหัวนอน หรือในสถานที่ที่เห็นว่าสมควรลูกหลานจะบรรจงสร้างอัญเชิญดวงวิญญาณของพ่อแม่ให้มาอยู่ในศาลาเพื่อพิทักษ์รักษาลูกหลานตลอดจนเครื่องญาติ บนหอจะมีหิ้งวางเครื่องบูชา เช่น พานสวยดอก (กรวยที่ทำด้วยใบตองใส่ดอกไม้) ฐูปเทียน น้ำตัน (คนโท) วางเอาไว้ ในปัจจุบันคำว่า “ผีปู่ย่า ตายาย” กร่อนลงมาเหลือเพียงคำว่า “ปู่ ย่า” เป็นความเชื่อที่ว่า ผีปู่ย่าจะอยู่กับลูกผู้หญิงตลอดไปโดยมีผู้หญิงอาวุโสที่สุดในกลุ่มเครือญาติจะทำหน้าที่เป็น “แก้วผี” หรือเป็นหัวหน้าของกลุ่มเครือญาติ มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมในการไหว้ผีปู่ย่า และทำพิธีขอขมาผีปู่ย่าเมื่อมีการ “ผีดผี” หรือมีการล่วงเกินกฎเกณฑ์ ชาวบ้านถือกันว่าผีปู่ย่ามีอำนาจคุ้มครองให้คุณและให้โทษแก่ลูกหลานในกลุ่มเครือญาติ ดังนั้นจึงมีกฎระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวที่สมาชิกในกลุ่มเครือญาติจะต้องทำตาม เช่น การให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ การไม่ทะเลาะเบาะแว้ง การไม่มีเพศสัมพันธ์ของหนุ่มสาวก่อนแต่งงาน ซึ่งถือว่าเป็นการ “ผีดผี” จะต้องมีการ “เลี้ยงผี”

การเลี้ยงผี เลี้ยงผี ตามประเพณีจะเลี้ยงปีละครั้ง ซึ่งของเลี้ยงผีจะเป็น ไก่ หัวมู ขนม ผลไม้ เวลาเลี้ยงผีก็แล้วแต่จะกำหนดกัน บอกไปยังญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกันให้เดินทางมาร่วมด้วย เป็นการชุมนุมเครือญาติซึ่งทำให้เครือญาติยังมีความรัก ความผูกผัน ความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นห่วงกันในยามที่เครือญาติ มีความเดือดร้อนหรือต้องการความช่วยเหลือ

ปัจจุบันการเลี้ยงผี ปู่ ย่า ไม่ได้ทำกันทุกบ้าน โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ ที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ได้รับค่านิยมแบบใหม่เข้ามาแทน ทำให้มีการเลือนหาย การประเพณีปฏิบัติไปบ้าง

ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

นอกจากในชุมชนจะมีการประเพณีปฏิบัติตามประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาแล้ว ชาวบ้านในชุมชนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีปอบ ซึ่งความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ขนบธรรมเนียมบางอย่างของชุมชน เช่น ในหมู่บ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 4 ด้านหลัง

ของที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว (อบต.) ได้สร้างศาล หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หอผีแม่ย่า”

ได้สอบถามจากชาวบ้านใกล้เคียงบริเวณนั้น ได้ความว่า เมื่อประมาณ 10 กว่าปีมาแล้ว เดิมที่ตั้งของ อบต. เป็นทางสามแพร่ง และมีต้นจำปาขนาดใหญ่ขึ้นสองต้น คู่ เป็นต้นไม้เก่าแก่ ซึ่งร่มรื่นเป็นที่พักอาศัย หลับนอนแก่ผู้คนที่เดินทางไกล ต่อมากำนัน ได้สั่งให้คนตัดต้นไม้สองต้นนี้ออก เพื่อย้ายสำนักงานสภาตำบลมาตั้งแทน ขณะที่ก่อสร้างสำนักงาน กำนันได้เกิดล้มป่วย ไม่รู้สาเหตุ แล้วฝันไปว่า ได้เห็นสองแม่ลูกจู๋มือกันหายเข้าไปในบริเวณด้านหลังของสำนักงาน แล้วบอกว่าไม่มีที่อยู่ กำนันจึงได้ปรึกษาชาวบ้าน และตกลงสร้างหอผีให้อยู่ หลังจากนั้นกำนันยังได้ฝันอีกว่า แม่ลูกสองคนมาบอกว่า บ้านที่สร้างให้อยู่ไม่ได้ เนื่องจากสร้างด้วยไม้ของหลวง เพราะกำนันเอาเศษไม้ที่เหลือจากสร้างสำนักงานสภาตำบลมาสร้างให้ จึงได้มีการรื้อหอผี แล้วสร้างขึ้นใหม่ เมื่อสร้างสำนักงานสภาตำบลเสร็จ กำนันก็เสียชีวิตลง เท่าที่สังเกต หอผีที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นใหม่ปัจจุบันนี้ มีลักษณะ ใช้ไม้สลัด (ไม้ไผ่ที่สานขัดกันไว้) ทำเป็นฝา มี 3 ด้าน มุงหลังคากระเบื้องเก่าๆ แบบบ้านของชาวบ้าน ขนาดความกว้างยาว ประมาณ 1 ตารางเมตร มีบันไดเล็ก 3 - 4 ขั้น พาดขึ้นด้านหน้า ชาวบ้านเชื่อกันว่า เป็นหอผีแม่ย่า ที่ดูแลรักษาประจำหมู่บ้าน ให้มีความร่มเย็น เป็นสุข เวลาบ้านไหนมีงานขึ้นบ้านใหม่หรือเทศกาลปีใหม่ (สงกรานต์) ก็นำอาหารหวาน คาวสุรา ดอกไม้ ไปเซ่นไหว้

1.2.3 กลุ่มต่างๆ ในชุมชน

กลุ่มต่างๆ ที่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้าน ที่เป็นกลุ่มธรรมชาติ กลุ่มสนใจ ที่เรียกว่าองค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ และกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาแบบเป็นทางการ โดยแบ่งแยกได้ตามประเภทของกลุ่ม ดังนี้

- ก. กลุ่มวัฒนธรรม
- ข. กลุ่มสังคม
- ค. กลุ่มเศรษฐกิจ

ก. กลุ่มวัฒนธรรม ได้แก่

- กลุ่มศรัทธาวัด

เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากชาวบ้านมีความเลื่อมใส นับถือพุทธศาสนา ต้องไปประกอบพิธีทำบุญ และกิจทางศาสนาที่วัด ชาวบ้านจะยึดวัดเป็น ศูนย์กลางทางจิตใจ เป็นสถานที่ชาวบ้านได้มีโอกาสมาพบปะ พูดคุยปรึกษาหารือ ได้ ถิ่นทุกซัซซ กันได้บ่อยครั้ง ในชุมชนบ้านดอนแก้ว บ้านสันต้นกอก หมู่ที่ 3 และบ้านดอน แก้วหมู่ที่ 4 มีวัดเพียง 2 วัดเท่านั้น ดังนั้น ชาวบ้านหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 จึงเป็นศรัทธาวัดสัน ต้นกอก ชาวบ้านหมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 4 บางส่วน ซึ่งมีบ้านเรือนใกล้กับเขตวัด เป็นศรัทธาวัด ดอนแก้ว ถ้าชาวบ้านที่เป็นศรัทธาวัดไหน ก็จะไปประกอบกิจที่วัดนั้น ถ้าไปวัดอื่น ที่ไม่ได้ อยู่ในหมู่บ้านตน ชาวบ้านก็มักจะกล่าวว่า “พระเจ้าบ้านตนไม่ไหว ไปไหว้พระเจ้าบ้านอื่น” ด้วยเหตุนี้ ความเป็นศรัทธาวัดจึงเหนียวแน่นผูกพัน กลุ่มศรัทธาวัดไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ ใดๆ มาบังคับใช้ ระบบศรัทธาวัดเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อจรรโลงอุดมการณ์ทาง ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนที่สืบทอดกันมา ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความ สัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้านใกล้เคียง

ข. กลุ่มทางสังคม

- กลุ่มแม่บ้าน

เป็นกลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้น ทุกหมู่บ้าน โดยกรมการพัฒนาชุมชน มีนโยบาย ให้แม่บ้านแต่ละครัวเรือนมารวมตัวกัน เพื่อทำกิจกรรมทางสังคมซึ่งแต่ละกลุ่มจะดำเนินงาน ในรูปของคณะกรรมการ เป็นกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (ก.พ.ส.ต.) เช่นบ้าน สันต้นกอก หมู่ที่ 3 มีคณะกรรมการทั้งหมด 9 คน นางศรัทธา ใจมา เป็นประธานกรรมการ และบ้าน ดอนแก้วหมู่ที่ 4 มีคณะกรรมการทั้งหมด 9 คนเช่นกันและมีนางทองดี โพธิยอง เป็น กรรมการที่ปรึกษารวมเป็น 10 คน กรรมการเหล่านี้จะประสานงานติดต่อรับข่าวสาร ข้อมูล หรืองานนโยบายต่างๆ มาให้กลุ่มแม่บ้านดำเนินกิจกรรม แต่ละกลุ่มจะตั้งกองทุนพัฒนาสตรี สมาชิกแรกเข้าจะเสีย 10 บาท และจะต้องจ่ายบำรุงกองทุน ปีละ 100 บาท ทุกคน เมื่อเสีย ชีวิตจะได้รับเงินช่วยเหลือศพละ 500 บาท นางนงไฉ จาหนิม ตำแหน่ง ประธานกลุ่มแม่ บ้าน และผู้ช่วยเลขา อบต. กล่าวว่า กลุ่มฯ ถูกจัดตั้งขึ้นมา เพราะราชการอยากให้แม่บ้าน มีการรวมกลุ่มกัน สมาชิกให้ความสนใจในระยะแรกๆ เมื่อปี 2541 กลุ่มได้รับการ

สนับสนุนเงินงบประมาณ จากองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเงิน 50,000 บาท เพื่อจัดซื้อเตาอบขนม และเป็นค่าศึกษาอบรมแม่บ้าน ทำขนมทองม้วน แม่บ้านจะได้นำไปทำเป็นอาชีพเสริมหารายได้ให้แก่ครัวเรือน แต่เมื่อทำไปแล้ว ไม่สามารถหาตลาดจำหน่ายได้ ทำให้แม่บ้านไม่ให้ความสนใจที่จะทำอย่างต่อเนื่อง จึงเลิกล้มทำขนมกันไป เดียวนี้เตาอบขนมซึ่งเป็นเตาขนาดใหญ่ ตั้งทิ้งไว้อยู่ในที่ทำการ อบต. ไม่มีใครสนใจใช้ทำอะไร หรืออยากจะให้ขึ้นมา ก็ใช้ไม่ค่อยสะดวก เหมือนตั้งอยู่ตามบ้านของชาวบ้านเอง (สัมภาษณ์ นางนงไฉไลนิม ประธานกลุ่มแม่บ้าน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2542)

- กลุ่มเครือข่าย

ระบบเครือข่าย เป็นกลุ่มความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีการเชื่อมโยงและเกาะเกี่ยวกันตามสายสัมพันธ์ หรือผูกพันโดยสายเลือด มีการแตกแขนงออกไป โดยการแต่งงาน ตั้งครอบครัวใหม่ ลักษณะครอบครัวและเครือข่าย อาจจะมีแบบแผนแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน และความแตกต่างดังกล่าวอาจจะเชื่อมโยงกับความแตกต่างอื่นๆ เช่นลักษณะการใช้ทรัพยากร และแรงงาน ในการผลิตทางเศรษฐกิจ

ลักษณะครอบครัว และเครือข่ายของชุมชนบ้านดอนแก้ว มีทุกลักษณะ เช่น ลักษณะครอบครัวเดี่ยว จะพบว่าเป็นครอบครัวของคนต่างถิ่น ที่ได้โยกย้ายเข้ามาตั้งครอบครัว หรือคนในชุมชนแต่งงานกับคนนอกชุมชน แล้วตั้งครอบครัวใหม่ แต่ส่วนใหญ่แล้วพบว่าเป็นลักษณะครอบครัวขยาย ให้ความสำคัญข้างฝ่ายหญิง เมื่อผู้ชายแต่งงานแล้วจะไปอยู่กับญาติฝ่ายหญิงก่อนสักระยะหนึ่งแล้วจึงแยกไปตั้งครอบครัวเอง ซึ่งจะต้องนับถือเจ้าผัวเดียวกัน การตั้งบ้านเรือนของเครือข่ายตั้งอยู่ใกล้กัน เกาะกันเป็นกลุ่ม จึงทำให้สะดวกไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกัน เมื่อมีการประกอบกิจกรรมตามประเพณี และศาสนา เช่น งานบวช งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่และงานศพ ก็จะมาช่วยกัน ทานอาหารและสังสรรค์ร่วมกัน เป็นความสุขและความอบอุ่นในเครือข่ายที่ได้มาชุมนุมกัน รวมทั้งการประกอบอาชีพทำมาหากินก็ช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกันในด้านแรงงาน เช่นการลงแขก เพาะปลูก หรือเก็บเกี่ยว ที่ชาวบ้าน เรียกว่า เข้ามือเอาแรง และช่วยเหลือกันในเรื่องอื่นๆ เช่น ช่วยในการสร้าง ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ขุดลอกลำเหมือง ซึ่งเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเครือข่าย

- กลุ่มเพื่อนบ้าน

ในชุมชน ครอบครัวเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ที่มีความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก และเครือญาติ ซึ่งจะมีการขยายความสัมพันธ์ออกไป เนื่องด้วยบุคคลต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่นในสังคม ที่สืบเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งกันและกัน สภาพการดำรงชีวิตเมื่อยามมีวิกฤต ต้องการความช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกัน สนับสนุนกันทางด้านอารมณ์และความรู้สึก ในยามทุกข์และสุข ผู้คนมีความเป็นพวกพ้องและหมู่เดียวกัน มีการติดต่อสื่อสารกันอยู่เป็นประจำ เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน ซึ่งบุคคลหนึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านได้หลายกลุ่ม เพราะบทบาทหน้าที่ สถานะแตกต่างกันไป กลุ่มเพื่อนบ้านจึงเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือกลุ่มไม่เป็นทางการ ซึ่งจะมีอยู่ทุกชุมชน

ค. กลุ่มเศรษฐกิจ

- กลุ่มออมทรัพย์

เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เกือบทุกหมู่บ้านในตำบลดอนแก้ว จะมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มขนาดเล็ก มีสมาชิกจำนวนไม่มาก เงินทุนหมุนเวียนน้อย การกำหนดกฎ ระเบียบสำหรับการดำเนินงาน แล้วแต่จะทำความตกลงกันเองระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการ ตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ ให้สมาชิกมีการออมทรัพย์ แล้วนำเงินที่ออมนั้นปล่อยกู้ในหมู่สมาชิก โดยคิดอัตราดอกเบี้ยไม่สูงนักเช่น กลุ่มออมทรัพย์ หมู่ 3 - 4 มีสมาชิกประมาณ 30 คน ปัจจุบันมีทุนหมุนเวียนประมาณ สองหมื่นกว่าบาท ซึ่งนำไปให้สมาชิกกู้ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือน เป็นการช่วยเหลือพึ่งพากันทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สมาชิก เมื่อมีความจำเป็นเดือดร้อน จะได้ไม่ต้องไปกู้เงินจากนายทุน ที่คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 - 5 การจัดการกลุ่มฯ ก็ไม่ยุ่งยาก เพราะสมาชิกมีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่จะรู้จักกันหมดเพราะเป็นเพื่อนบ้านกัน รักใคร่นับถือชอบพอกัน จึงไม่ต้องกลัวว่าใครจะโกง การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จึงเป็นกลุ่มที่พัฒนาขึ้นมาจากกลุ่มเพื่อนบ้าน และเป็นกลุ่มซ้อนกลุ่มด้วย เพราะสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ ก็เป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านด้วย (สัมภาษณ์นางนางไว ใจนิม ประธานกลุ่มออมทรัพย์ วันที่ 20 ตุลาคม 2542)กลุ่มที่เกิดขึ้น

จากการรวมตัวกันของเกษตรกร ในหมู่บ้านที่ 3 และหมู่บ้านที่ 4 ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 มีสมาชิกเริ่มแรกประมาณ 40 ครอบครัว ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 79 ครอบครัว มีทุนหมุนเวียนดำเนินงาน 400,000 กว่าบาท การดำเนินงานโดยคณะกรรมการและกำหนดกฎระเบียบเข้มงวดรัดกุม เป็นองค์กรชุมชนที่ตั้งขึ้นมาแบบเป็นทางการ แต่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เป็นธุรกิจชุมชนที่ดำเนินงานโดยชุมชนและเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน มีประวัติการจัดตั้งการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการขององค์กรชุมชน (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในลำดับต่อไป)

- **กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ**

กลุ่มที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน แต่เป็นกลุ่มที่ใหญ่กว่าเพราะเป็นกลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบล มีสมาชิกจำนวนมากกว่า ตั้งมาเมื่อปี 2536 มีทุนดำเนินงานอยู่ประมาณ 300,000 กว่าบาท ดำเนินงานโดยคณะกรรมการ กำหนด กฎระเบียบ เข้มงวดรัดกุม และมีการติดต่อเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มหัตถกรรม อีก 13 กลุ่ม ร่วมเป็นสมาชิก และเป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อขยายกิจกรรมของกลุ่ม พัฒนาขึ้นเป็นใหม่ ซึ่งเรียกว่า “กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ” เป็นองค์กรชุมชนที่ตั้งขึ้นมา เพื่อการพึ่งตนเองแล้ว ยังช่วยเหลือ และพัฒนาผู้ที่อยู่ในชุมชนอีกด้วย เช่น ผู้พิการ คนชรา เด็กกำพร้า และผู้ติดเชื้อเอดส์ เป็นต้น (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในลำดับต่อไป)

ส่วนที่ 2 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน

เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่บ้านดอนแก้ว สามารถจำแนก เป็นกลุ่มความสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งแบบแนวนอน และแนวตั้ง ดังนี้

- 2.1 ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ
- 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้านใกล้เคียง
- 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและบริวารภายในองค์กรชุมชน
- 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับการอุปถัมภ์

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชน และสถาบันต่างๆภายในชุมชน
เดียวกัน

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก

2.1 ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

ในชุมชนชนบท ครอบครัวและระบบเครือญาติ เป็นกลุ่มทางสังคมพื้นฐานเบื้องต้นในสังคม มีสายสัมพันธ์และขยายตัวออกโดยการแต่งงาน การสืบสายโลหิต ระบบเครือญาติผูกพันเกาะกลุ่มกัน เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม ตามสายสัมพันธ์ตั้งแต่ญาติสนิทคั่นเคยกัน เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง และญาติผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ทวด รวมทั้งญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน แต่ตั้งบ้านเรือน ในอาณาบริเวณเดียวกัน หรือห่างไกลกัน ในหมู่บ้านดอนแก้ว และบ้านสันต้นกอก มีตระกูลใหญ่ๆ อยู่หลายตระกูล ที่มีเครือญาติเกี่ยวดองขยายวงเป็นจำนวนมาก เช่น ตระกูลชูดวง การตั้งบ้านเรือน จะอยู่ใกล้ๆกัน ไม่ห่างกันมากนัก สามารถติดต่อไปมาหาสู่ และมีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อเครือญาติประสบปัญหาทำให้ต้องร่วมมือร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกัน พ่อแสง ชูดวง ผู้อาวุโส อายุประมาณ 60 ปี ได้เล่าให้ฟังว่า “ตระกูลชูดวง เป็นตระกูลเก่าแก่ของบ้านดอนแก้ว สืบต่อเนื่องมาหลายชั่วอายุคน จำได้ตั้งแต่รุ่น อ้ายด้อย ชูดวง (ตา) และอ้ายเที่ยง ชูดวง (ยาย) พ่อแสง ชูดวง เป็นหลานที่เกิดจากนายก้อน ชูดวง ลูกชายคนแรกของอ้ายด้อย และอ้ายเที่ยง ส่วนนายสมัย บุญเป็ง (ประธานกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว) ก็เป็นญาติที่มาจากตระกูลชูดวง เช่นเดียวกัน โดยเป็นลูกชาย ของนายเป็ง ชูดวง ลูกชายคนที่ 5 ของอ้ายด้อย และอ้ายเที่ยง เหมือนกัน แล้วมาเปลี่ยนนามสกุล โดยให้ชื่อพ่อเป็น บุญเป็ง ภายหลัง เมื่อมีงานมีการญาติพี่น้องจะมาช่วยกันหมด ไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ รวมทั้งต้องไปช่วยเอามือเอาแรง(ลงแขก)ในไร่นา เนื่องจากจ้างแรงงานไม่ไหว ค่าแรงแพง ช่วยกันในหมู่ญาติพี่น้องนะดี ถึงจะอยู่ได้ ตระกูลชูดวงจะนับถือเกาผีเดียวกัน ในปีหนึ่งญาติพี่น้องจะมารวมตัวกันที่บ้านอ้ายสาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เกาผี เพื่อทำพิธีเลี้ยงผีปู่ ย่า ญาติพี่น้อง แต่ละบ้าน จะเอาข้าวของอาหารมาหมกกัน (รวมกัน) เสริ่งพิธีก็จะรับประทานอาหารร่วมกัน พูดคุยไต่ถามทุกข์สุขของญาติพี่น้อง อบอุ่นใจดี คลายความคิดถึงเป็นห่วงกังวลลงได้บ้าง”

นางทองพิน ชูดวง ภรรยาของนายบุญตัน ชูดวง กล่าวว่า “ในหมู่ 4 ตระกูลชูดวง มีญาติพี่น้องมากมายลูกหลานเยอะแยะ แต่ผู้ที่อาวุโสสุด คือ พ่อคำอ้าย ชูดวง พ่อของ นายสุรินทร์ ชูดวง ซึ่งเป็นพ่อหลวงหมู่ 4 และน้องชายของพ่อหลวง ก็เป็นเจ้าอาวาส วัดสันตันกอก ชื่อ ตูสงค์(พระอธิการประสงค์เดชสีโล) ลูกๆหลานๆ บางคนก็ไปทำงานนอก หมู่บ้านก็มี เป็นหมอ เป็นอาจารย์ แต่ก็อยู่ไม่ไกลกัน จะกลับมาเยี่ยมเยียนกันเสมอ โดยเฉพาะเดือน 9 ต้องเลี้ยงผีปู่ย่า จะบอกญาติพี่น้องทุกคนให้มารวมกัน พ่อคำอ้าย จะเป็นผู้ที่ ญาติพี่น้องให้ความเคารพนับถือ เกรงใจ และขอชวนให้ญาติพี่น้องมารวมญาติ พบปะ สังสรรค์กัน มีงานมีการก็ให้มาช่วยกันตลอด เสร็จงานก็จะกินเลี้ยงเฮฮากันในกลุ่มเครือ ญาติ ส่วนใหญ่จะไปรวมกันที่บ้านพ่อ คำอ้าย เพราะเป็นบ้านหลังใหญ่ ในหมู่เครือญาติ ยังไม่เคยพบว่ามีทะเลาะเบาะแว้งกันรุนแรง แต่หากมีเรื่องเล็กๆน้อยๆ ผิดใจกัน ก็คุยกันเองได้ในครอบครัว ผู้ใหญ่พูดอะไร ตัดสินอย่างไร ลูกหลานก็ต้องเชื่อฟัง ประเพณีบ้าน เสา(บ้านเรา) ให้ความเคารพผู้ใหญ่ อย่างปีใหม่นี้วันปีใหม่ พ่อหลวงสุรินทร์ก็เป็นหัวเรี่ยว หัวแรงตั้งขบวนดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวบ้านช่วยกันฮอมของ(รวมของ) เป็น น้ำมันส้มป่อย หมาก เมี่ยง พลุบุหรี ข้าวแต่น เลี้ยงผ้า ในหมู่ 4 เป็นปีแรกที่ตั้งขบวน พ่อหลวงเป็นหัวหน้า ร่วมกับกลุ่มหนุ่มสาวไปดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ทุกบ้าน ซึ่งสำรวจได้ประมาณกว่า 30 คน ไปขอสู มาคารวะ และขอพรจากผู้ใหญ่ ทำอย่างเดียวกับหมู่ 5 ซึ่งเขาทำกันมาก่อนทุกปี แม้ว่าดี เหมือนกันเพราะผู้เฒ่าผู้แก่เดินไปไหนมาไหนไม่ค่อยสะดวกแล้ว และยังเป็นการให้ลูกหลาน คนรุ่นใหม่เขาได้สืบสานประเพณีนี้ไว้”

นายสมัย บุญเป็ง กล่าวว่า “เมื่อแรกตั้งกลุ่มปลูกผัก สมาชิกมีแต่กลุ่มเพื่อนของ ผม และได้มีการบอกเล่าต่อไปยังญาติพี่น้อง ทุกคนเห็นประโยชน์จากการรวมกลุ่ม ทำให้ ได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของนายทุนทำมาหากิน และสามารถกู้เงินไปลงทุนประกอบอาชีพได้อีก จึงชักชวนการเข้ามาเป็นสมาชิกทำให้จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น เป็น 79 ราย ในปัจจุบันนี้”

ในหมู่ที่ 4 ต้นตระกูลใหญ่คือ “ชูดวง” ส่วนหมู่ที่ 3 ต้นตระกูลใหญ่ คือ “ทองอินทร์” นายแสวง ชูดวง ผู้อาวุโส กล่าวว่า “สมาชิกของกลุ่มที่มาจากตระกูลทองอินทร์ เป็นญาติ พี่น้องกันหมด ในหมู่ 4 ก็มีพวกทองอินทร์อยู่บ้าง เพราะมาแต่งงานกับแม่หญิงหมู่ 4 แล้ว มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่ 4 เมื่อถึงเวลาเลี้ยงผี ปู่ย่า เขาไปเลี้ยงกันที่หมู่ 3 ญาติพี่น้องเขาจะ ไปรวมกันหมด” (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2543)

นายมา ทองอินทร์ อายุ 75 ปี ผู้อาวุโส ในหมู่บ้านที่ 3 ซึ่งเป็นพ่อของนาย สะอาด ทองอินทร์ ได้กล่าวว่า “เมื่อก่อนลูกก็ทำสวน ปลูกผัก แต่เดี๋ยวนี้ทำไม่ไหว ยกให้ สะอาด เขาเป็นคนทำ เขาเป็นคนขยัน เป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักฯ มีตำแหน่งเป็นกรรมการกลุ่ม และยังเป็นกรรมการ อบต.ด้วย บางทีก็ต้องมาช่วยงานราชการของพ่อหลวง เพราะเขาเป็น ลูกพี่ลูกน้องกัน” แม่ศรี บุญสูง มารดาของพ่อหลวงอินสม บุญสูง น้องสาวของนาย มา ทองอินทร์ กล่าวว่า “ครอบครัวทองอินทร์ จะปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกันหมด ลูก หลานก็มาเยี่ยมเยียนกันไม่ขาด แก่เฒ่าแล้ว อยู่บ้านก็นั่งสานก๋วย(เข่ง)ใส่กะหล่ำ ให้กับหมู่ที่ ปลูกผัก ปีนี้หมู่ 3 ก็มีพ่อหลวงตั้งขบวนดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่เป็นปีแรกเช่นเดียวกับหมู่ 4 แม่รู้สึก อบอุ่นใจดี ที่ลูกหลานในหมู่บ้านมาพร้อมหน้าพร้อมตากันดำหัว”

นางสังวาลย์ บุญเป็ง ภรรยาของนายสมัย บุญเป็ง เป็นคนจังหวัดลำปาง มาแต่งงานอยู่กับนายสมัย บุญเป็ง อยู่ร่วมวงศ์ญาติกับตระกูลชวดวงกล่าวว่า “ในเครือญาติแล้ว ก็มีความขัดแย้งกันบ้างเหมือนกัน แต่ไม่รุนแรงเป็นเรื่องเป็นราว เดียวนี้ เศรษฐกิจไม่ค่อยดี เรื่องเงินทองไม่เหมือนเมื่อก่อน หยิบยืมของเจ้าไปแล้วไม่ค่อยใช้ ไป ทวงถามไม่พอใจกันก็มี ไม่พูดไม่มองหน้ากัน แต่ตอนพ่ออ้ายสมัยตาย ญาติพี่น้องทุกคนก็ มาช่วยงานกันหมด ไม่ต้องไปบอกกันเลย เห็นอกเห็นใจกัน หลังจากงานศพเสร็จแล้ว ญาติ บางคนก็เอาเงินมาใช้คืนบ้าง ก็ยังรักใคร่ช่วยเหลือกันเหมือนเดิม”

ระบบเครือญาติ เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีความสัมพันธ์ผูกพัน กันเหนียวแน่น มีการเกาะกลุ่มเชื่อมโยงในการร่วมมือช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความรู้กัน เพราะในแต่ละครอบครัว แต่ละบุคคลจะมีบทบาท สถานะหน้าที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับ อาชีพ ความเป็นมาในการดำรงชีวิตอยู่ของตนเองและครอบครัว เมื่อไปติดต่อกับบุคคลอื่นๆ ตามบทบาท สถานะหน้าที่ของตน ได้รับข้อมูลข่าวสารอะไรมาก็จะมาเล่าสู่กันฟัง ปรีksenหาหรือร่วมกัน หรือผู้ใหญ่ก็นำเรื่องต่างๆ มาเล่าและอบรมปณิธยลูกหลานไปด้วย และได้ ขยายข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นไปสู่ญาติพี่น้อง ที่พบปะเยี่ยมเยียนกันเสมอๆ รวมทั้งการร่วมกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ตามวัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา ซึ่งเป็นเวทีให้เครือญาติ ได้มารวมตัว กัน ร้อยรัดความผูกพันให้แน่นแฟ้นรักใคร่กลมเกลียวกัน เป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์แบบ แนวนอน เพราะทุกคนมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้านใกล้เคียง

ในชุมชนบ้านดอนแก้ว ความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้านยังคงมีอยู่ ถึงแม้ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวบ้านจะเปลี่ยนแปลงไป เพราะสังคมและเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านในชุมชนต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านไปประกอบอาชีพ และทำมาหากินนอกหมู่บ้าน บางครอบครัวก็มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีเวลามาพบปะเยี่ยมเยียนกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน ยังผูกพัน มีการคบค้าสมาคม ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เนื่องจากในชุมชนดอนแก้ว วัฒนธรรมและประเพณี ยังไม่สูญหายไปจากวิถีชีวิตของชาวบ้าน ยังคงประพฤติปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมา ในหมู่บ้าน มีวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ของสังคมชาวไร่ ชาวนา และชาวบ้านทั่วไป ที่ทำให้ผู้คนได้มาพบปะ ทำกิจกรรม พิธีตามประเพณีและศาสนา เช่น ประเพณีตานก๋วยสลาก การทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีเดือนยี่เป็ง ประเพณีสงกรานต์ พิธีงานบวช แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เกิดเป็นเครือข่ายเพื่อนร่วมกิจกรรม นายสุรินทร์ ชูดวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ได้กล่าวว่า “ถ้าเป็นงานทางราชการ เวลาเรียกชาวบ้านมาประชุม ถึงแม้จะประชุมในเวลากลางคืน ชาวบ้านมากันไม่มากนัก ไม่ครบทุกหลังคาเรือน ชาวบ้านเห็นเป็นเรื่องเสียเวลาทำมาหากิน เวลาว่างมีการก็จะประชุม และประสานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน และที่ปรึกษาต่างๆ แต่ถ้าเป็นเรื่องงานบุญ งานประเพณีของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะให้ความสนใจอย่างมาก อย่างเช่นในปีนี้จะจัดงานปอยหลวง ทางวัดได้หารือกับกรรมการวัด และประสานงาน มายังผู้ใหญ่บ้าน เรียกชาวบ้านหมู่ 3 และหมู่ 4 ที่เป็นศรัทธาวัด มาประชุมกันที่วัดสันต้นกอก ชาวบ้านมากันเกือบทุกบ้าน ประชุมกัน 2-3 ครั้ง กว่าจะลงตัวเรื่องการจัดงาน และตกลงกันแล้วว่าจะจัดงานปอยหลวง วันที่ 8-10 เมษายนนี้ ซึ่งต้องใช้ทุนประมาณแสนกว่าบาท ทุกบ้านจะต้องจัดเตรียมต้น (คร้วทาน) อย่างน้อยบ้านละ 1 ต้น ติดป้ายจ่ายไปตานที่วัด ชาวบ้านจะช่วยกันจัดเตรียมงานร่วมกับทางวัด โดยแบ่งหน้าที่กัน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาวจะอยู่ฝ่ายต้อนรับ คณะกรรมการวัด 5-6 คน มีหน้าที่ดูแลการเงิน ผู้อาวุโสมีหน้าที่ต้อนรับพระหัววัด เนื่องจากปีนี้ได้นิมนต์พระผู้ใหญ่มาเป็นร้อยรูป จากวัดในเครือข่ายต่างๆ ที่เคยมาร่วมงาน เรื่องวัดและงานประเพณี จะมีอิทธิพลต่อจิตใจชาวบ้านมากยิ่งขึ้นกว่างานของทางราชการ เพราะเป็นประเพณีเก่าแก่ถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่รุ่นปู่ย่าตาทวด” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2543)

พระอธิการประสงค์ เทขสีโล เจ้าอาวาสวัดสันต้นกอก กล่าวว่า “สังเกตดูจากงานบุญงานประเพณีต่างๆ เดี่ยวนี้ไม่เหมือนเมื่อก่อน คนจะมาร่วมงาน และบริจาคกันน้อยลง

เข้าใจว่าเป็นเพราะเศรษฐกิจไม่ดี แต่ถึงตอนมีงานเลี้ยงสังสรรค์กัน ชาวบ้านจะพากันมา มาก ศรัทธาวัดนี้เป็นชาวบ้านหมู่ 3 หมู่ 4 - เรื่องศรัทธาวัดก็เป็นเรื่องแปลก ถ้าเป็นงานของ วัดที่ชาวบ้านเป็นศรัทธาอยู่เขาจะมาช่วยกัน แต่ถ้าเป็นงานของวัดอื่นเขาจะไม่ไปยุ่งเกี่ยว แต่ งานบวช งานแต่งงาน งานศพ ชาวบ้านก็ยังไปร่วมกันอยู่ไม่แบ่งความเป็นศรัทธาวัด"

และเนื่องจาก วัดเป็นศูนย์กลาง ที่ผู้คนต้องไปประกอบพิธีทำบุญ กิจกรรมตาม ประเพณี ความเชื่อ และศาสนา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ผูกพัน แนบแน่น มีการเพิ่มขึ้นแตกตัว ขยายวง ออกไปเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน เช่น วัดสันตันกกอก มีกลุ่มศรัทธาวัด ที่เป็นชาวบ้านมาจาก หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ส่วนวัดดอนแก้ว เป็น ชาวบ้าน หมู่ที่ 4 บางส่วน และหมู่ที่ 5 แต่ศรัทธาของ 2 วัดนี้ สามารถพบปะ รู้จักหน้าค่า ตา และร่วมกิจกรรมกัน เช่น งานศพของเพื่อนบ้าน ชาวบ้านที่รู้จักกัน ก็จะไปร่วมงาน ช่วยเหลือเห็นใจกัน และชาวบ้านจะดูว่ามีใครบ้างที่ให้ความช่วยเหลือ เมื่อถึงคราวเป็นงาน ศพของเพื่อนบ้านก็จะไป เป็นการตอบแทนน้ำใจซึ่งกันและกัน ถือเป็นสัจจะอย่างหนึ่งที่ ชาวบ้านปฏิบัติต่อกัน

นายสมัย บุญเป็ง (ประธานกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว) เล่าให้ฟังว่า "กลุ่มปลูก ผักฯ ตั้งขึ้นมาจากกลุ่มธรรมชาติเดิมที่มีอยู่แล้ว เป็นกลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงานกันมาก่อน ระหว่างเพื่อนบ้าน ผมเกิดและโตที่นี่ มีเพื่อนค่อนข้างมาก เมื่อ ตอนผมเด็กๆ เขาทำอะไรทำ นากัน ไม่ได้ทำสวน ปลูกผัก ต้องเอามือเอาแรงกัน เพื่อนๆก็มาช่วยกัน เดียวนี้ก็ยังช่วย กันอยู่ ถ้าใครไม่ว่างก็ต้องจ้างแรงมาใช้คืนให้เขา"

นางทองดี โพธิยอง ผู้ประสานงานกลุ่มปลูกผักฯ กล่าวว่า "กลุ่มปลูกผักบ้าน ดอนแก้ว ตั้งขึ้นมาได้จากการรวมตัวกันก่อนของเพื่อนบ้าน ซึ่งนายสมัย บุญเป็ง เป็น ผู้ชักชวนเพื่อนบ้านให้มาปลูกผักบนร่องสวนลำไย ในสวนที่เขาดูแลอยู่ ประธานกลุ่มฯ ตอนแรกตั้งนั้นเป็นกำนัน ก็เป็นเพื่อนกันกับนายสมัยนั่นแหละ ชาวบ้านจะให้เกียรติและเชิญ มาเป็นประธานฯ แต่ต่อมาบริหารงานกลุ่มฯไม่ดี ชาวบ้านไม่เอาด้วยก็เลยให้ออก เดียว นี้อยู่ในหมู่บ้านไม่ได้ ต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านเขาไม่ยอมรับการกระทำ หลายอย่าง เช่น ความไม่ซื่อสัตย์ ประพฤติผิดลูกผิดเมียชาวบ้าน เป็นถึงผู้นำ แล้วทำเป็นตัว อย่างที่ไม่ดี"

เนื่องด้วยการตั้งเรือนของชาวบ้านส่วนใหญ่เกาะกันเป็นกลุ่ม เดินทางไปมาหาสู่กัน พบปะเยี่ยมเยียนกันได้ง่าย สามารถนำข้อมูลข่าวสารไปบอกเล่าสู่กันฟัง เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ยามมีทุกข์เดือดร้อน ก็ช่วยเหลือกัน ชาวบ้านมีความสามัคคีรวมตัวกันได้ง่าย ในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัย ด้านความคิด แรงงาน จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี หรือจากเหตุการณ์ครั้งหนึ่งในหมู่บ้านดอนแก้ว ชาวบ้านรวมตัวกันขับไล่กำนันคนหนึ่งออกจากหมู่บ้านไปได้จนเป็นผลสำเร็จ เพราะกำนันคนนั้นไม่ซื่อสัตย์ สุจริต และประพฤติตัวไม่เหมาะสมในการเป็นผู้นำ กำนันคนปัจจุบัน คือ นายปัน ทองยศ อายุประมาณ 60 ปี ได้เล่าให้ฟังว่า “การปกครองลูกบ้านไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เรื่องจับฉัลดินขโมยก็ไม่ค่อยมี ชาวบ้านมีความสามัคคีกันดี เรียกให้มาช่วยกันทำงานพัฒนาหมู่บ้าน ก็พร้อมออกพร้อมใจกันดี บางทีออกบ้านไปไหน บ้านช่องเปิดทิ้งไว้ ก็ไม่ต้องกลัวของหาย เพราะช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแลให้กัน” ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านจึงเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีกลุ่มความสัมพันธ์แบบแนวนอน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความอิสระเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีการติดต่อประสานงาน แลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกัน ในยามเกิดวิกฤตต้องพึ่งพาช่วยเหลือกัน เนื่องจากงานหรือกิจกรรมบางอย่าง มีข้อจำกัดไม่สามารถทำได้ภายในครอบครัว

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและบริวารภายในองค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ 2 องค์กร คือ กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 3 - 4 และกลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ หมู่ที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำขององค์กรชุมชนและบริวารภายในองค์กรที่เป็นสมาชิก โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวได้มีมาก่อนการจัดตั้งองค์กรชุมชนอยู่แล้วบ้าง ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน และพัฒนาการความสัมพันธ์ขึ้นเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบริวาร

นางทองดี โพธิยอง ผู้ประสานงานโครงการกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว ซึ่งเป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่มปลูกผัก เล่าให้ฟังว่า “เจ้าได้รับการอบรมและเป็นอาสาพัฒนาชุมชนมาก่อนจากหมู่ที่ 5 และได้มองเห็นปัญหาความยากจนในครอบครัว และเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน ชาวบ้านต้องขายที่ดินให้เป็นที่จัดสรร เปลี่ยนมือไปเรื่อยๆ ได้เงินจากการขายที่ดินใช้ไม่นานก็หมด ลูกหลานหมดที่ทำกิน มานั่งคิดว่าจะทำยังไงดีที่จะไม่ให้ชาวบ้าน

ต้องขายที่ดิน มีอาชีพสร้างรายได้ให้ตลอด ทำสวนปลูกลำไยบ้าง ปลูกผักบ้าง แต่ชาวบ้านไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ ก็คิดว่าน่าจะมารวมกลุ่มสำหรับหมู่บ้านที่มีความต้องการเหมือนกัน เจ้าต้องให้ความอดทนอย่างสูง พยายามชักจูง และขายความคิดตรงนี้ให้ชาวบ้านฟัง แต่ชาวบ้านมองเห็นว่าเป็นผู้หญิง มีความรู้แค่ ป.4 คนทางเหนือเขาไม่ยอมรับ เขาหาว่าเป็นผีบ้า ที่ผู้หญิงจะเป็นผู้นำ เจ้าก็ไม่ละความพยายาม ใช้วิธีหมั่นไปหาเยี่ยมเยียนบ้านที่ขอบพอรู้จักกันเป็นการส่วนตัว แล้วดูว่าบ้านนี้ต้องการความช่วยเหลืออะไร ด้านไหนบ้าง เวลาไปอบรมจะได้ ป้าย ยา พันธุ์พืช ก็จะไปแบ่งปันเขาตลอด ทำอยู่นาน จนเขายอมรับความคิดของเรา จึงรวมกลุ่มกันได้ โดยเริ่มจากกลุ่มธรรมชาติ เป็นกลุ่มแรงงานเพื่อน ๆ ของนายสมัยให้ตั้งกลุ่มปลูกผักแบบเข้ม(ชื่อเดิม) ขึ้นมา เพื่อขอเงินจากมูลนิธิไทยเยอรมัน ช่วงแรกๆ เจ้าจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำงานให้กลุ่มก่อน แล้วค่อยๆ สอนงานทุกอย่างให้น้องสังวาลย์ เพราะเป็นคนสนใจงาน และขยันขันแข็งดี ลูกสาวของเจ้าทำงานบัญชีอยู่บริษัท ก็ช่วยสอนงานบัญชีให้กับน้องสังวาลย์ด้วย น้องสังวาลย์ช่วยงานกลุ่มได้มาก เป็นเหมือนแม่บ้านของกลุ่ม กลุ่มปลูกผักฯ ยังไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มเครือข่ายฯ แต่เวลามีการประชุมกลุ่มเครือข่ายฯ ก็ให้น้องสังวาลย์เข้าร่วมประชุมด้วย"

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบริวารภายในองค์กรชุมชน ได้ดำเนินสืบเนื่องผูกพันและเชื่อมโยงกัน รวมทั้งขยายวงความสัมพันธ์เพิ่มขึ้นไปยังผู้อื่นอีก และชักชวนการเข้ามาเป็นสมาชิก มีจำนวนเพิ่มขึ้น เป็นเครือข่ายใหญ่กว่าเดิม เช่นการเพิ่มขึ้นของผู้ปลูกผัก และขยายพื้นที่ออกไปอีกเป็น 350 กว่าไร่ โดยวิธีการ ลักษณะกิจกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรชุมชน เช่น การพูดคุยเสวนาร่วมกัน การสัมมนาศึกษาดูงาน การอบรม การประชุม ปรัชชาหารือ และการเยี่ยมเยียน ซึ่งทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การตอกย้ำ ให้กำลังใจ พัฒนาเกิดเป็นจิตสำนึก และอุดมการณ์ ที่จะช่วยกันคิดและวิเคราะห์ถึงปัญหา สาเหตุแห่งปัญหาต่างๆ รวมทั้งการตัดสินใจร่วมกัน ระหว่างผู้นำและบริวารขององค์กรชุมชน ที่จะหาทางเลือกช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาต่างๆ และการดำเนินงานขององค์กรชุมชนให้สำเร็จเกิดผลประโยชน์ต่อสมาชิกและความก้าวหน้าขององค์กรชุมชน สมาชิกจะมีส่วนร่วมในการประชุมเป็นอย่างมาก กล้าที่จะให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ รวมทั้งมีการโต้แย้ง หากไม่เห็นด้วย นายสมัย

บุญเป็ง ประธานกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว กล่าวว่า “การประชุมแต่ละครั้ง ในตอนเช้า จะให้สมาชิกมาชำระเงินค่าหุ้น ต้นเงินกู้และดอกเบี้ยที่กรรมการก่อน เรียบร้อยครบถ้วนดี แล้ว ตอนบ่ายจึงจะปล่อยกู้ต่อ เป็นการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่กำหนดกันขึ้นมา เสร็จสิ้น แล้วจึงดำเนินการประชุม ถ้ามีปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นกับกลุ่มหรือสมาชิก จะต้องพูดคุยให้เข้าใจ และให้เสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุมเป็นผู้ตัดสิน กรรมการไม่มีอำนาจตัดสินตามลำพัง”

นายเสน่ห์ ใจมา สมาชิกของกลุ่มปลูกผักฯ กล่าวว่า ชาวบ้านหมู่ 3 และชาวบ้าน หมู่ 4 ที่มาร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว สามารถร่วมกันคิดร่วมกันทำได้ มีอะไรก็คุยกัน ตกลงกันในที่ประชุม บางครั้งประชุมกันวันค่า (ทั้งวัน) ถึงจะตกลงกันได้ เช่น สมาชิกบางคนส่งหนี้ไม่ไหว เพราะผลผลิตเน่าเสียหาย ฝนตกน้ำท่วม ขายไม่ได้ ไม่มีเงิน ชำระหนี้ ก็มาคุยกันว่า จะช่วยกันยังไงดี ไม่มีใครคิดจะโกงก็ปรึกษาหารือ มีความเห็นร่วมกัน ว่าให้งดคิดดอกเบี้ย แล้วส่งแต่ต้นเงิน หรือบางรายดื้อแพ่งไม่ยอมส่งชำระหนี้ก็มีมติที่ประชุม ให้ออกจากการเป็นสมาชิก ซึ่งให้ออกแล้ว 2 ราย และไม่ให้กลับเข้ามาเป็นสมาชิกอีก”

นางวงศ์เดือน ดำรงเลาพันธ์ ผู้ช่วยประสานงานฯ กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อ ส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ กล่าวว่า “กลุ่มเครือข่ายฯ ประชุมกัน ปีละ 3 – 4 ครั้ง ไม่ได้ประชุมกันบ่อย เพราะกลุ่มสมาชิกอยู่ห่างไกลกัน แต่กรรมการจะใช้วิธีไปหาเยี่ยมเยียน และพูดคุยกับกลุ่มสมาชิกที่ไปหาดูว่า เรามีปัญหา และต้องการอะไร พร้อมกับนำข่าวของที่ได้รับจากการบริจาค เช่น เสื้อผ้า ขนม ไปแจกให้แก่ผู้ยากไร้ในชุมชนนั้นด้วย ซึ่งบางครั้ง กรรมการก็ต้องเหมารถกันไป หลาย ๆ กลุ่ม ที่มีถนนหนทางลำบาก เช่น กลุ่มสมาชิกที่อยู่ ในอำเภอเชียงดาว อำเภอสะเมิง เป็นต้น” เป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ กับบริวาร ส่วนใหญ่แล้วเป็นเครือข่ายที่มีกลุ่มความสัมพันธ์ในแนวนอน ที่ให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และมีการผสมผสานในแนวตั้งบ้าง กล่าวคือผู้นำสามารถที่จะสั่งการควบคุม ให้บริวารปฏิบัติ ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มได้ และมีอำนาจตัดสินใจบางอย่าง ซึ่งเป็นมิติความสัมพันธ์แบบกึ่งแนวนอนและกึ่งแนวตั้ง

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้ได้รับการอุปถัมภ์

ในชุมชน มีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ เช่น เครือข่ายเครือญาติ เพื่อนบ้าน ผู้นำและบริวาร และยังมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับการอุปถัมภ์ เพราะในหมู่บ้านจะมีกลุ่มอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ร่ำรวย พ่อค้า นายทุน ข้าราชการ นักการเมือง พ่อค้าในจังหวัดและอำเภอ ในชุมชนบ้านดอนแก้ว มีกลุ่มอุปถัมภ์เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นๆ นายสมัย บุญเป็ง และนางสังวาลย์ บุญเป็ง เป็นเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เหมือนกับเพื่อนบ้านอีกหลายๆ คน ที่ได้ขายที่ดินไปแล้ว ต้องเช่าที่ดินทำกิน หรือมีอาชีพรับจ้างเล็กๆ น้อยๆ ในหมู่บ้าน นายสมัย และนางสังวาลย์ บุญเป็ง มีอาชีพรับจ้างดูแลสวนลำไย ให้กับเจ้าที่ดินคนหนึ่ง ซึ่งเป็นนักการเมือง และอดีตรัฐมนตรี เนื่องจากสวนลำไย มีจำนวนพื้นที่มากประมาณ 65 ไร่ ดูแลไม่ทั่วถึง จึงขอแรงเพื่อนบ้านให้มาช่วยดูแลทางหญ้า โดยวิธีเอามือเอาแรง (ลงแขก) และแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทน ให้เพื่อนบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกิน มาปลูกผัก บนร่องสวนลำไย ซึ่งได้แบ่งเนื้อที่ปลูกคนละไม่กี่งาน เป็นการช่วยดูแลพื้นที่ในร่องสวนให้โล่งเตียนได้ตลอดไป นายสมัย บุญเป็ง ได้นำแนวความคิดนี้ไปปรึกษากับเจ้าของสวน เจ้าของสวน เห็นว่าเป็นการดี จึงอนุญาตเนื่องจากมีอายุมากประกอบกับไม่ค่อยมีเวลามาดูแล ต่อมา นางสังวาลย์ ได้ขอร้องให้เจ้าของสวนช่วยซื้อเครื่องยนต์สูบน้ำเพื่อใช้รดน้ำต้นลำไยในสวน และรดผักไปด้วย ทำให้สะดวก รวดเร็ว แก่ผู้ปลูกผัก

เนื่องจากนายสมัย และนางสังวาลย์ บุญเป็ง เป็นเพียงคนงานรับจ้างเฝ้าสวนลำไยของนักการเมือง ได้รับจ้างดูแลสวนลำไยให้แก่เจ้าของสวนเป็นเวลาหลายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ซึ่งเป็นการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้ได้รับการอุปถัมภ์เรื่อยมา ถึงแม้ว่านายสมัย บุญเป็ง มิใช่เกษตรกรที่ร่ำรวยในหมู่บ้าน แต่ด้วยการมีสายสัมพันธ์กับเจ้าที่ดินมานานอย่างต่อเนื่อง และสามารถเจรจาต่อรองได้ในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และจัดสรรผลประโยชน์นั้นๆ ไปยังเพื่อนบ้าน จึงมีส่วนเป็นเงื่อนไข ให้นายสมัย บุญเป็ง ได้เป็นประธานกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว นางทองดี โพธิ์ทอง กล่าวว่า “กลุ่มปลูกผักฯ เคยประสบปัญหาเกือบล้ม ได้ขอให้กำนันคนเดิมลาออกแล้ว เจ้าพิจารณา เห็นว่านายสมัย บุญเป็ง เป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะเป็นประธานกลุ่มปลูกผักฯ เพราะเขาสามารถรวมกลุ่มเพื่อนบ้านไว้ได้ จึงได้เสนอให้เลือกนายสมัย บุญเป็งเป็นประธานฯ ส่วนน้องสังวาลย์ก็เป็นคน

สนใจ ขยันขันแข็งงานของกลุ่มดี เจ้าจึงพยายามถ่ายทอดสอนงานอะไรให้หลายๆอย่าง เพื่อให้คนรุ่นใหม่เขาได้ทำงานต่อไปได้ ปัจจุบันเจ้าเป็นเพียงผู้ประสานงานกลุ่มเท่านั้น"

ดังนั้น การเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับการอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์ที่มีผู้นำคนหนึ่งและมีลูกน้องจำนวนหนึ่ง ผู้นำสามารถผูกพันความจงรักภักดีของลูกน้องไว้ได้ โดยการจัดสรรผลประโยชน์ให้ลูกน้องได้อย่างเป็นที่พอใจของลูกน้อง โดยทั่วหน้ากัน เช่น นายสมัย และนางสังวาลย์ กับเจ้าที่ดินเป็นลักษณะกลุ่มความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และความสัมพันธ์นั้นมีการติดต่อเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายแนวนอน คือเครือข่ายเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการผสมผสาน เชื่อมโยงเครือข่ายไว้ด้วยกัน

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชน และสถาบันต่างๆ ภายในชุมชนเดียวกัน

การดำเนินจัดตั้งองค์กรชุมชน 2 องค์กร ได้แก่ กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว และกลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้าน ที่มีความต้องการ จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งดำเนินงานโดยคณะกรรมการที่เลือกตั้งขึ้นมาจากกลุ่มสมาชิกที่เป็นชาวบ้านด้วยกัน ผู้ที่เข้ามาเป็นกรรมการในตำแหน่งต่างๆ ถือเป็นผู้นำขององค์กรชุมชน เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือ ศรัทธาในการทำงาน รวมทั้งสามารถประสานงานบุคคล องค์กร และสถาบันต่างๆ ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อระดมทรัพยากรต่างๆ มาแก้ไขปัญหาของชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายระดับผู้นำท้องถิ่นด้วยกัน ซึ่งเป็นผู้นำทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนและสถาบันต่างๆ ภายในชุมชน โดยผ่านผู้นำท้องถิ่นแบบไม่เป็นทางการ

นางทองดี โพธิ์ยง ตำแหน่ง ประธานกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตตำบลดอนแก้ว หมู่ที่ 4 ได้ติดต่อประสานงานเชื่อมโยงกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ อีก 7 หมู่บ้าน ซึ่งประธานกลุ่มออมทรัพย์แต่ละกลุ่ม จะเป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน หรือเป็นกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ด้วย เป็นการเปิดโอกาส ให้ผู้นำแต่ละกลุ่มมารวมตัวกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดการ การ

เก็บเงิน การทำบัญชี การแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน และสามารถเข้าใจถึงปัญหาร่วมกัน เป็นเครือข่ายความคิด ผู้นำได้มีโอกาสเผยแพร่แนวความคิดต่างๆของตน และได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ของตนกับคนอื่น ๆ ทำให้เกิดความคิดที่ชัดเจนขึ้น และสามารถพัฒนาการ นำไปสู่เครือข่ายกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระดมความร่วมมือ การทำกิจกรรมระหว่างหมู่บ้านนางทองดี โพธิ์ยอง ได้เสนอว่า “การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ แต่ละหมู่บ้าน เป็นกลุ่มเล็กๆ เงินทุนหมุนเวียนไม่พอที่จะให้สมาชิกกู้ยืม สมาชิกก็ยังเดือดร้อนต้องไปกู้เงินจากนายทุนที่ดอกเบี้ยแพงๆ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว กลุ่มออมทรัพย์ ทุกหมู่บ้านควรรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นเป็นระดับตำบล จะทำให้กลุ่มเข้มแข็ง สามารถ เพิ่มจำนวนสมาชิกและระดมเงินออมได้มากขึ้นกว่าเดิม”

เนื่องจากนางทองดี โพธิ์ยอง เป็นอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่น และ ได้รับการแต่งตั้ง เป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการมากมายอีกหลายตำแหน่ง เช่น ผู้ประสานโครงการกลุ่ม ปลุกผักบ้านดอนแก้ว ประธานกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงล้านนา ประธานหัตถกรรมจังหวัด เชียงใหม่ ฯลฯ ประมาณ 17 ตำแหน่ง ทำให้มีการเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่ม/องค์กร ชุมชนอื่นๆ มีการติดต่อประสานผลประโยชน์ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในเรื่องต่างๆ เป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์กรชุมชนด้วยกัน นางสาวาลย์ บุญเป็ง เลขานุการ กลุ่มปลุกผักบ้านดอนแก้ว ได้กล่าวว่า “แม่ทองดี ได้แนะนำการทำงานต่างๆ ให้กับกลุ่ม รวมทั้งช่วยเขียนแผนงานโครงการ ทำให้กลุ่มได้เงินมา เป็นเงิน ขับน้ำตาน้ำท่วม ช่วยเหลือผู้ปลูกผักที่น้ำท่วมตายหมด กลุ่มจึงยังดำเนินงานมาได้”

วัดเป็นสถาบันทางศาสนา ที่มีความสัมพันธ์กับองค์กรชุมชนโดยทางอ้อม เพราะผู้ที่ เป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กรชุมชนทุกคนเป็นศรัทธาวัตถุ โดยเฉพาะวัดดอนแก้ว เป็นวัดที่ มุ่งเน้นในด้านการพัฒนาหมู่บ้าน โดยใช้แนวคิดการพัฒนา 9 แผน ได้แก่ แผนพัฒนาในเรื่อง เด็กเล็ก เยาวชน สตรี ออมทรัพย์ อาสาสมัคร สิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ องค์กรชุมชน รายได้ เจ้าอาวาสวัดดอนแก้วจะเผยแพร่แนวคิดต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม พระครู รัตนสุภาจารย์ เจ้าอาวาสวัดดอนแก้วได้กล่าวว่า “จะใช้เวลาที่ว่างงาน ทำบุญตามประเพณี ต่างๆ เมื่อชาวบ้านได้มาฟังเทศน์ฟังธรรม ก็จะเผยแพร่แนวคิดการพัฒนา รวมทั้งอบรม ปลุกจิตสำนึกของชาวบ้านให้รัก และช่วยดูแลพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้มีความสงบร่มเย็น น่ายุอาศัย อาตมาจึงให้วาดภาพกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านช่วยกันทำไว้ที่ผนังโบสถ์ แทนพุทธประวัติ มีรูปสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ท่านได้เสด็จมาเยี่ยมชมหมู่บ้าน

ด้วย ในปีที่ได้ร่างวัฒนธรรมเลิศการพัฒนาหมู่บ้านระดับภาค ชาวบ้านจะได้ระลึกถึงเหตุการณ์ที่ได้ร่วมมือร่วมใจกันทำ" วัดจึงเป็นสถาบันที่ช่วยอบรมกล่อมเกลา ด้านจิตใจของชาวบ้าน ทั้งที่เป็นสมาชิกขององค์กรชุมชนต่างๆ และชาวบ้านทั่วไป ให้มีความเมตตา กรุณา เสียสละ ถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความสามัคคี และรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกันได้ เมื่อมีความขัดแย้ง ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ที่ต้องการความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชน กับสถาบันต่างๆภายในชุมชน โดยผ่านผู้นำท้องถิ่นแบบเป็นทางการ

ผู้นำแบบเป็นทางการ คือผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ของทางราชการ ซึ่งผู้นำแบบเป็นทางการได้ร่วมเข้าเป็นที่ปรึกษาขององค์กรชุมชน และกรรมการขององค์กรชุมชนด้วย เช่น กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว มีนายอินสม บุญสูง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 และ นายสุรินทร์ ชูดวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 เป็นที่ปรึกษาของกลุ่มฯ และกรรมการ หรือสมาชิกบางคนก็มีตำแหน่ง เป็นกรรมการหมู่บ้านด้วย เช่น

- นายเสน่ห์ ใจมา สมาชิกกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว และเป็นกรรมการหมู่บ้านที่ 3

- นายสะอาด ทองอินทร์ สมาชิกกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว เป็นกรรมการหมู่บ้านที่ 3 และเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

- นางสาววาลย์ บุญเป็ง เลขานุการกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว และเป็นกรรมการหมู่บ้านที่ 4

นายสมัย บุญเป็ง ประธานกลุ่มปลูกผัก ได้กล่าวว่า "ประธานกลุ่มฯคนก่อนเป็นกำนัน เป็นเพื่อนกับผมเอง ชาวบ้านจะให้เกียรติกำนัน เชิญมาเป็นประธานโดยตำแหน่ง แต่มาบริหารงานกลุ่มแล้วมีปัญหา ชาวบ้านระแวงสงสัย ไม่ไว้ใจ กลุ่มฯเกือบล้ม ต้องให้ออก เดี่ยวนี้อยู่ในหมู่บ้านไม่ได้ ไปทำงานที่อื่น ถึงจะเคยมีปัญหามาแล้ว แต่ก็ยังต้องเชิญพอล่วงมาเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มฯ ถือเป็นกรให้เกียรติกัน แต่ตอนนี้ชาวบ้านหมู่ 3 ก็จ๋มๆ (บ่นว่า) กันเรื่องพอล่วงหมู่ 3 ไม่ค่อยทำงาน กินแต่เหล้าเมาวันค้ำ" ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ชาวบ้านได้พูดคุยซบซิบตรงกันหลายคนในขณะที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล

ด้วยบุคคลคนหนึ่งสามารถมีบทบาทได้หลายสถานะ หลายหน้าที่ จึงทำให้เกิดจุดเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับสถาบันปกครอง ในหมู่บ้านได้โดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีส่วนช่วยสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ การควบคุมการดำเนินงาน ลดปัญหาความขัดแย้งในการดำเนินงานขององค์กรชุมชน หรือหากผู้นำใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด ไม่สุจริต ปิดบังการกระทำ ไม่สามารถเปิดเผยให้สมาชิกขององค์กรชุมชนได้รับทราบข้อเท็จจริงต่างๆ ได้ ทำให้เป็นที่ระแวงสงสัย ย่อมเกิดผลเสียหายต่อตัวผู้นำ และมีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชนเช่นเดียวกันเนื่องด้วยผู้นำแบบเป็นทางการจะมีอำนาจ บารมี ชาวบ้านจะนับถือและเกรงใจ รวมทั้งมีความคาดหวังในตัวผู้นำค่อนข้างสูง

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก

ผู้วิจัยได้ศึกษา 2 องค์กรชุมชน จึงนำเสนอข้อมูลความสัมพันธ์ขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก แต่ละองค์กร ดังนี้

2.6.1 กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว เป็นองค์กรชุมชนทางเศรษฐกิจ ที่ตั้งขึ้นมาแบบทางการ ดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการ ปัจจุบันมีนายสมัย บุญเป็ง เป็นประธานกรรมการ และนางสังวาลย์ บุญเป็ง เป็นเลขาธิการฯ นางทองดี โพธิ์ยอง เป็นผู้ประสานงานโครงการที่ช่วยเหลือแนะนำในด้านต่างๆ เมื่อสมาชิกมีปัญหาเดือดร้อนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ผู้ที่เขาไปพบเพื่อต้องการความช่วยเหลือและปรึกษาหารือมากที่สุด ได้แก่ นายสมัย นางสังวาลย์ บุญเป็ง นางทองดี โพธิ์ยอง กรรมการกลุ่มฯ ซึ่งผู้นำขององค์กรชุมชนเหล่านี้ เปรียบเสมือนหัวหมุด ได้เป็นหมุดเชื่อมโยงติดต่อประสานงานกับองค์กรภายนอกที่เป็นภาครัฐ เอกชน นักพัฒนา นักวิชาการ และกลุ่ม/องค์กรชุมชนนอกท้องถิ่นเพื่อสร้างเครือข่ายสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ที่กลุ่มยังขาดแคลน และต้องการเพื่อการดำเนินงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ก้าวหน้า และต่อเนื่อง สนองตอบต่อความมุ่งหวังของสมาชิก และชุมชน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ากลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว มิได้ดำเนินงานโดยจำกัดตัวเองอยู่แต่ในเฉพาะท้องถิ่นชุมชนเท่านั้น ได้มีการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายภายนอก ดังนี้

- มูลนิธิไทยเยอรมันเพื่อการพัฒนา สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนดำเนินงาน กลุ่มฯ ทั้ง 2 โครงการ เป็นเงิน 675,000.00 บาท และเงินขับน้ำตาน้ำท่วม เป็นเงิน 200,000.00 บาท

- เจ้าหน้าที่ของทางราชการ ได้แก่ เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ได้เข้ามาให้ความรู้การศึกษาดูแบบ การปลูกพืชแบบผสมผสาน การใช้สารเคมี การปลูกผักปลอดสารพิษให้ แก่สมาชิกผู้ปลูกผัก รวมทั้งได้มีการแต่งตั้งให้นายสมัย บุญเป็ง เป็นคณะทำงานบริหารศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อให้เป็นวิทยากรเผยแพร่ด้านการเกษตรสู่เกษตรกรด้วยกัน ตาม โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนระดับตำบล ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

- เจ้าหน้าที่ของทางราชการ ได้แก่ สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ด้านการจัดการ การจัดทำบัญชี การสรุปจัดทำรายงาน สำหรับการประชุม ใหญ่ และการจัดสรรกำไรสุทธิ

นอกจากนี้ นายสมัย บุญเป็ง ยังเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรสารภี จำกัด ซึ่งเป็นสหกรณ์ที่ดีเด่นในจังหวัดเชียงใหม่ มีผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่มั่นคง สามารถสร้างศรัทธาต่อมวลสมาชิก นายสมัย และ ภรรยา ได้มาติดต่อทำธุรกิจกับสหกรณ์ อยู่เสมอๆ รวมทั้งนำสินค้าจากสหกรณ์ไปขายยังกลุ่มฯด้วย ผู้จัดการ สหกรณ์ กล่าวว่า "นายสมัย บุญเป็ง เป็นสมาชิกของสหกรณ์ เวลาติดต่อทำธุระที่สหกรณ์ ส่วนใหญ่แล้ว ภรรยาของนายสมัยจะเป็นผู้มาติดต่อ เขาเป็นคนสนใจ และขยันขันแข็ง จะมาซักถามเรื่อง ไนน์เรื่องนี้ของสหกรณ์อยู่เสมอๆ"

การเยี่ยมเยียนและศึกษาดูงาน ได้มีผู้มาเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน รวมทั้งจัดทำ วิดีทัศน์เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานของกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว เช่น

15 กันยายน 2540 เจ้าหน้าที่มูลนิธิไทยเยอรมันเพื่อการพัฒนา และทีมงานมา ถ่ายทำวีดีทัศน์

17 มิถุนายน 2541 กลุ่มสตรีและเจ้าหน้าที่จากสมาคมเกษตรกรก้าวหน้า จังหวัด อุบลราชธานี จำนวน 20 คน ได้มาศึกษาการบริหารงานของกลุ่มปลูกผักฯ

16 กรกฎาคม 2541 สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดลำพูน นำกลุ่มเกษตรกร โครงการส่งเสริมการใช้น้ำตามทฤษฎีใหม่ พร้อมเจ้าหน้าที่ 25 คน มาศึกษาดูงาน

3 กันยายน 2541 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ นำนักศึกษา 16 คนพร้อมกับอาจารย์มาศึกษาดูงาน

1 กรกฎาคม 2542 คุณตุลชัย ธรรมดุขฎี หรือคุณลุงเกษตรลูกทุ่ง (รายการทางสถานีโทรทัศน์) ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านเกษตร มาให้ความรู้ กับพี่น้องเกษตรเกี่ยวกับ เรื่องลดต้นทุนในการใช้ปุ๋ย ลดการใช้สารเคมี หรือยาฆ่าแมลงเพื่อเพิ่มผลผลิต รวมทั้งตรวจสภาพดินให้

นายสมัย บุญเป็ง ประธานกลุ่มปลูกผักฯ กล่าวว่า “ผมและสมาชิกของกลุ่มได้ไปปรับการอบรมในเรื่องต่างๆหลายเรื่อง ทำให้ได้รับความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์ในกลุ่มฯ และเรื่องทำมาหากินได้ เช่น วันที่ 16 กรกฎาคม 2542 ทางอำเภอสารภี มีหนังสือแต่งตั้งผมและกรรมการ เป็นคณะทำงานบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำตำบล และวันที่ 17 กันยายน 2542 เข้าฝึกอบรมเป็นวิทยากร ให้มาถ่ายทอดความรู้ทางด้านเกษตรให้แก่สมาชิกผู้ปลูกผักด้วยกัน เดียวนี้ใช้พื้นที่ด้านหลังสวนลำไย ปลูกโรงเรือนขึ้นมา ให้เป็นโรงเรียนสอนทางด้านเกษตร มีสมาชิกมาเข้าร่วมเรียนได้ 14 ครอบครัว เรียนทุกวันศุกร์ นั่งเรียนกันกับพื้น มีเจ้าหน้าที่ทางเกษตรอำเภอมาร่วมด้วย เป็นการเรียนรู้จากวิถีปฏิบัติของจริง เช่นการใช้ปุ๋ยคอก ใช้สารเคมี”

นางสังวาลย์ บุญเป็ง ได้กล่าวว่า “เมื่อก่อนเวลาที่มีการฝึกอบรม สัมมนาเรื่องอะไร ที่ไหน ก็จะถูกส่งไปอยู่คนเดียวและบ่อยมาก ไม่มีใครยอมไป ทำให้ได้เรียนรู้อยู่คนเดียว เดียวนี้ต้องให้กรรมการคนอื่นๆได้ไปอบรมบ้าง จะได้มาช่วยกันทำงาน ไม่อย่างนั้นต้องเหนื่อยคนเดียว เดียวนี้ได้มีการแบ่งหน้าที่ แบ่งงานกันทำระหว่างคณะกรรมการมากขึ้น ทำให้ทุกคนได้รู้ว่าตัวเองมีหน้าที่ต้องทำอะไร รับผิดชอบในเรื่องอะไร โครงสร้างบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ก็ช่วยกันกำหนดกันขึ้นมา เช่น

- นายสมัย บุญเป็ง ประธานกลุ่มฯ มีหน้าที่ ศึกษาข้อมูล เรียกประชุมสมาชิก กรณีฉุกเฉิน ตรวจสอบการเงินและบัญชี ต้อนรับผู้มาศึกษาดูงาน

- นางสาววลย์ บุญเป็ง เลขาธิการ มีหน้าที่ ทำบันทึกบัญชีรายรับ - รายจ่ายกลุ่ม บันทึกการประชุม ศึกษาหาข้อมูล ควบคุมระบบบัญชีของกลุ่ม

- นายสะอาด ทองอินทร์ เหมัญญิก คุมสมุดเงินสดของสมาชิก ดูแลรับผิดชอบกองทุนสวัสดิการ

- นายทวี สุภาศรี ผู้ช่วยเหรัญญิก - ฝ่ายเงินกู้ คุมสมุดเงินสดของสมาชิกร่วมกับเหรัญญิก เป็นต้น"

กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว ได้ติดต่อประสานงานเชื่อมโยงกับองค์ภายนอก โดยผ่านไประหว่างผู้นำขององค์กรชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์ภายนอก เพื่อแสวงหาความร่วมมือการช่วยเหลือเกื้อกูล และแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน

2.6.2 กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ เป็นองค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมาในเชิงเศรษฐกิจ และมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสังคมด้วยเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มออมทรัพย์ระดับหมู่บ้าน 7 หมู่บ้าน เป็นกลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบล ชื่อว่า "กลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตระดับตำบลดอนแก้ว" มีประธานกลุ่มฯ คือ นางทองดี โพธิ์ยอง ซึ่งเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการอีกหลายตำแหน่ง เช่น ประธานหัตถกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ประธานกลุ่มเครือข่ายหญิงล้านนา เป็นต้น เนื่องจากบุคคลคนหนึ่ง มีความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นจำนวนมาก ในหลายรูปแบบลักษณะ และสถานการณ์ ย่อมเป็นจุดเชื่อมโยง จตุรรมสายสัมพันธ์ จึงทำให้มีโอกาสพบปะผู้นำกลุ่ม/องค์กรชุมชนอื่นในและนอกชุมชนอยู่เสมอๆ โดยผ่านกิจกรรมต่างๆเป็นสื่อกลาง ได้แก่ การประชุมสัมมนา การอบรม การศึกษาดูงาน และการเยี่ยมเยียนระหว่างกลุ่มฯ เช่น การประชุมผู้นำกลุ่มเครือข่ายปัญญาไท การประชุมผู้นำกลุ่มออมทรัพย์แต่ละหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เกิดเวทีและการสร้างเครือข่ายผู้นำในและนอกท้องถิ่นสามารถรับรู้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน เสนอแนวความคิดและการต่อยอดให้กำลังใจ ซึ่งกันและกัน จึงเป็นแรงผลักดันให้กลุ่ม/องค์กรชุมชนในและนอกท้องถิ่น ที่มีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ทั้งหมด 14 กลุ่มเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกัน ตั้งกลุ่มเครือข่าย ชื่อว่า "กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ" ซึ่งทำให้เป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นกว่าเดิม และสามารถดำเนินการขอสนับสนุนทุนดำเนินงานจากองค์ภายนอก คือ กองทุนเพื่อสังคม เป็นเงิน 4,200,000.00 บาท นำมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในกลุ่มแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือสมาชิกและครอบครัว รวมทั้งนำมาพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาทางด้านสังคม ในแต่ละชุมชนของกลุ่มสมาชิกเครือข่าย ทั้ง 14 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย

1. กลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิต ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี
2. กลุ่มออมทรัพย์สตรีแม่บ้านหมู่ที่ 7 - 8 ตำบลสารภี อำเภอสารภี
3. กลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 5 ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี
4. กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านสันทรายหมู่ที่ 7 ตำบลหนองแก้ว อำเภอสันทราย
5. กลุ่มออมทรัพย์สะเมิง อำเภอสะเมิง
6. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าหมู่ 4 ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี
7. กลุ่มแปรรูปอาหารบ้านศรีดอนมูล หมู่ที่ 8 ตำบลชมพู อำเภอสารภี
8. กลุ่มหัตถกรรมบ้านกัวแลน้อย ตำบลแม่แม อำเภอสันป่าตอง
9. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านบุปผาราม หมู่ที่ 6 ตำบลชมพู อำเภอสารภี
10. กลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 3 ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี
11. กลุ่มปลูกพืชผักดองป่าช้า หมู่ที่ 2 ตำบลสันทราย อำเภอสันทราย
12. กลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพบ้านแม่เมะ หมู่ที่ 11 ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว
13. กลุ่มพัฒนาอาชีพบ้านท่าเกวียนหมู่ที่ 4 ตำบลหนองจ้อม อำเภอเชียงดาว
14. กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีแม่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง

เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ ปรากฏอยู่ในทุกชุมชน แต่มีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพปัญหาการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และบรรทัดฐานของสังคม เป็นเงื่อนไขและกลไกกำหนดให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่ม/องค์กรชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานบุคคล กลุ่ม/องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมายมีวิธีการดำเนินงานกลุ่มเป้าหมายของตนเอง แม้บางครั้งอาจจะไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถบอกไปได้โดยการสร้างเครือข่าย การรวมตัวกันสร้างเครือข่าย จึงเป็นหนทางหนึ่งในการลดข้อจำกัด และเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ การเชื่อมโยงเกาะเกี่ยวกับองค์กรภายนอก ที่เป็นหน่วยงานของรัฐ เอกชน และองค์กรอื่นๆ

หมายถึงการที่ผู้นำ หรือตัวแทนไปร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ แต่เป็นการไปร่วมแบบมีฐาน มีเพื่อนสมาชิกที่อยู่ข้างหลัง หรือในชุมชนคอยหนุนเสริมทางด้านความคิด การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก มีลักษณะสั่งการ มีกฎหมายและนโยบายเป็นกรอบกำหนด แต่การแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่ม/องค์กรชาวบ้านจะปรับเป็นแนวนอนเกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

1.3 พัฒนาการขององค์กรชุมชน

ในชุมชนบ้านดอนแก้ว มีกลุ่ม/องค์กรชุมชนต่างๆ ที่ตั้งขึ้นมาแบบไม่เป็นทางการ ที่มีการรวมตัวกันตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การรวมกันเพื่อเฉพาะกิจหรือเป็นกลุ่มสนใจตามธรรมชาติ เช่น กลุ่มประกอบพิธีทางศาสนา และความเชื่อ กลุ่มแรงงาน กลุ่มศรัทธาวัตถุ เป็นต้น ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันมา มีความผูกพันแนบแน่นมาแต่ดั้งเดิม ตั้งแต่บรรพบุรุษ แล้วสืบทอดต่อถึงรุ่นลูกหลาน นอกจากกลุ่ม/องค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการแล้ว ยังมีกลุ่ม/องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมา มีทั้งจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ มีการกำหนด กฎ ระเบียบ วางโครงสร้างการบริหารงาน การจัดการ และดำเนินงานในเชิงธุรกิจ เพื่อสนองต่อความมุ่งหวังของสมาชิกองค์กรชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันในการเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชน

กลุ่ม/องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ ที่ตั้งขึ้นมา เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวบ้านเอง และถูกจัดตั้งขึ้นมาโดยภาครัฐ เอกชน บางกลุ่มก็ยังคงอยู่และดำเนินงานต่อเนื่อง บางกลุ่มก็เลิกล้มกันไป สำหรับองค์กรชุมชน ในชุมชนบ้านดอนแก้ว เป็นองค์กรชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่มีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ซึ่งพัฒนาการมาจากกลุ่มสนใจ ที่มีรากฐานความสัมพันธ์ทางสังคม เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ และเครือข่ายเหล่านั้นยังคงดำรงรักษาไว้ ขยายออกและเชื่อมโยงเกาะเกี่ยวกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการขององค์กรชุมชนให้ดำเนินงานต่อเนื่อง และคงอยู่ คือ

1 กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 3 - 4

2 กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ หมู่ที่ 4

1 กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 3 - 4

มีความเป็นมา และพัฒนาการขององค์กรชุมชน โดยแบ่งช่วงระยะเวลาของพัฒนาการได้เป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงแรก ช่วงเริ่มต้นการปลูกพืชผัก (2526 - 2533)

เกษตรกรหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 มีการรวมตัวกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามประเพณีดั้งเดิมคือ การเอามือเอารวันกัน ในช่วงปลูกและเก็บผลผลิต เรียกว่า "การลงแขก" เริ่มจากนายสมัยและนางสังวาลย์ บุญเป็ง มารับจ้างเฝ้าสวนให้กับนักการเมือง ซึ่งเป็นอดีตรัฐมนตรีมีชื่อคนหนึ่ง อยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 4 ตำบลดอนแก้ว มีเนื้อที่ดูแลทั้งหมดประมาณ 65 ไร่ พื้นที่ดังกล่าวใช้ปลูกลำไย โดยในระยะแรกๆ มีหญ้ามามาก และดูแลไม่ทั่วถึง เพราะแผ้วถางบริเวณนี้บริเวณนั้นที่ทำได้ก็รักอีก นายสมัยจึงได้คิดกับภรรยาหาวิธีการให้สวนสะอาด ไล่เตียน ที่เรียกว่า "สวนเป่งไม่ลูก" (ภาษาคำเมืองแปลว่า สวนโล่ง ไม่รก) โดยชักชวนชาวบ้านหมู่ 3 หมู่ 4 มาปลูกผักบนร่องสวนลำไยระหว่างต้นลำไย ในช่วงแรก ช่วยกันปรับพื้นที่ และแบ่งกันปลูกคนละเล็กละน้อย

ถึงช่วงฤดูร้อน ปี 2527 นางสังวาลย์ขอให้เจ้าของสวน ซื้อเครื่องยนต์ให้เพื่อใช้รดน้ำต้นลำไยในสวน และระหว่างรดน้ำต้นลำไย ก็รดผักไปพร้อมกันปรากฏว่า ได้รับความสะดวก รวดเร็ว และก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันของนายทุนและลูกจ้าง คือนายทุนมีคนดูแลสวนลำไยให้ได้ผลดี มีให้กรรือ ในขณะที่ลูกจ้างก็ได้ค่าจ้าง และได้ผลประโยชน์ มีที่ดินทำกินสำหรับปลูกผัก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้ได้รับการอุปถัมภ์ และยังก่อให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านขยายออกไปอีกจากกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อเอามือเอารวัน หรือลงแขกในการปลูกผักและเก็บเกี่ยวผลผลิต เพียงไม่กี่คน เป็นเครือข่ายเพื่อนบ้านที่เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมทั้งเครือข่ายเครือข่ายเพิ่มเติมจำนวนมากขึ้นและผูกพันแน่นแฟ้นเพราะมีกิจกรรม ที่ร่วมอยู่บนความทุกข์ และความสุขเดียวกัน

เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านได้ขยายออกไป เพิ่มจำนวนผู้ปลูกผักมากขึ้น เพราะการติดต่อ พูดคุย ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกิน ได้สนใจวิธีการเรื่องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยขอใช้ที่ดินที่ว่างเปล่าที่นายทุนได้กว้านซื้อทิ้งไว้ อย่างเช่น โครงการวิวดอย เพื่อปรับเป็นที่ทำกิน โดยปลูกผัก แลกเปลี่ยนกับการดูแลที่ดิน มิให้รกเรื้อเช่นเดียวกัน ซึ่งมีที่ว่างตรงไหนก็จะไปขอใช้ประโยชน์กัน (ปัจจุบัน ขยายพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 350 ไร่)

ในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2533 ได้มีการขยายพื้นที่ปลูกผัก และสวนลำไยมากขึ้น เพราะคนที่ทำนา นาหลุ่มน้ำท่วมปลูกข้าวไม่ได้ผล ก็หันมาปรับเปลี่ยนจากการทำนา มาเป็นทำสวนลำไยโดยการขุดร่อง และยกร่อง ปลูกผักบนร่องสวนลำไย ทำให้มีพื้นที่ปลูกพืชผักมากขึ้น แต่การขายผลผลิตก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้ปลูกผักส่วนใหญ่มีรายได้มากนัก เนื่องจากการขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน ต่างคนต่างปลูก ผลผลิตล้นตลาด ถูกกดราคาพืชผลขายไม่ได้ราคา ทำให้ผู้ปลูกยังต้องกู้เงินจากนายทุนในหมู่บ้านเสียดอกเบี้ยแพง

ช่วงที่ 2 การก่อตั้งกลุ่ม และการเกิดวิกฤตปัญหาของการบริหารงานกลุ่ม (ปี พ.ศ. 2534 - 2535)

ได้มีผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่นตำบลดอนแก้วคือ นางทองดี โพธิ์ยง นำข่าวมาบอกกับชาวบ้านหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ว่ามีโครงการหนึ่งจะนำเงินมาให้ใช้โดยไม่เสียดอกเบี้ยเป็นระยะเวลา 4 ปี ถ้าหากใครสนใจ ก็ให้มีการรวมกลุ่มกัน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจึงได้จัดประชุมกลุ่มผู้ปลูกผักบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 3 และ 4 ซึ่งเป็นกลุ่มสนใจ มาร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกผักที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางในการขายพืชผัก และผลผลิตทางการเกษตร การขาดทุนหมุนเวียน และต้องกู้เงินจากนายทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยแพง และเกษตรกรมีการปลูกผักกันมากขึ้น ต่างคนต่างปลูก ทำให้ผลผลิตล้นตลาด และมีราคาตกต่ำ ที่ประชุมได้ตกลงร่วมกันก่อตั้งกลุ่มปลูกพืชแบบเข้ม (หมายถึงมีการปลูกพืชตลอดทั้งปี) โดยมีสมาชิกเริ่มแรก 40ครัวเรือน และมีการลงหุ้นร่วมกัน ถือหุ้นคนละ 1 หุ้น 100 บาท รวมได้ 4,000 บาท เป็นหุ้นก่อตั้ง มีการออกกฎ และระเบียบถือใช้ร่วมกัน เป็นการพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน ขึ้นเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและบริวาร ในปี 2535 ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ได้จัดประชุมกลุ่มเพื่อหาข้อมูลและแนวทางที่จะทำโครงการ เพื่อขอรับการสนับสนุนเงินทุนหมุน

เวียนจากมูลนิธิไทยเยอรมันเพื่อการพัฒนา โดยผ่านทางกรมการพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มูลนิธิฯ ได้สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนมาให้ 300,000 บาท แยกเป็นเงินให้เปล่าไม่ต้องส่งคืน 8,000 บาท สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายศึกษาอบรมดูงาน เงินจำนวนดังกล่าวได้ส่งผ่านมากทางกำนันตำบลคอนแก้ว และกรรมการชุดเก่าจำนวน 7 ท่าน เป็นผู้ดูแลจากการบริหารงาน โดยกำนัน ปรากฏว่า เงินถูกนำมาใช้น้อย ส่วนมากอยู่ในธนาคาร ทั้งนี้เนื่องจากกลัวว่า เวลาปล่อยให้สมาชิกกู้แล้ว จะไม่ได้คืน จึงปล่อยกู้เฉพาะญาติพี่น้อง และคนใกล้ชิดของกำนัน เนื่องจากเงินถูกจ่ายไม่หมด มูลนิธิฯ จะเอาคืน เพราะเห็นว่ากลุ่มไม่มีความจำเป็นตามที่ขอจริง ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจึงจัดประชุมด่วน เพื่อแก้ปัญหาโดยประชุมกันหลายครั้ง และครั้งสุดท้ายวันที่ 1 มีนาคม 2535 ในวันประชุมมีผู้เข้าร่วม 34 คน สมาชิกถกเถียงกันมาก พยายามจะถอนหุ้นและลาออกจากสมาชิก หาทงออกไม่ได้ แต่ละคนทยอยกลับ ต่อมากรรมการได้นำเงินไปจ่ายจนหมด แต่กรรมการไม่รอบคอบในการจ่ายเงิน เนื่องจากชื่อของไม่รับใบเสร็จ จ่ายเท่าไรก็ไม่บันทึกไว้ในสมุดบัญชี ระบบการเงินการบัญชีไม่ดี มีการกู้เงินไปโดยไม่ตรงวัตถุประสงค์ ไม่สามารถจัดทำรายงานความก้าวหน้า ให้แก่มูลนิธิฯ ได้ และกำนันก็ไม่สามารถชี้แจงเรื่องการดำเนินงานของกลุ่มได้ เมื่อมีการประชุมครั้งใด ก็มักจะอ้างว่าไม่มีเวลา ชาวบ้านเริ่มไม่พอใจ มีเสียงซุบซิบนินทาและไม่ไว้วางใจ เกิดความยุ่งยาก กรรมการแก้ปัญหาไม่ได้จึงลาออกหมด เหลือให้กำนันรับผิดชอบคนเดียว

ช่วงที่ 3 ช่วงการเติบโตของกลุ่ม (ปี พ.ศ. 2535 - ปัจจุบัน)

หลังจากนั้น นายสมัย และนางสังวาลย์ บุญเป็ง สองสามีภรรยา เห็นว่ากลุ่มคงดำเนินงานต่อไปไม่ได้ และอาจต้องเลิก จึงได้ไปปรึกษาหารือกับผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน พร้อมกับแกนนำคนอื่น ๆ และเห็นพ้องตรงกันว่า ควรจะให้กำนันออกจากตำแหน่งประธานกรรมการ ซึ่งเอาความที่กำนันชอบอ้างว่าไม่มีเวลาในการทำงานกลุ่ม และให้เป็นที่ปรึกษาของกลุ่ม ทำให้กำนันต้องยอมสละตำแหน่งประธานอย่างไม่เต็มใจนัก

นายสมัยและนางสังวาลย์ ได้เชิญสมาชิกมาประชุมใหม่ ในวันที่ 1 มิถุนายน 2535 ได้เลือกกรรมการชุดใหม่ 10 คน และมีการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ร่วมกัน โดยมีนายสมัย บุญเป็ง เป็นประธานกรรมการกลุ่มฯ (ประธานกลุ่มฯ คนปัจจุบัน) นางสังวาลย์ บุญเป็ง เป็นเลขาธิการกลุ่มฯ (เลขาปัจจุบัน) มาจัดระบบเรื่องการเงินการบัญชีใหม่

และมีการแบ่งแยกหน้าที่ จัดให้กรรมการแต่ละคนให้มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ได้เงินมาครบ 300,000 บาท ตามเดิม โดยแยกเป็นเงินให้เปล่าที่ไปศึกษาดูงานแล้วเสีย 8,000 บาท , ซื้อตู้เอกสาร 2,000 บาท และจ่ายเบ็ดเตล็ด 1,500 บาท ส่งคืนงวดแรก 70,000 บาท เหลือเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้กรรมการชุดใหม่ เพียง 218,500 บาท บริหารงานมาได้ 1 ปี ส่งเงินคืนงวดสองแล้ว 75,000 บาท จะส่งงวดที่ 3 ได้เกิดน้ำท่วมขังพื้นที่ถึง 3 ครั้ง ในปี 2537 นานถึง 2 เดือน คือ สิงหาคม - กันยายน ทางคณะกรรมการไม่มั่นใจใจ เร่งสำรวจพื้นที่เสียหายถ่ายรูปเก็บภาพส่งรายงานให้มูลนิธิ ทางมูลนิธิได้ส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบพื้นที่ และเสนอให้กลุ่มจัดทำโครงการเสนอความช่วยเหลือ ผู้ประสานงานได้ทำโครงการขับน้ำตากกลุ่มขึ้นส่งไปยังมูลนิธิ ทางมูลนิธิได้อนุมัติเงินทุนให้เปล่ามาขับน้ำตากกลุ่ม จำนวนเงิน 200,000 บาท โดยไม่เอาคืน

เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2537 ด้วยขวัญและกำลังใจที่ทางมูลนิธิมอบให้ กลุ่มจึงได้จัดตั้ง กองทุนสวัสดิการกลุ่มขึ้น เพื่อช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มยามฉุกเฉิน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2538 กลุ่มได้บริหารและดำเนินกิจกรรมกลุ่มจนครบสัญญา คืนเงินให้กับมูลนิธิ ๔ แล้วเสร็จ

ในเดือนกุมภาพันธ์ 2539 ทางมูลนิธิได้ส่งเจ้าหน้าที่มาดูแลความคืบหน้า และไต่ถามเรื่องเงินทุนหมุนเวียน ว่าพอหรือยัง มีความต้องการอีกหรือไม่ ถ้าต้องการให้ทำโครงการต่อ แต่ทางมูลนิธิจะขออัตราดอกเบี้ยต่ำ ทางกลุ่มจึงเสนอให้ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 5 มูลนิธิจึงได้อนุมัติเงินให้กู้ยืมอีกเป็นโครงการที่ 2 เป็นเงิน 375,000 บาท โดยนำไปให้สมาชิกกลุ่มกู้ยืมเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ จึงทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 79 ราย และเปลี่ยนชื่อกลุ่มจากกลุ่มปลูกพืชแบบเข้ม เป็น "กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว" เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2539 จากการประสานงานของผู้นำที่ได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์กรชุมชนในท้องถิ่นกับองค์กรภายนอก ทำให้กลุ่มปลูกผักฯ ได้รับการช่วยเหลือทางด้านเงินทุน

ตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่มฯ และกลุ่มฯได้ประสบวิกฤตจากการดำเนินงานจนเกือบล้ม ผู้นำชุมชน และสมาชิกที่เป็นแกนนำในการก่อตั้ง ได้ร่วมกันคิด ปรัชชาหรือแก้ไขปัญหากลุ่มมาได้ ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการบริหารงานของกลุ่ม ทางกลุ่มจึงได้มีการประชุมสมาชิก เพื่อให้มีการกำหนด กฎ ระเบียบของกลุ่มอย่างเข้มงวดมากขึ้น สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอ มีการถกเถียง และได้แย้งกันมาก แล้วก็หาข้อยุติ โดยใช้เสียง

ของสมาชิกส่วนใหญ่ เป็นมติในการกำหนดกฎเกณฑ์ และร่างออกมาเป็นระเบียบขึ้นถือใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และดำเนินงาน กฎระเบียบ ดังกล่าวได้มีการปรับปรุงเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2539 เรียกว่า ข้อตกลงและข้อบังคับกฎระเบียบของกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว โดยจำแนกไว้ ดังนี้

หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป

หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์

หมวดที่ 3 สมาชิกภาพและการขาดจากสมาชิกภาพ

หมวดที่ 4 รายได้และรายจ่ายของกลุ่มฯ

หมวดที่ 5 สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

หมวดที่ 6 คณะกรรมการและดำเนินงานของกลุ่ม

หมวดที่ 7 การประชุม

หมวดที่ 8 การลงทะเบียนสมาชิก การเงินและการบัญชี

หมวดที่ 9 การกู้เงิน และการเสนอขอเงินกู้ที่ประชุมใหญ่

หมวดที่ 10 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อบังคับ

หมวดที่ 11 การยกเลิกกิจกรรม และการชำระหนี้สิน

หมวดที่ 12 บทเฉพาะกาล

กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว เป็นองค์กรชุมชน ที่ดำเนินงานเพื่อแก้ไข ปัญหา ของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะ หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 4 สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่ม ไม่มีที่ดินทำกิน ถึงร้อยละ 60 อีก ร้อยละ 40 มีที่ดินทำกิน เฉลี่ยแล้วรายละ 1-2 ไร่ การที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้าน อย่างแน่นแฟ้น ได้แก่ กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน กลุ่มกิจกรรมตามประเพณีและศาสนา เกิดการมีส่วนร่วมทางด้านความคิดและปฏิบัติทำให้มีการรวมกำลัง ช่วยเหลือและต่อต้านสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น การขับไล่ผู้นำกลุ่มฯที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ คือนางทองดี โพธิยอง ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่น กับสมาชิกกลุ่มปลูกผักฯ ยังเป็นไปด้วยดีเสมอมา เพราะสมาชิกเชื่อถือศรัทธาและไว้วางใจต่อตัวผู้นำ เปรียบเสมือนเป็นตัวหมุดเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ ทำให้กลุ่มสามารถผ่านพ้นวิกฤต และสามารถดำเนินงานได้

อย่างต่อเนื่อง ตอบสนองต่อความต้องการและความมุ่งหวังของสมาชิก ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ที่ตั้งไว้ คือ

1. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม ให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง
2. เพื่อสมาชิกกลุ่ม ได้มีงานทำอยู่ในท้องถิ่น ทั้งยังป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมือง
3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านเงินทุน การผลิต การตลาดของกลุ่ม ให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น
4. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีทุนประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่น
5. เพื่อสนับสนุนให้เกิดกลุ่ม เครือข่ายในการทำงานด้านการคุ้มครองผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค โดยส่วนรวมอย่างแท้จริง
6. เพื่อสนองตอบต่อนโยบายของรัฐบาล ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกรโดยส่วนรวมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในทางปฏิบัติ

กลุ่มฯ ได้ดำเนินงานโดยระบบคณะกรรมการที่เลือกตั้งขึ้นมาตามโครงสร้างการบริหารงานดังนี้ (ข้อมูล ปี 2542)

1. นายสมัย บุญเป็ง	ประธานกลุ่มฯ
2. นายบุญทวี ลำดวง	รองประธานกลุ่มฯ
3. นายสะอาด ทองอินทร์	เหรัญญิก
4. นายทวี สุภาศรี	ผู้ช่วยเหรัญญิก - ฝ่ายเงินกู้
5. นางศรีลา เป็งสุรินทร์	ผู้ช่วยเหรัญญิก - ฝ่ายออมทรัพย์
6. นางสาววลัย บุญเป็ง	เลขากลุ่มฯ
7. นายเจริญ ทองเงา	กรรมการ
8. นายแสง ชูดวง	กรรมการ
9. นายเจต ร้อยกา	กรรมการ
10. นางอัมพร พันธุ์ชัย	ประชาสัมพันธ์ หมู่ที่ 3
11. นายณรงค์ ชูดวง	ประชาสัมพันธ์ หมู่ที่ 4

ที่ปรึกษาของกลุ่มฯ

1. นายอินสม บุญสูง

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ที่ 3

2. นายสุรินทร์ ชูดวง

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ที่ 4

ผู้ประสานงานโครงการ

นางทองดี โพธิ์ยอง

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้วได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง และมีกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น ทำให้กลุ่มเติบโต มีความเข้มแข็ง ทั้งด้านการเงิน และการบริหารงาน มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น กิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มได้ดำเนินงาน มีทั้งหมด 6 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมกองทุนกู้ยืม

เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์กรชุมชน คือกลุ่มปลูกผักกับ องค์กรภายนอก ได้แก่ มูลนิธิไทยเยอรมันเพื่อการพัฒนา ได้ช่วยเหลือและสนับสนุนเงิน ทุน ทั้ง 2 โครงการและเงินให้เปล่าเพื่อช่วยเหลือภัยพิบัติจากน้ำท่วม โดยนำมาให้สมาชิกกู้ รายละ 5,000 บาท เป็นทุนในการประกอบอาชีพ

- จากหุ้นก่อตั้ง และหุ้นสมทบเมื่อกู้เงินของสมาชิก ปัจจุบัน มี 924 หุ้น หุ้นละ 100 บาท เป็นเงินทั้งหมด 92,400 บาท

- กู้ไรจากเงินกู้ โดยการเก็บดอกเบี้ยย้อยละ 1 บาท ต่อเดือนให้กู้ระยะ 4 เดือน ซึ่งกู้ไร ถูกจัดสรรเข้ากองทุนสวัสดิการกลุ่มร้อยละ 20 กองทุนเงินกู้ร้อยละ 30 และปันผลตามหุ้นร้อยละ 50 คืนให้สมาชิก ในช่วง 5 ปีแรก ทางกลุ่มมีเงินกู้ไรจัดสรรเข้า กองทุนจำนวน 67,992 บาท

2. กิจกรรมกองทุนสวัสดิการกลุ่ม

กลุ่มฯได้ดำเนินงานแล้วมีผลกู้ไร จัดสรรกู้ไรไว้ส่วนหนึ่ง ร้อยละ 20 เป็นกอง ทุนสวัสดิการ

- เพื่อใช้เป็นค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกลุ่ม ให้ยืมไม่มีดอกเบีย เป็น ระยะเวลา 1 เดือน

- บริจาคทำบุญศพสมาชิกเมื่อถึงแก่กรรม

- บริจาคให้แก่กิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนในหมู่บ้าน
ได้มอบหมายให้เหรียญก และผู้ช่วยเหรียญกเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบ

3. กิจกรรมคลังปุ๋ย

เลขาของกลุ่มฯ ได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก โดยเป็นผู้ติดต่อและประสานงานกับร้านค้าท้องถิ่น เช่น สหกรณ์ และเป็นผู้สำรวจรวบรวมความต้องการของสมาชิกผู้ใช้น้ำ แล้วไปติดต่อร้านค้าเพื่อนำปุ๋ย มาจำหน่ายให้แก่สมาชิก โดยซื้อสินค้ามาเป็นเงินสดแล้วมาจำหน่ายให้แก่สมาชิกเป็นเงินเชื่อ ถ้าไรที่ได้จะนำเข้ากลุ่มร้อยละ 30 อีกร้อยละ 70 มอบให้กับผู้รับผิดชอบ ต้องจ่ายเงินปันผลสินค้าคืนให้กับสมาชิกกลุ่มทุกท่านที่มาซื้อสินค้า คิดเป็นร้อยละ 2 โดยงบประมาณที่นำมาซื้อปุ๋ยได้จากกลุ่ม 74,500 บาท

4. กิจกรรมปลูกผัก

กิจกรรมนี้ สมาชิกของกลุ่มฯ จะต่างคนต่างทำ แต่เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้านทำให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเอามือเอารุ่น (ลงแขกกันในช่วงปลูก และเก็บผลผลิต) ปัจจุบันมีพื้นที่มากกว่า 350 ไร่ พืชผักที่ปลูก เช่น กะหล่ำดอก กระเทียม แตงกวา ถั่วลิสงเตา พริกสด พริกขี้หนู หอมแบ่ง กะหล่ำปลี บร็อคโคลี่ มะเขือยาว มะเขือเจ้าพระยา มะเขือเปราะ และปลูกข้าว ในเนื้อที่ 20 ไร่ เขตโครงการวิวดอย ซึ่งเป็นที่ลุ่ม ได้ปล่อยว่างทิ้งไว้ทุกปี

5. กิจกรรมตลาดผัก

สมาชิกที่ปลูกผัก จะขายผลผลิต ให้แก่พ่อค้า แหล่งใหญ่ที่รับซื้อผลผลิตก็คือตลาดเมืองใหม่ และมีสมาชิกบางรายที่เป็นผู้ปลูกผักได้พัฒนาปรับเปลี่ยนมาเป็นพ่อค้าของกลุ่ม โดยเป็นผู้แจ้งราคาผลผลิตให้แก่สมาชิกกลุ่มได้ทราบทุกวัน และจะบริการรับซื้อผักจากสมาชิกกลุ่ม ที่แปลงปลูก จนหมดช่วงฤดูกาลตัด ทั้งผักที่งาม และไม่งาม ตามราคาท้องตลาด อุปกรณ์การบรรจุหีบห่อ พ่อค้าก็เป็นผู้จัดหาบริการให้ เป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ปลูก และผู้ค้าในและนอกท้องถิ่น ทำให้สามารถขายผลผลิต ได้ตลอด ตามราคายุติธรรม ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

6. กิจกรรมออมทรัพย์

กลุ่มได้เพิ่มกิจกรรม คือ การรับฝากเงินจากสมาชิก เป็นการส่งเสริมการออมทรัพย์ สำหรับสมาชิกที่ต้องการการออมเงินให้นำเงินมาฝากไว้กับกลุ่มซึ่งมีสมาชิกสนใจฝากเงิน ในระยะเริ่มแรก ประมาณ 20 ราย โดยฝากไว้เดือนละ 100 บาท ทุกเดือน

เป็นการทำกิจกรรมขึ้นใหม่ ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลักการและวิธีการเช่นเดียวกับสหกรณ์ จากการประสานงานที่เลขาของกลุ่มฯ ได้มีเครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก ได้แก้สหกรณ์การเกษตรสารภี จำกัด

3.2 กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ

กลุ่มเครือข่ายเป็นองค์กรชุมชนที่ตั้งขึ้นใหม่ เมื่อประมาณปี 2540 โดยมีพัฒนาการเริ่มต้นจากกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตตำบลดอนแก้ว หมู่ที่ 4 ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีประวัติความเป็นมา ดังนี้

การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตตำบลดอนแก้วนั้นเกิดขึ้นในช่วงปี 2524 เนื่องจากทางราชการได้มีโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยมุ่งหวังให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่โครงการมีสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดีขึ้น มีการจัดตั้งโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น โครงการพัฒนาอาชีพสตรี โดยมีแม่ทองดี โพธิยอง เป็นผู้ประสานงานโครงการระหว่างกลุ่มชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากผู้ประสานงานได้เห็นว่า ปัญหาสตรีที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่มีอาชีพที่มั่นคง มีการขายบุตรสาวเพื่อการค้าประเวณี และงานที่ทำบางครั้งขาดความต่อเนื่อง ไม่มีสวัสดิการและการคุ้มครองแรงงาน แต่โครงการต่างๆ ที่ตั้งขึ้นมาไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เพราะการช่วยเหลือของรัฐ โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านงบประมาณไม่ทันต่อเหตุการณ์ เช่น กลุ่มสตรีต้องการฝึกฝนอาชีพด้านการตัดเย็บ แต่กว่าที่รัฐจะอนุมัติให้ความช่วยเหลือต้องใช้เวลาเป็นปี ทำให้กลุ่มสตรีที่รวมตัวกัน ต่างคนต่างไปหางานทำ เมื่อได้รับเงินสนับสนุนมา ก็ไม่มีกลุ่มสตรีเข้าร่วมโครงการเลย ทำให้โครงการต้องล้มเลิกไป

ถึงแม้ว่าโครงการดังกล่าวจะล้มเลิกไป และไม่สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้ แต่ส่วนหนึ่งก็ได้สร้างความรู้สึที่ดีให้แก่ชาวบ้านต่อท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างชาวบ้านมากขึ้น จากเดิมชาวบ้าน หมู่ 4 ตำบลดอนแก้ว ประกอบอาชีพทำมาหากิน มีลักษณะต่างคนต่างทำ และขาดเงินทุนดำเนินการ ไม่มีการรวมตัวกันอย่างแท้จริง จากจุดนี้เองจึงทำให้เกิดกลุ่มสตรีบ้านดอนแก้วเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้า ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะ

1. รูปแบบการผลิตที่ได้รับการส่งเสริมไม่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพตลาด ทำให้ผลิตสินค้าขึ้นมาแล้ว ไม่สามารถจำหน่ายได้
2. เมื่อจำหน่ายไม่ได้ สมาชิกขาดแคลนเงินทุนที่จะไปใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิต

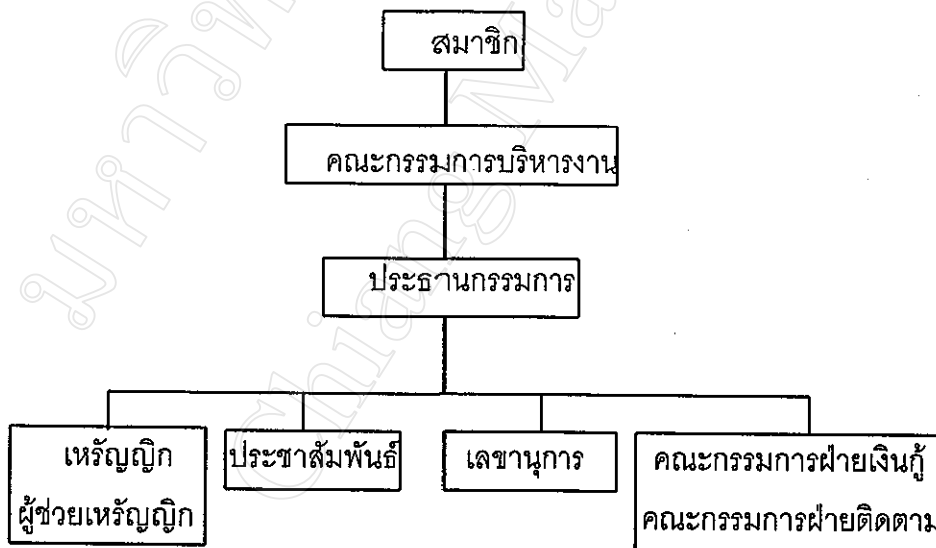
แม่ทองดี โพธิยอง เป็นผู้นำองค์กรชุมชน ที่ได้มีการประสานงานติดต่อกับองค์กรภายนอกมากมาย เป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เกิดการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ได้รับการแนะนำจากนักวิชาการต่างๆ จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตใหม่โดยศึกษาจากนักวิชาการหลายท่าน เมื่อสินค้ามีคุณภาพดีจึงได้จัดส่งเข้าประกวด ซึ่งประสบผลสำเร็จ ได้รับเงินรางวัล และได้นำมาเป็นทุน แต่ก็ยังไม่เพียงพอ จึงมีการรวบรวมสมาชิกเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิต ของหมู่ 4 ขึ้นเมื่อปี 2526 โดยมีสมาชิกเริ่มแรก 20 คน เก็บสะสมเงินออมคนละ 10 - 20 บาท ต่อเดือน แม้ว่าการจัดตั้งจะเป็นผลสำเร็จ แต่ก็ได้รับการคัดค้านจากบุคคลหลายฝ่าย อาทิ เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านที่สูญเสียผลประโยชน์จากการให้เงินกู้ เป็นต้น แต่ปัญหาเหล่านั้นก็ไม่ใช่อุปสรรคต่อการดำเนินงาน สมาชิกของกลุ่มมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ ทำให้ครอบครัวมีรายได้ สมาชิกพึ่งตนเองได้ ผลสำเร็จดังกล่าวเป็นผลดีต่อหมู่บ้าน มีคนยอมรับมากขึ้น ทำให้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ในปี 2536 สามารถรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิต ตำบลดอนแก้ว ได้สำเร็จ โดยมีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ ที่มีอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน อีก 6 หมู่บ้าน เข้ามาเป็นกลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบล เป็นการเกาะเกี่ยวกลุ่ม/องค์กรชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และสามารถเพิ่มจำนวนสมาชิกได้มากขึ้น รวมทั้งชาวบ้านในหมู่บ้านที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิก ก็มาเข้าร่วมอีกจำนวนมากพอควร ทำให้มีการระดมทุนจากสมาชิกได้เพิ่มขึ้นและดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกลุ่มฯ มีทุนดำเนินงานและจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น จึงได้คิดและพัฒนาารูปแบบของกลุ่ม โดยปรึกษาและได้รับคำแนะนำจาก ผู้วิจัย ได้แก่ อาจารย์อารี เชื้อเมืองพาน จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และผู้เชี่ยวชาญ เป็นกลุ่มเครดิตยูเนียน โดยมีชื่อใหม่ว่า “กลุ่มเครดิตยูเนียนดอนแก้วรวมใจ” เมื่อเดือนธันวาคม 2542

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเป็นการระดมเงินทุนจากสมาชิก และเป็นทุนสนับสนุนแก่สมาชิกผู้เดือดร้อนจากการประกอบอาชีพ หรือผู้ที่ต้องการเงินทุนนำไปประกอบอาชีพ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและความเดือดร้อนของสมาชิกได้ดี โดยไม่ต้องไปกู้เงินจากนายทุนที่ปล่อยเงินกู้ ในอัตราดอกเบี้ยสูงๆ ซึ่งเป็นเหตุให้มีการต่อต้านคัดค้านจากบุคคลหลายฝ่ายที่สูญเสียผลประโยชน์อยู่บ้าง แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคปัญหาต่อการดำเนินงานของกลุ่ม เพราะเมื่อกลุ่มออมทรัพย์ทุกหมู่บ้านได้เข้าร่วมตัวกัน เป็นเครือข่ายเดียวกัน มีความสามัคคี สมานฉันท์ ทำให้กลุ่ม มีความเข้มแข็งมากขึ้น และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะและโครงสร้างการบริหารงาน

การบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ อยู่ในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ โดยทางกลุ่มได้จัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญปีละหนึ่งครั้ง โดยมีโครงสร้าง ดังนี้

รูปที่ 5 แผนภูมิ โครงสร้างการบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์

โครงสร้างการบริหารงาน หมายถึงสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ ได้เลือกตั้ง คณะกรรมการบริหารงานชุดหนึ่ง เป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 7 ท่าน แล้ว แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบกันเองระหว่างคณะกรรมการ โดยแต่งตั้งประธานกรรมการ 1 ท่าน เภรียญิกและผู้ช่วยเภรียญิก 2 ท่าน เลขานุการ 1 ท่าน คณะกรรมการจ่ายเงินกู้และ ฝ่ายติดตาม 3 ท่าน ส่วนตำแหน่งประชาสัมพันธ์ จะแต่งตั้งจากกลุ่มออมทรัพย์ของแต่ละ หมู่บ้านๆ ละ 1 คน จะทำหน้าที่รวบรวมเงินออมจากสมาชิกและติดตามเงินกู้จากสมาชิกที่ ค้างชำระ ตลอดเป็นผู้ประสานงานระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการบริหารงาน ทำให้สมาชิก ได้รับรู้รับทราบความเคลื่อนไหว การดำเนินงานของกลุ่มตลอดเวลา และทำให้เกิดความรู้สึก และความสัมพันธ์อันดีในหมู่บ้าน ซึ่งสังเกตได้จากการเข้าร่วมประชุมกลุ่มออมทรัพย์ระดับ ตำบล เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2542 มีชาวบ้านจากทุกหมู่บ้านที่มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการ ของกลุ่ม ให้ความสนใจเข้าร่วมประชุม และมีส่วนร่วมในการประชุม พูดคุย และได้ถามถึง ปัญหาต่างๆ เมื่อเลิกประชุมแล้วก็ได้จัดหาอาหารมารับประทานร่วมกัน บรรยากาศเป็นกันเอง และเมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ก็ช่วยกันเก็บล้างทำความสะอาดภาชนะ และบริเวณ แล้วดำเนินการร่วมประชุมต่อ

กิจกรรม ผลการดำเนินงาน

1. กิจกรรม

การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิต ตำบลดอนแก้ว มีกิจกรรม ดังนี้

1.1 ด้านการออม มีลักษณะการเก็บเงินออมเป็นรายเดือน ตั้งแต่ รายละ 10 - 50 บาท ภายใน วันที่ 5 ของทุกเดือน โดยมอบหมายให้ประชาสัมพันธ์แต่ละ หมู่บ้านเป็นผู้เก็บรวบรวม หากส่งเงินช้ากว่ากำหนดจะถูกปรับครั้งละ 5 บาท ซึ่งทำให้สมาชิกมี ความรับผิดชอบมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้เปิดบริการรับฝากเงินซึ่งมีทั้งประเภทออมทรัพย์และ ประจำ ซึ่งจะรับฝากตั้งแต่ครั้งละ 10 บาท ขึ้นไป ลักษณะการออมดังกล่าว ได้แพร่ขยาย ไปถึงเด็กและเยาวชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของสมาชิกที่ต้องการออมทรัพย์สามารถนำ เงินมาฝากได้ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยให้ร้อยละ 1 บาทต่อเดือน ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 90 รายและมีเงินออมทั้งหมดประมาณ 90,000 บาท ซึ่งนำไปใช้เป็นเงินทุนสำหรับให้สมาชิกกู้ ต่อไป

1.2 ด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ การใช้ไปของเงินทุนดังกล่าวมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

(1) ให้สมาชิกแต่ละคนได้กู้ยืมเงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพที่ตนเองมีความถนัดและบรรเทาความเดือดร้อนและปัญหาของสมาชิกและครอบครัว

(2) มีการรวมกลุ่มกันของสมาชิกเพื่อทำการผลิตสินค้าโดยใช้เงินทุนของกลุ่มออมทรัพย์ เช่น กลุ่มผลิตเสื้อผ้าพื้นเมืองเพื่อจำหน่ายและรับทำสินค้าอื่นๆ ตามคำสั่งของลูกค้าหรือการทำฟาร์มของสมาชิกกลุ่มหมู่ที่ 1 และ 2 เป็นต้น

การกู้ยืมเงินทางกลุ่มได้ให้สมาชิกค้ำประกันกันเอง หรืออาจใช้สมุดเงินฝากเป็นหลักประกันโดยกลุ่มจะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือน และจะต้องชำระเงินต้นคืนภายใน 6 เดือน การบริหารหนี้ของกลุ่มออมทรัพย์ ใช้วิธีแบบชาวบ้านคุมชาวบ้านด้วยกัน โดยจะถว้เฉลี่ยเงินกู้ของลูกค้าในแต่ละราย และแจ้งให้แก่สมาชิกเจ้าของเงินทราบว่าในขณะนี้ใครเป็นหนี้ท่านเท่าไร ซึ่งเป็นกลยุทธ์ในการป้องกันหนี้สูญและติดตามหนี้ได้ดี

1.3 ด้านสวัสดิการกลุ่มจะจัดสรรผลกำไรร้อยละ 25 เพื่อนำมาเป็นทุนสวัสดิการแก่สมาชิก ซึ่งปัจจุบันมีเงินกองทุนประมาณ 10,000 บาท เงินกองทุนดังกล่าวได้นำไปช่วยเหลือสมาชิกด้านต่าง ๆ เช่น

(1) การกู้ยืมเงินเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยโดยไม่คิดดอกเบี้ย แต่ต้องชำระคืนภายใน 1 เดือนหากป่วยเป็นโรครุมิคุ้มกันบกพร่องจะให้กู้ยืมร้อยละ 3,000 บาทปลอดดอกเบี้ย 2 เดือน

(2) นำเงินดังกล่าวซื้อข้าวสารมาขายไปในรูปกองทุนข้าวสาร เพื่อขายให้สมาชิกในราคาต่ำกว่าท้องตลาด และในปัจจุบันได้ขยายไปถึงสินค้าด้านปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

1.4 การช่วยเหลือสมาชิกในด้านอื่น ๆ เช่น

(1) ช่วยเหลือเงินค่าพาหนะในการไปเยี่ยมญาติที่ป่วยร้อยละ 200 บาท

(2) ช่วยเหลือในด้านฌาปนกิจร้อยละ 500 บาท

(3) ช่วยเหลือด้านทุนศึกษาแก่บุตรของสมาชิก

(4) ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กกำพร้าและเด็กพิการ

นอกจากนี้ยังได้มีการส่งเสริมด้านการศึกษาดูงาน เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงกลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ด้วยกัน เช่น การศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น ผลการศึกษาดูงานทำให้สมาชิกของกลุ่มเพิ่มขึ้นจากเดิม 120 คน เป็น 140 คน สมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจเรื่องออมทรัพย์มากขึ้น อีกทั้งยังให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการเป็นอย่างดี ทำให้การบริหารงานราบรื่นกว่าเดิมมากขึ้น

2. ผลการดำเนินงาน

ความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิต ตำบลดอนแก้วสรุป ได้ดังนี้

(1) มีการสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง และสามารถขยายการรวมตัวในระดับหมู่บ้าน เป็นระดับตำบลได้ภายในระยะเวลา 10 ปี และมีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี

(2) ผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ ประสบความสำเร็จพอควร สามารถช่วยเหลือให้สมาชิกที่เคยมีฐานะทางบ้านไม่ดีนัก กลับเป็นผู้มีฐานะดี สามารถช่วยเหลือสมาชิกรายอื่นๆต่อไป และนอกจากนี้ผลกำไรที่ได้รับยังสามารถตั้งกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกในยามเดือดร้อนได้อีกด้วย

(3) การสร้างเครือข่ายกับกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ ทำให้เกิดการประสานงาน เพื่อประสานผลประโยชน์ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การกู้ยืมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ นอกชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน ได้แก่งกลุ่มออมทรัพย์สตรีแม่บ้านหมู่ที่ 7 - 8 ตำบลสารภี อำเภอสารภี โดยใช้เครดิตของกลุ่ม เพื่อที่จะได้มีเงินทุนบริการแก่สมาชิกได้อย่างทั่วถึง

(4) การสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอาชีพอื่นๆ ได้มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพอื่นๆ ทั้งในชุมชนเดียวกันและนอกชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มผลิตกระดาษสา ฯลฯ เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านเงินทุน แลกเปลี่ยนสินค้าและเพิ่มช่องทางการตลาดของสินค้า เป็นกลุ่มเครือข่ายที่สร้างขึ้นใหม่ชื่อว่า "กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ" ซึ่งจะกล่าวต่อไป

กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ เป็นกลุ่มองค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ เกิดจากการเข้าร่วมเครือข่ายเดียวกันระหว่างกลุ่มออมทรัพย์สตรี

เพื่อการผลิต ตำบลดอนแก้วและกลุ่มอาชีพอื่นๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนรวมทั้งหมด 14 กลุ่มที่ตั้งขึ้น เป็นกลุ่มเครือข่ายใหม่ประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิต ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี
2. กลุ่มออมทรัพย์สตรีแม่บ้านหมู่ที่ 7 - 8 ตำบลสารภี อำเภอสารภี
3. กลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 5 ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี
4. กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านสันทรายหมู่ที่ 7 ตำบลหนองแก้ว อำเภอสันทราย
5. กลุ่มออมทรัพย์ตะเมิง อำเภอสะเมิง
6. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าหมู่ 4 ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี
7. กลุ่มแปรรูปอาหารบ้านศรีดอนมูล หมู่ที่ 8 ตำบลขมภู อำเภอสารภี
8. กลุ่มหัตถกรรมบ้านกัวแลน้อย ตำบลแม่แม อำเภอสันป่าตอง
9. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านบุปผาราม หมู่ที่ 6 ตำบลขมภู อำเภอสารภี
10. กลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 3 ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี
11. กลุ่มปลูกพืชผักดองป่าช้า หมู่ที่ 2 ตำบลสันทราย อำเภอสันทราย
12. กลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพบ้านแม่เมะ หมู่ที่ 11 ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว
13. กลุ่มพัฒนาอาชีพบ้านท่าเกวียนหมู่ที่ 4 ตำบลหนองจ้อม อำเภอเชียงดาว
14. กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีแม่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง

เนื่องจากแม่ทองดี โพธิยอง ประธานกรรมการกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตตำบลดอนแก้ว เป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายฯ ซึ่งได้มีตำแหน่งผู้นำแบบไม่เป็นทางการอื่นๆ อีกหลายตำแหน่ง เช่น ประธานกรรมการหัตถกรรมจังหวัดเชียงใหม่ประธานกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงล้านนา ผู้นำอาสาพัฒนาดีเด่น เป็นต้น รวมทั้งหมดประมาณ 17 ตำแหน่ง จึงทำให้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ บ่อยครั้ง ทำให้ผู้นำจากกลุ่มต่างๆ ได้รับทราบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดจากการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มร่วมกัน เช่น ปัญหาการขาดแคลนทุนดำเนินงานในการประกอบอาชีพของสมาชิกในกลุ่ม ปัญหาที่เกิดจากการผลิตสินค้าแล้วไม่สามารถจำหน่ายได้ จึงมีแนวคิดร่วมกันว่าถ้ากลุ่มต่าง ๆ ได้มีการรวมตัวกันมีการประสานงานติดต่อกัน ก็จะทำให้เป็นกลุ่มใหญ่ที่มีพลังดีกว่าต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำและ

สามารถเป็นเงื่อนไขต่อรองในการหาทุนดำเนินงานจากแหล่งสนับสนุนเงินทุนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น เช่น กองทุนเพื่อสังคม นอกจากนี้ยังสามารถแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกลุ่ม และสนับสนุนการผลิตสินค้าให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ทางด้านการเงิน การจัดการ การตลาด และวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มและชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม/องค์กรชุมชนด้วยกันตามความต้องการ และวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ก็จะเพิ่มความเข้มแข็งและการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกของกลุ่มได้เป็นอย่างดี (สัมภาษณ์นางทองดี โพธิ์ของ ประธานกรรมการกลุ่มเครือข่ายฯ วันที่ 16 ตุลาคม 2542)

การดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายฯ พังจัดตั้งขึ้นในปี 2540 ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมีแม่ทองดี โพธิ์ของ เป็นประธานกรรมการกลุ่ม การกำหนด กฎระเบียบ การปฏิบัติงานเป็นไปตามข้อตกลงกันในที่ประชุมกลุ่มฯ ซึ่งมีการประชุมกลุ่มเครือข่ายฯ ปีละ 3 - 4 ครั้ง โดยใช้บ้านแม่ทองดี โพธิ์ของ เป็นสถานที่ประชุม นอกจากการประชุมร่วมกันแล้วมีการเดินทางไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกัน แม้แต่กลุ่มที่ตั้งอยู่ห่างไกล เช่น การเดินทางไม่สะดวก เช่น กลุ่มที่อยู่ในอำเภอสะเมิง อำเภอเชียงดาว ก็จะมีการเดินทางไปหากัน ให้คำแนะนำและช่วยเหลือบางด้านที่กลุ่มต้องการ รวมทั้งเสื้อผ้าและสิ่งของนำไปบริจาคผู้ยากไร้ และผู้ลำบากในชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ไปด้วย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของกลุ่มเครือข่ายฯ

ดังนั้นกลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพจึงได้จัดทำโครงการขอสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนสังคม เพื่อมาช่วยเหลือโดยตั้งเป้าหมายการช่วยเหลือไว้ ดังนี้

- (1) เด็กกำพร้าที่พ่อแม่เสียชีวิต ผู้สูงอายุ ผู้ยากลำบาก
- (2) กลุ่มอาชีพที่ด้อยโอกาส
- (3) สมาชิกของกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มในเครือข่ายเดียวกัน

กลุ่มเครือข่ายฯ ได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือการประสานงานจากเครือข่าย ภูมิปัญญาไท โดยการประสานงานของมูลนิธิหมู่บ้านทำให้ได้รับความช่วยเหลือ จากกองทุนเพื่อสังคมได้รับการจัดสรรเงิน จำนวน 4,200,000 บาท โดยแบ่งหรือจัดสรรเป็นกองทุนสวัสดิการเพื่อการพัฒนาชุมชนช่วยเหลือผู้ลำบาก ผู้ยากไร้ เด็กกำพร้าส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายฯ ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มฯ ซึ่งอยู่ระหว่างการนัดหมาย

สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายมาประชุมตกลงร่วมกัน รวมทั้งการกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ ที่จะ
 ถือใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงานด้วย (สัมภาษณ์นางวงศ์เดือน ดำรงเลาพันธ์ ผู้ช่วยประสาน
 งานด้านการเงินการบัญชีของโครงการ, วันที่ 19 พฤศจิกายน 2542) .

ส่วนที่ 3 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน

ในแต่ละชุมชนจะมีกลุ่มวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจอยู่ในลักษณะต่างๆ เช่น
 กลุ่มเครือญาติ กลุ่มศรัทธาวัด กลุ่มอาชีพ กลุ่มกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม
 เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้ เป็นองค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดขึ้นจากการ
 รวมตัวของคนในชุมชนตามสภาพปัญหาต่างๆ และสภาวะวิกฤตในชุมชน เพื่อเสริมสร้าง
 ความเข้มแข็งให้กับสังคม และสามารถผลักดันการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการพัฒนาในด้านต่างๆ
 เพราะการรวมกลุ่มคนในชุมชน ทำให้มีการปฏิบัติและมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดย
 อาศัยแนวการพึ่งตนเองของบุคคลและกลุ่มองค์กรเป็นหลัก เกิดการพึ่งพาอาศัยและช่วย
 เหลือเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางสังคมอย่างหนึ่ง

องค์กรชุมชนที่สร้างขึ้นมาแบบทางการในชุมชนบ้านดอนแก้ว คือกลุ่มปลูกผักบ้าน
 ดอนแก้วและกลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา
 ทั้ง 2 องค์กร ตั้งแต่ การก่อตั้ง การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการ และการคงอยู่ขององค์
 กรชุมชน จนถึงปัจจุบันนี้ ได้พัฒนาการมาจากกลุ่มสนใจซึ่งเกิดจากการรวมตัวของคนที่มี
 รากฐานจากความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ
 ความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับการอุปถัมภ์ และ
 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนด้วยกันทั้งในและนอกชุมชน เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์
 ทางสังคมที่มีอยู่ในวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ที่สืบทอดต่อกันมาช้านานจน
 ถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน และยังดำรงอยู่ ถ้ายทอดต่อกันไป จากบุคคลสู่บุคคล จากกลุ่มสู่กลุ่ม
 และชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่ง

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่ม/องค์กรชุมชน ไม่จำกัดตัวอยู่
 เฉพาะภายในชุมชนเท่านั้น หากมีการเชื่อมโยงเกาะเกี่ยวกับกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ทั้งภายในและ
 ภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นภาคีความร่วมมือที่หลากหลาย ทำให้เกิดเครือข่ายสนับสนุน
 ทรัพยากรด้านต่างๆ ที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนและจำเป็นต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชน
 ทำให้การบริหารงาน การจัดการเป็นไปอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสมาชิก และการแก้ไขปัญหาของชุมชน เพราะแต่ละคนมีข้อจำกัดในเรื่องต่างๆ การรวมตัวกันสร้างเครือข่าย จึงเป็นหนทางหนึ่ง ในการลดข้อจำกัดและเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ เพราะการเชื่อมโยงของเครือข่าย ในแต่ละเครือข่าย ทั้งที่เป็นกลุ่มความสัมพันธ์แบบแนวนอน และแนวตั้ง เป็นการผสมผสานถักทอสายใยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ปฏิสัมพันธ์กันในเรื่องต่างๆ ย่อมทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชน เป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้นและกระบวนการดังกล่าว ทำให้เกิดการสร้างและปลูกจิตสำนึก สามารถพัฒนาการขึ้นเป็นอุดมการณ์โดยผ่านมาทางผู้นำขององค์กรชุมชน ซึ่งเป็นแม่ข่าย และกระจายลงสู่สมาชิก ซึ่งมีผลให้สมาชิกขององค์กรชุมชนพร้อมที่จะมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือร่วมใจ ที่จะลงมือกระทำหรือปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ

ดังนั้น เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ จึงมีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้ง 2 องค์กร สรุปได้ดังนี้

3.1 กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 3-4

ผลจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติ และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้านใกล้เคียง

มีผลให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว เพราะเป็นการรวมตัวกันจากเครือญาติ และเพื่อนๆ ของนายสมัย บุญเป็ง (ประธานกลุ่มปลูกผักฯ) ที่อยู่ในหมู่ 4 บ้านดอนแก้ว และหมู่ 3 บ้านสันต้นกอก เนื่องจากนายสมัย บุญเป็ง เกิดและโตที่นี่ จึงมีกลุ่มเพื่อนค่อนข้างมาก ครอบครัวของนายสมัย บุญเป็ง มีอาชีพทำนา นายสมัยและเพื่อนๆ ได้ช่วยเหลือเอามือเอารวัน (ลงแขก) แลกเปลี่ยนแรงงานกัน ในช่วงเพาะปลูกข้าว หรือเก็บเกี่ยวเสมอ รวมทั้งการทำงานในด้านอื่นๆ ที่ต้องอาศัยแรงงานของเพื่อนบ้าน เช่น การขุดลอกลำเหมือง การซ่อมแซมบ้าน หรือเมื่อมีงานมีการเกี่ยวกับทางประเพณี และศาสนา เช่น แต่งงาน งานบวช งานศพ ชื่นบ้านใหม่ เครือญาติและเพื่อนบ้านก็ช่วยเหลือกัน พึ่งพาอาศัยกัน ถึงแม้บางครั้งจะไม่มีงานการที่ต้องอาศัยความร่วมมือ หรือแรงงานของเครือญาติและเพื่อนบ้านก็มีการไปพบปะเยี่ยมเยียนกัน ร่วมสังสรรค์เฮฮากันอย่างสม่ำเสมอ เพราะ

การตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้านดอนแก้วและหมู่บ้านสันต้นกก ตั้งไม่ห่างไกลจากกัน เกาะกลุ่มกัน เดินทางไปมาหาสู่กันได้ง่าย ประกอบกับกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้านของ นายสมัย บุญเป็ง เป็น กลุ่มศรัทธาวัดเดียวกัน คือวัดสันต้นกก หรือบางส่วนเป็นศรัทธาวัดดอนแก้ว เมื่อมีการทำบุญตามประเพณี ศาสนา เช่น ประเพณีตานก๋วยสลาก ปอยหลวง เข้าพรรษา - ออกพรรษา เพื่อนบ้าน ก็จะไปร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ทำให้กลุ่มเพื่อนบ้านของนายสมัย มีความผูกพันรักใคร่ และสร้างสายสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เป็นการดำรงรักษาเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้านไว้ ซึ่งมีอายุของเครือข่ายค่อนข้างยาวนาน

เครือข่ายความสัมพันธ์แบบเครือญาติและเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน จะมีการพูดคุย บริกรหาหรือกันอยู่เสมอ ๆ เพราะการพูดคุยกัน ทำให้เกิดการซักถาม ได้แจ้ง อธิบาย และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วย เมื่อเกิดมีปัญหาค่ต้องและวิเคราะห์ร่วมกันหลายคน กระบวนการกลุ่มจึงเป็นกลไก ที่ได้ให้โอกาสทุกคน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ร่วมกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด และนำไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งสนับสนุนกันทางสังคมด้านอารมณ์ เกิดความรู้สึก สนิทสนม รักใคร่ เชื้อม้น และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถรวมตัวกัน ตั้งกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้วขึ้นมาได้

ยามเมื่อเกิดวิกฤตการณ์กลุ่มฯ เกือบล้ม เพราะผู้นำคนเดิมคือกำนันบริหารงานไม่ดี แสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ สุจริต ในการทำงาน สมาชิกขาดความไว้วางใจ มูลนิธิไทย - เยอรมันฯ จะดการสนับสนุน และขอเงินคืน ไม่สามารถบริหารงานกลุ่มฯ ต่อไปได้ สมาชิกได้ลาออกกันเกือบหมด แต่ก็ยังมีผู้นำ และแกนนำกลุ่ม อีก 4 -5 คน ได้ช่วยกันคิด และปรึกษาหารือในการแก้ไขสถานการณ์กลุ่มฯ พยายามคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ จนผ่านพ้นอุปสรรคและวิกฤตมาได้

เครือข่ายความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านได้มีการขยายตัวออกไป เพราะจากการติดต่อสื่อสารไปมาหาสู่กัน ปฏิสัมพันธ์ในด้านการดำเนินชีวิต เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นกลุ่มศรัทธาวัดเดียวกัน หรือร่วมกิจกรรมในงานบุญ งานประเพณีต่างๆ จะมีการพูดคุยเสวนา ซักถาม ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร เล่าเรื่องราวต่างๆ ทำให้เห็นประโยชน์จากการรวมกลุ่ม จึงได้มีการชักชวนเพื่อนบ้าน และเครือญาติ เช่น ตระกูลชูดวง ชื่นจิตร ชูเจริญ และทองอินทร์ เข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มฯ ทำให้กลุ่มฯ มีจำนวนสมาชิกมากขึ้นกว่าเดิม จากจำนวนแรกตั้ง

40 ครั้วเรือน เป็น 79 ครั้วเรือน เพราะเมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้กลุ่มสามารถระดมทุนจากการถือหุ้นของสมาชิกได้มากขึ้น เป็นการสะสมทุนของกลุ่มฯ เพื่อนำไปใช้หมุนเวียนในกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมกองทุนกู้ยืม เพื่อช่วยเหลือสมาชิกด้วยกัน รวมทั้งเป็นพลังต่อรองกับองค์กรภายนอกในเรื่องต่างๆ เช่น การขอสนับสนุนเงินทุนจากมูลนิธิไทย – เยอรมันฯ

เครือข่ายความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน เมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชนร่วมกันแล้ว จะพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ขึ้นไปเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบริวารขององค์กรชุมชน เพราะทุกคนรู้ว่าการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มฯ มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร และมีความต้องการอย่างไร ทุกคนจะช่วยกันคิดหาแนวทางร่วมกันที่นำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มฯ และวัตถุประสงค์นั้นสนองตอบต่อความมุ่งหวัง และความต้องการของสมาชิกองค์กรชุมชนได้ เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบริวารขององค์กรชุมชน เกิดขึ้นได้จากกิจกรรมต่างๆ ภายในกลุ่ม เช่น การประชุม ปรึกษาหารือร่วมกันอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เป็นเรื่องของกระบวนการกลุ่ม ในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม ชาวบ้านจะค้นพบและยอมรับตัวผู้นำของเขา ซึ่งเกิดจากการยอมรับนับถือ ศรัทธา และไว้วางใจ เลือกขึ้นมาเป็นผู้นำองค์กรชุมชน ให้เป็นตัวแทนของเขาเหล่านั้นเพื่อดำเนินงานกลุ่ม

ผลจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและบริวาร ซึ่งได้อาศัยกิจกรรมต่างๆ เป็นสื่อกลาง เช่น การประชุมกลุ่มสมาชิกผู้ปลูกผัก ทุกวันที่ 1 ของเดือน เป็นเวทีที่ทำให้ผู้นำและสมาชิกขององค์กร ได้มาพูดคุย แลกเปลี่ยน ปรึกษาหารือ และแสดงความคิดเห็น หาข้อสรุปและแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนร่วมกัน เช่น การกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน และดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมีการแบ่งแยกหน้าที่และความรับผิดชอบ ระหว่างคณะกรรมการด้วยกัน (รูปที่ 4 แผนภาพโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว) เช่น

- ประธานกลุ่มฯ คือ นายสมัย บุญเป็ง มีหน้าที่ศึกษาข้อมูล เรียกประชุมสมาชิกกรณีฉุกเฉิน ตรวจสอบการเงินและบัญชี ต้อนรับผู้มาศึกษาดูงาน

- เลขากลุ่มฯ คือ นางสังวาลย์ บุญเป็ง ทำบันทึกบัญชีรายรับ – รายจ่ายกลุ่ม บันทึกการประชุม ศึกษาหาข้อมูล ควบคุมระบบบัญชีของกลุ่ม

- เหมัญญิก คือ นายสะอาด ทองอินทร์ คุมสมุดเงินสดของสมาชิก
ดูแลรับผิดชอบกองทุนสวัสดิการ

นอกจากการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานแล้ว ผู้นำและสมาชิกยังได้
ประชุม และตกลงร่วมกันในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มฯ ซึ่งถือเป็นแนวทาง
ในการทำงาน ที่ทุกคนต้องยอมรับ และปฏิบัติตามเพื่อการดำเนินงานของกลุ่มฯ เป็นไปโดย
ราบรื่น ลดความขัดแย้ง เพราะทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎ โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทำ
ให้ง่ายและสะดวกมากขึ้นในการขอความร่วมมือจากสมาชิก ในเรื่องต่างๆ เช่น การกู้เงิน
การถือหุ้น และหากสมาชิกคนใดไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ก็อาศัยรูปแบบการประชุมกลุ่ม
สมาชิกเพื่อหาข้อยุติ หรือลงมติ พิจารณาการกระทำของสมาชิกนั้นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
เช่น การให้ออกจากการเป็นสมาชิก 2 ราย เพราะไม่ยอมชำระหนี้ โดยไม่มีเหตุผลอันควร
หรือ การผ่อนผันให้สมาชิกที่ปลูกผักน้ำท่วมตายหมด ไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดยให้ชำระแต่
ต้นเงิน และไม่คิดดอกเบี้ย

เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและบริวาร มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน
เป็นเรื่องของกระบวนการกลุ่ม ที่นอกจากจะทำให้เกิดการพูดคุย ปรีกษาหารือ ร่วมกันคิด
ร่วมกันทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน และสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำ
ไปสู่การคิดและวิธีปฏิบัติต่างๆ ของผู้นำและสมาชิกที่มีต่อองค์กรชุมชนให้ดำเนินงานไปได้
อย่างต่อเนื่อง ลดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชนแล้ว
กระบวนการกลุ่มของเครือข่ายดังกล่าว ยังช่วยหล่อหลอมจิตใจของผู้นำและสมาชิก ให้เกิด
จิตสำนึก และอุดมการณ์ขององค์กรชุมชน เพราะในขณะที่มีการคิดวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ
ร่วมกัน ย่อมทำให้เกิดการยกระดับความคิด และวิเคราะห์ หล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด แรง
จูงใจ เกิดเป็นระดับจิตสำนึก และพัฒนาขึ้นเป็นอุดมการณ์ร่วมกัน ทำให้ผู้นำและสมาชิก
มีความผูกพัน กับองค์กรชุมชนของตนเอง มีความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กรชุมชนร่วมกัน ทำ
ให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำกับสมาชิก ทำให้เกิดการพึ่งตนเองในด้านความคิด และ
ตัดสินใจของปัจเจกบุคคล และระดับกลุ่ม/องค์กรชุมชน ซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญในการดำเนิน
งานขององค์กรชุมชนให้เกิดความต่อเนื่องและการคงอยู่ขององค์กรชุมชน

ผลจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับสถาบันต่างๆ ภายในชุมชน

เนื่องด้วยผู้นำและสมาชิกของกลุ่มปลูกผักฯ เป็นเครือญาติและเพื่อนบ้านกัน ต่างก็เป็นศรัทธาวัดเดียวกัน และวัดใกล้เคียง เมื่อมีงานบุญ งานประเพณีของวัด ชาวบ้านทั่วไปและชาวบ้านที่เป็นสมาชิกขององค์กรชุมชน ก็จะไปร่วมงานและกิจกรรมต่างๆ กันอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์กรชุมชนกับสถาบันในชุมชน คือ วัด โดยทางอ้อม เพราะวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของชาวบ้านมาก วัด จึงเป็นเวทีและเงื่อนไขที่ทำให้ชาวบ้านได้มาพบปะ พูดคุย ได้ตามทุกข์สุขกันและกัน ผู้นำของสถาบัน คือเจ้าอาวาสใช้เวลาช่วงที่ชาวบ้านมาทำบุญกัน อบรมสั่งสอนและเผยแพร่การพัฒนาในหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้รัก และช่วยกันดูแลหมู่บ้านของตนเอง วัดจึงมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านได้เกิดความรู้สึก รักใคร่ ผูกพัน มีความสามัคคี มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้จักเสียสละและให้อภัยรวมทั้งการสร้างจิตสำนึกต่อชุมชนของตนเอง ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานและการคงอยู่ ขององค์กรชุมชนทางด้านตัวผู้นำ และสมาชิกให้รู้จักการเสียสละ ให้อภัย และซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญในการทำงานร่วมกันขององค์กรชุมชน

ผลจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กร ภายนอก

เมื่อผู้นำขององค์กรชุมชนได้ติดต่อเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก เช่น รัฐ เอกชน นักวิชาการ นักพัฒนา เป็นต้น ทำให้เกิดการประสานงานระหว่างองค์กรด้วยกัน โดยผ่านตัวผู้นำขององค์กรชุมชน เกิดเป็นเครือข่ายผู้นำขององค์กรชุมชน และเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก โดยมีกิจกรรมต่างๆ เป็นสื่อกลาง เช่น การศึกษาดูงาน การอบรม สัมมนา การประชุม และการเยี่ยมเยียนระหว่างกลุ่ม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรับทราบปัญหาต่างๆ ระหว่างกัน รวมทั้งเกิดความร่วมมือ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องต่างๆ เช่น นางทองดี โพธิ์ยอง ผู้ประสานงานโครงการกลุ่มปลูกผักฯ ได้หาข้อมูลของกลุ่มฯ เพื่อเป็นแนวทางจัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากมูลนิธิไทย - เยอรมัน ทั้ง 2 โครงการ เป็นเงิน 875,000.00 บาท และเงินให้เปล่าเพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ถูกน้ำท่วมแปลงผักตายหมด เป็นเงิน

200,000.00 บาท เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของสมาชิก และมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชนให้คงอยู่ได้

นอกจากนี้ เครือข่ายดังกล่าว ยังช่วยให้ผู้นำ และสมาชิก ได้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เป็นการเพิ่มทักษะ ความชำนาญงาน และความสามารถในการปฏิบัติงาน เช่น ความรู้ด้านการเงิน การบัญชี การจัดการธุรกิจ ซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชน

3.2 กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ หมู่ที่ 4

ผลจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน ในตำบลดอนแก้ว ทั้ง 7 หมู่บ้าน เพื่อนบ้านส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านได้รวมตัวกัน ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ประจำหมู่บ้าน เป็นกลุ่มขนาดเล็ก จำนวนสมาชิกไม่มาก ไม่ได้กำหนด กฎ ระเบียบ และ โครงสร้างการบริหารงาน อย่างเข้มงวด ขึ้นอยู่กับการออมเงินของสมาชิก แล้วนำไปให้สมาชิกกู้แต่ละรายได้ไม่มากนัก ประมาณ 500 – 1,000 บาท ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือ ความเดือดร้อนของสมาชิกได้อย่างจริงจัง กลุ่มออมทรัพย์แต่ละหมู่บ้านมีลักษณะเป็นกลุ่มซ้อนกลุ่มเพราะสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ ก็คือกลุ่มแม่บ้านที่จัดตั้งขึ้น ตามนโยบายของรัฐ เพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคม ประธานของกลุ่มออมทรัพย์ ส่วนใหญ่ก็เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านด้วย ในหมู่ 4 บ้านดอนแก้ว นางทองดี โพธิยอง ไม่ได้เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน แต่เป็นอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่น และผู้นำแบบไม่เป็นทางการอื่นๆ หลายตำแหน่ง ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของเพื่อนบ้าน โดยเริ่มแรกจัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีบ้านดอนแก้วเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้า แต่ก็ยังขาดแคลนเงินทุนเพราะผลิตสินค้า แล้วไม่สามารถจำหน่ายได้ ต่อมาจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตของหมู่ 4 ขึ้นเมื่อปี 2526 โดยมีสมาชิกเริ่มแรก 20 คน และมีระดมทุนของกลุ่มฯ โดยให้สมาชิก เก็บสะสมเงินออมคนละ 10 – 20 บาทต่อเดือน แล้วนำมาให้สมาชิกกู้เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพเพื่อการผลิตสินค้า

ผลจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนภายในชุมชนเดียวกัน

ปี 2536 นางทองดี โพธิ์ยอง ประธานกลุ่มออมทรัพย์ได้พิจารณาเห็นว่าตำบลดอนแก้ว มีกลุ่มออมทรัพย์อยู่ทุกหมู่บ้าน มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ กลุ่มไม่สามารถเติบโต และพัฒนาให้เป็นกลุ่มใหญ่ได้ การสะสมทุนก็มีอย่างจำกัด นำไปให้สมาชิกกู้ได้คนละจำนวนไม่มาก ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกจึงมีความคิดว่ากลุ่มออมทรัพย์ทุกหมู่บ้าน ควรมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เป็นกลุ่มใหญ่กว่าเดิม จึงได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการของกลุ่มออมทรัพย์ทุกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเวทีที่ทำให้ผู้นำของกลุ่มออมทรัพย์ได้มา เสวนา ปรีกษาหารือ เพื่อสรุปหาแนวทางต่าง ๆ ร่วมกัน และเกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนในชุมชนเดียวกัน ทำให้กลุ่มออมทรัพย์แต่ละหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้านได้รวมตัวกัน ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบลขึ้น ชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตตำบลดอนแก้ว” ได้สำเร็จ ทำให้มีการสะสมทุนได้มากขึ้น มีชาวบ้านยอมรับมากขึ้น และชักชวนการเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 90 ราย และมีเงินออมทั้งหมดประมาณ 90,000.00 บาท โดยมี นางทองดี โพธิ์ยอง เป็นประธานกลุ่มฯ กลุ่มฯสามารถดำเนินงานและมีกิจกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้นกว่าเดิม เช่น การตั้งเงินกองทุนเพื่อนำไปช่วยเหลือสมาชิกในด้านต่าง ๆ เป็นเครื่องชี้วัดถึงความเจริญก้าวหน้าของกลุ่มฯ แสดงถึงการคงอยู่ขององค์กรชุมชน

ผลจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกชุมชน

นางทองดี โพธิ์ยอง ประธานกลุ่มออมทรัพย์สตรีฯ ได้เป็นผู้นำขององค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการอื่นๆ อีกหลายตำแหน่ง ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุม สัมมนา อบรม ศึกษาดูงาน ทำให้ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสพการณ์ รวมทั้งปรึกษาหารือถึงปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม/องค์กรชุมชนอยู่เสมอๆ เช่น การขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน ช่องทางการจำหน่ายของสินค้า เกิดเป็นเวทีสร้างเครือข่ายผู้นำขององค์กรชุมชน และเกิดแนวคิดร่วมกันในการรวมกลุ่ม นางทองดี โพธิ์ยอง จึงได้ประสานงานเชื่อมโยง กับผู้นำองค์กรชุมชนอื่นๆ นอกชุมชนอีก 13 กลุ่ม เพื่อรวมตัวเข้าร่วมเป็นกลุ่มเครือข่ายเดียวกัน ทั้งหมด 14 กลุ่ม ตั้งเป็นกลุ่มใหม่ ชื่อว่า “กลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ”

บริหารงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมีนางทองดี โพธิ์ยอง เป็นประธานกลุ่มฯ นางทองดีจึงได้หาข้อมูล และจัดทำโครงการขอรับเงินสนับสนุนจากกองทุนสังคม เป็นเงิน 4,200,000.00 บาท เพื่อนำมาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนให้แก่สมาชิกกลุ่มเครือข่ายฯ และตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่กำหนดไว้

การเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกันระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชน เพราะองค์กรชุมชน มีพัฒนาการเติบโต มีกิจกรรมเพิ่มขึ้น และสมาชิกมากขึ้น ทำให้มีการรวมพลัง และเป็นเงื่อนไขสร้างอำนาจต่อรองกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรด้านต่างๆ ต่อองค์กรชุมชน ทำให้การดำเนินงานขององค์กรชุมชนเกิดความต่อเนื่อง และมีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน

สรุปวิเคราะห์โดยรวมแล้ว ผลของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม จึงมีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน ทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยผู้วิจัยศึกษา และสามารถแยกประเด็นได้ ดังนี้

1) ผลทางตรง

(1) การได้รับสนับสนุนเงินทุน และทรัพยากรด้านต่างๆ

การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ ที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น วัตถุประสงค์เบื้องต้น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ รวมถึงคุณภาพชีวิตของสมาชิกองค์กรชุมชนนั้นจะอาศัยเงินทุน และทรัพยากรด้านต่างๆ ที่สามารถจัดสรรให้เพียงพอได้ในระดับหนึ่งแก่สมาชิกขององค์กรชุมชน การเชื่อมโยงติดต่อเครือข่ายองค์กรภายนอก เช่น รัฐ มูลนิธิ เอกชน และผู้ประกอบการอื่นๆ ทำให้ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ สนับสนุนสิ่งที่ต้องการ ทำให้การดำเนินงานองค์กรชุมชนได้สนองตอบต่อความมุ่งหวังของสมาชิกและชุมชน ตามวัตถุประสงค์เบื้องต้น เช่น กลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว ได้รับเงินสนับสนุนจากมูลนิธิไทย-เยอรมันเพื่อการพัฒนา ทั้ง 2 โครงการ รวมทั้งเงินช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกผักที่ภูน้ำท่วม เป็นเงินทั้งสิ้น 875,000.00 บาท และกลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อสังคม

เป็นเงิน 4,200,000.00 บาท และเงินทุนเหล่านี้ก็นำมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นการระดมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน โดยได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก ผ่านไปทางผู้นำขององค์กรชุมชนในท้องถิ่นนั้น

(2) การบริหารงาน และการจัดการธุรกิจ

ผู้นำและแกนนำขององค์กรชุมชน ที่มีความสามารถในการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายต่างๆ โดยการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน การปรึกษาหารือ และพูดคุยเสวนาอยู่เสมอมัทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องต่างๆในเชิงเทคนิค และเรื่องทั่วไปที่จำเป็นต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ซึ่งได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรชุมชนในท้องถิ่นของตนเอง ย่อมเกิดประโยชน์ต่อการบริหารงาน และการจัดการด้านธุรกิจขององค์กรชุมชน เช่น

- ด้านการเงินการบัญชี กลุ่ม/องค์กรชุมชนที่เป็นกลุ่มเล็กๆ จำนวนสมาชิกไม่มาก การทำกิจกรรมไม่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน การจัดทำบัญชีเพื่อจัดทำรายงานทางการเงิน อาจมีความจำเป็นไม่มากนัก เพราะสมาชิกมีจำนวนน้อยและรู้จักกันและกัน ความเสี่ยงในเรื่องการคดโกงกันจะมีน้อย แต่เมื่อองค์กรชุมชนได้มีพัฒนาการ เติบโตและขยายกิจกรรมด้านต่างๆ ออกไปหลายด้านมีการติดต่อกับเครือข่ายภายนอก ทำให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้รับการฝึกอบรม เรียนรู้ มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการจัดทำบัญชี และสรุปผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชนได้ เพื่อเสนอต่อสมาชิกขององค์กรชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการทราบข้อเท็จจริง ทำให้ทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพ และความโปร่งใสของผู้นำ ที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อมวลสมาชิก

- การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ เช่น เครือข่ายญาติ เพื่อนบ้าน ผู้นำและบริวารขององค์กรชุมชน ย่อมทำให้เกิดการพูดคุย ปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ คือ การประชุม ตกลงร่วมกันที่จะกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ถือเป็นแนวทางในการทำงาน และยอมรับเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ทุกคนต้องปฏิบัติ และอาจปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ตามความเหมาะสม ทำให้การดำเนินงานขององค์กรชุมชนดำเนินไปด้วยดี เพราะสามารถลดความขัดแย้ง ง่ายและสะดวกมากขึ้นในการขอความร่วมมือจากสมาชิกในเรื่องต่างๆ เช่น การชำระหนี้ การระดมถือหุ้น การฝากเงิน เพราะทุกคนยอมรับว่าเป็นกฎระเบียบของตน

ที่ช่วยกันกำหนดขึ้น และเมื่อคนใดไม่ปฏิบัติตาม หรือผิดกฎระเบียบที่กำหนดไว้ ก็จะไม่สามารถอยู่ภายในองค์กรชุมชนนั้นได้ และเมื่อกฎระเบียบนั้น กำหนดขึ้นแล้วสมาชิกส่วนใหญ่ ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ในภาวะการณ์หนึ่ง ก็มีการยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ เพราะทุกคนเป็นผู้ร่วมกำหนดกฎระเบียบขึ้นใช้เอง

- การจัดองค์กร และการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากได้มีการติดต่อเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กรชุมชนภายนอก มีการติดต่อสื่อสารไปมาหาสู่ ร่วมกิจกรรมระหว่างบุคคล และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ เช่น สหกรณ์การเกษตรสารภี จำกัด โดยวิธีการเข้าร่วมประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสหกรณ์ การเข้าร่วมประชุมกลุ่มสมาชิก และจากการสอบถามปรึกษาหารือกับทางสหกรณ์อยู่เสมอๆ ทำให้ผู้นำของกลุ่ม/องค์กรชุมชนได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงวิธีการจัดการทางด้านธุรกิจ และการจัดองค์กรให้เหมาะสม และได้นำมาปรับใช้กับกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว ด้วยการดำเนินงานและจัดองค์กรในรูปแบบของคณะกรรมการ เช่นเดียวกับสหกรณ์ มีการแบ่งแยกหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างคณะกรรมการดำเนินการด้วยกัน ทำให้ทุกคนที่เป็นกรรมการรู้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง การดำเนินงานของกลุ่มฯ จึงเป็นไปด้วยดี ซึ่งได้สังเกตจากการปฏิบัติงานของกรรมการและการเข้าร่วมประชุมกลุ่มสมาชิกทุกครั้ง กรรมการจะช่วยกันปฏิบัติงานและมีความสามัคคีกันดี สามารถดำเนินการจนสำเร็จลุล่วง นอกจากนี้ผู้นำขององค์กรชุมชน ยังได้นำการดำเนินงานตามหลักการสหกรณ์มาปรับใช้ คือ เมื่อกลุ่มดำเนินงานปิดบัญชีประจำปี จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานแล้ว ได้นำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของกลุ่ม หากมีผลกำไรสุทธิ ก็จะมีการแบ่งกำไรสุทธิจัดสรรคืนให้แก่สมาชิกเป็นเงินปันผลตามหุ้นร้อยละ 50 สมทบเป็นกองทุนสวัสดิการ และกองทุนเงินกู้ยืมร้อยละ 50

(3) การพัฒนาบุคคลขององค์กรชุมชน

ผู้นำ ในชุมชนย่อมมีผู้นำเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผู้นำตามธรรมชาติ หรือแบบไม่เป็นทางการรวมทั้งผู้นำแบบเป็นทางการ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ “ผู้นำ” จะต้องเป็นบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับในแง่ของการคิดดี กับปฏิบัติจริงตามสิ่งที่พูด ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อถือแก่ชาวบ้านในชุมชน และนอกชุมชน รวมทั้งผู้นำขององค์กรชุมชนด้วยเช่นกัน ที่จะต้องสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และไว้วางใจ แก่สมาชิกองค์กรชุมชน สามารถเป็นผู้นำทางความคิด การปฏิบัติ และการเผยแพร่ ดังนั้นเมื่อผู้นำขององค์กรชุมชนได้มีการติดต่อกับเครือข่ายต่างๆ เช่น เครือข่ายผู้นำองค์กรชุมชนใน และนอกท้องถิ่น รัฐ

เอกชน นักวิชาการ สื่อสารมวลชนและนักพัฒนาต่างๆ ซึ่งเป็นเครือข่ายในระดับแวนอนและแนวตั้ง โดยผู้นำได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอๆ เช่น การประชุมสัมมนา ศึกษา ดูงาน อบรม เป็นต้น ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เพิ่มความรู้ความสามารถ ศักยภาพและภาวะอารมณ์ทางด้านผู้นำ กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ ซึ่งผู้นำแต่ละคนก็มี ความสามารถ อำนาจและบารมีแตกต่างกัน รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมบางอย่าง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับการอุปถัมภ์ ซึ่งผู้อุปถัมภ์อาจได้แก่ เจ้าที่ดิน พ่อค้า นักการเมือง จะเป็นกลไกสนับสนุนอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้นำมีความน่าเชื่อถือ และเพิ่มพูนบารมีให้แก่ผู้นำ เนื่องจากสมาชิกขององค์กรชุมชนในสังคมไทย ยังยึดถือตัวบุคคล และมีความคาดหวังจากตัวผู้นำ นอกจากนี้ยังได้มีการสร้างคนรุ่นใหม่ให้เป็นผู้นำ เพราะแนวคิดต่างๆ ในการทำงานที่ผู้นำได้เรียนรู้และซึมซับมาจากเครือข่ายต่างๆ จะถูกถ่ายทอด ไปยังผู้อื่น เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์และทำงานต่อไปในภายหน้า ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงาน ที่ต่อเนื่องขององค์กรชุมชน

บวรวิภา ได้แก่สมาชิกขององค์กรชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น เพื่อนบ้าน ผู้นำและบวรวิภา เครือญาติ ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดกระบวนการเรียนรู้ ยอมรับและเข้าใจเรื่องราวต่างๆ และวัตถุประสงค์ ข้อกำหนด กฎ ระเบียบขององค์กรชุมชน ทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการเผยแพร่ เล่าเรื่องราว และขยายวงความสัมพันธ์ออกไป และชักชวนการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มๆ ทำให้มีการเพิ่มขึ้นทางด้านปริมาณและคุณภาพสมาชิกขององค์กรชุมชนเป็นกลุ่มใหญ่กว่าเดิม สามารถระดมทุนได้มากขึ้นและเป็นการสร้างฐานขององค์กรชุมชนให้มั่นคงแข็งแรงขึ้นกว่าเดิม เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว และการเข้าร่วม เครือข่ายระหว่างกลุ่มออมทรัพย์สตรีเพื่อการผลิตระดับตำบลดอนแก้ว กับกลุ่มออมทรัพย์ และอาชีพอื่นๆ นอกชุมชนอีก 13 กลุ่ม ทำให้เกิดพลังและอำนาจต่อรองกับสถาบันต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งการบูรณาการกับระบบทุนนิยมต่างๆ ที่จะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบสมาชิกขององค์กรชุมชน

(4) การตลาด และช่องทางการจำหน่าย

การร่วมมือประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดเป็น เครือข่ายความคิด และสามารถสรุปปัญหาและคิดวิเคราะห์ในการหาทางเลือกของการแก้ปัญหาต่างๆ เช่นกลุ่มปลูกผักบ้านดอนแก้ว ได้มีการติดต่อกับพ่อค้าคนกลางที่ตลาดเมือง

ใหม่ เพื่อขายผลิตผลของสมาชิกให้แก่พ่อค้า ซึ่งในเวลาต่อมาสมาชิกบางราย ได้แก่นายประยูทธ ใหม่พรม และ นายสมเดช หินเกย ได้เรียนรู้ถึงวิธีการและช่องทางการจำหน่ายแล้ว จึงได้ปรับเปลี่ยนตัวเองจากผู้ปลูกไปเป็นพ่อค้าในท้องถิ่นเอง โดยยังคงเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชนอยู่เช่นเดิม และเนื่องจากเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้านยังคงมีอยู่ จึงเป็นการง่ายและสะดวกในการติดต่อ แจ้างข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชนิด ราคาพืชผัก และระยะเวลาที่ตลาดมีความต้องการ โดยสมาชิกผู้ปลูกผักจะมีการวางแผนปลูกผัก ให้หลากหลายเหมาะสมกับฤดูกาล เพื่อมิให้ผลผลิตล้นตลาด และได้ราคาที่น่าพอใจ ซึ่งทำให้สมาชิกขององค์กรชุมชนมีรายได้จากการประกอบ อาชีพ สามารถสะสมทุน และชำระหนี้สินได้ต่อกลุ่มปลูกผัก ซึ่งมีผลให้กลุ่มฯ มีทุนหมุนเวียนและสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง มีผลการดำเนินงานที่ก้าวหน้าและมั่นคงขึ้นเป็นลำดับ

นอกจากนี้ จากการศึกษา การเข้าร่วมกลุ่มเครือข่ายงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์และอาชีพ ทำให้เกิดการประสานงานความร่วมมือในการช่วยเหลือกันทางด้านตลาดและช่องทางการจำหน่าย รวมทั้งช่วยเหลือในเรื่องของเงินทุน เพราะกลุ่มที่เข้าร่วมเครือข่ายประกอบไปด้วยทั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มปลูกพืช กลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งนางทองดี โพธิยอง ประธานกลุ่มเครือข่ายฯ ได้กล่าวว่า "กลุ่มที่ทอผ้า ย้อมผ้าแล้วก็จะส่งไปให้กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นเสื้อสำเร็จรูปออกมา แล้วกับรับซื้อคืนนำไปจำหน่ายต่อ หรือไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับกลุ่มอื่นๆ ที่ผลิตสินค้าประเภทอื่นนำไปจำหน่ายในหมู่บ้านของตนเอง ทำให้เกิดช่องทางการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มต่างๆเพิ่มขึ้น"

2) ผลทางอ้อม

การพัฒนาเชิงคุณค่า ได้แก่

จิตสำนึกเพื่อการพึ่งตนเอง และการมีส่วนร่วม

องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งต้องอาศัยแรงจูงใจของสมาชิกองค์กร เป็นแรงผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม และแรงจูงใจส่วนใหญ่ของสมาชิกเบื้องต้น ก็เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ที่ตนและครอบครัวได้รับ และเมื่อสมาชิกได้รับการสนองตอบตามความต้องการแล้ว แรงจูงใจของสมาชิกควรได้รับการหล่อหลอม พัฒนาให้แรงจูงใจ

มีความเข้มแข็ง ยืนยาว และกว้างขวางออกไป เนื่องด้วยองค์กรชุมชนที่สามารถดำเนินงานได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และมั่นคงยืนยาวต่อเนื่องไปนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิก ซึ่งมวลสมาชิกเหล่านี้เปรียบเสมือนฐานรากขององค์กรชุมชน หากฐานรากไม่มั่นคงแข็งแรงก็สามารถทำให้องค์กรชุมชนนั้นล้มเลิกไปได้ และสมาชิกที่มาจากกลุ่มคนที่มีความผูกพัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ตามรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ เกิดเครือข่ายทางสังคมทั้งในระดับแนวนอน และแนวตั้ง มีการปะทะสังสรรค์ พุดคุย ปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอๆ เกิดการยกระดับความคิด และวิเคราะห์ แรงงูใจของสมาชิก ย่อมได้รับการหล่อหลอม พัฒนา ขยายวงกว้างออกไป เกิดเป็นระดับจิตสำนึก ที่มีไ้แค่เพียงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวแต่เป็นเรื่องของส่วนรวม เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถแสดงออกได้ในทางปฏิบัติของชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอโดยมิใช่มีเพียงความคิดเท่านั้น และยกระดับจิตสำนึกนั้นขึ้นเป็นอุดมการณ์ร่วมกัน มีความผูกพันเป็นเจ้าขององค์กรชุมชนร่วมกัน และเมื่อยามเกิดวิกฤติต่อองค์กรชุมชน ก็จะไม่ทอดทิ้งหนีเอาตัวรอด ทุกคนจะคิดอย่างเดียวกันว่า “เมื่อมีสุขร่วมเสพย์ มีทุกข์ร่วมต้าน” ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิก และการพึ่งตนเองในด้านความคิด และตัดสินใจ ซึ่งเป็นคุณค่าอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่ในองค์กรชุมชน

คุณค่าแห่งน้ำใจ เสียสละและให้อภัย

การดำเนินงานขององค์กรชุมชน ที่ต้องทำกิจกรรมร่วมกันด้านเศรษฐกิจ และมีผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นปัจจัย ประกอบไปด้วยสมาชิกเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีแรงงูใจทั้งด้านบวกและด้านลบ ย่อมมีการขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท ความคิดเห็นไม่ตรงกัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่ด้วยวิถีชีวิตประจำวันของสมาชิกในองค์กรชุมชนยังเกี่ยวข้องอยู่กับกิจกรรมต่างๆ ตามวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ และการประกอบอาชีพ เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ต่างๆ เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน ผู้นำและบริวารกลุ่ม/องค์กรชุมชน และสถาบันต่างๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพราะกิจกรรมทางสังคมเหล่านี้ เป็นเวทีและเงื่อนไขที่ทำให้ผู้คนได้มีโอกาสมาพบปะ รู้จักหน้าค่าตา พุดคุยและได้ถามทุกข์สุข เป็นความผูกพันเชื่อมโยงที่เหนียวแน่น เกิดคุณค่าแห่งความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี เสียสละ แบ่งปันรู้จักให้อภัย ซึ่งกันและกัน เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัว ในปีหนึ่งๆ ชาวบ้านจะมีการรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ในงานประเพณีสงกรานต์ ลูกหลาน ก็จะไปดำหัว

พ่อ แม่ ปู่ย่าตายายและผู้อาวุโสในชุมชน นำสิ่งของไปมอบให้ เพื่อขอขมาลาโทษ ที่ได้ล่วงเกิน ในระหว่างหมู่เพื่อนบ้านเองมีการรดน้ำดำหัวเพื่อปรับความเข้าใจกัน ความหมายเบื้องหลังธรรมเนียมประเพณีเหล่านี้ ก็คือ การสร้างเงื่อนไขที่หล่อเลี้ยง คุณค่าแห่งการขอภัย และให้อภัย ให้คงอยู่ในจิตใจของชาวบ้าน และเมื่อชาวบ้านได้มาเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชน ก็จะพหุคุณค่าเหล่านี้มาทำงานร่วมกันด้วยในองค์กรชุมชน และเมื่อเกิดปัญหา มีความคิดเห็นขัดแย้งไม่ตรงกัน ก็จะถ้อยทีถ้อยอาศัย ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีน้ำใจต่อกัน โดยมีได้มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ แต่คำนึงถึงจิตใจ ซึ่งเป็นคุณค่าแทรกอยู่เป็นยาดำ ในทุกกิจกรรมการดำเนินงานขององค์กรชุมชน คุณค่าแห่งความมีน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อกันนั้น เห็นได้จากการทำงานของกรรมการ ซึ่งต้องทำงานด้วยความเสียสละโดยไม่มีผลตอบแทนใดๆ และรับผิดชอบภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือการรื้อมอช่วยเหลือให้แก่สมาชิกผู้กู้เงินไปแล้ว ผลผลิตได้รับความเสียหาย ไม่มีรายได้นำเงินมาชำระหนี้คืนให้แก่กลุ่มฯ ได้ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ และลงมติออกเสียงในที่ประชุม เพื่อผ่อนปรนให้แก่สมาชิกที่เดือดร้อน โดยไม่ถือเอาความเข้มงวด ตามกฎ ระเบียบ ที่กำหนดไว้เสมอไป

คุณค่าแห่งความซื่อสัตย์ สัจจะ

โดยปกติพื้นฐานทางจิตใจของชาวบ้านแต่ละคน จะมีคุณค่าทั้งด้านบวกและด้านลบอยู่ในตัว ส่วนเงื่อนไขภายนอกจะเป็นตัวกำหนดว่า จะทำให้คุณค่าด้านไหน กลายเป็นตัวหลัก และแสดงออกมา และเมื่อชาวบ้านได้เข้าร่วมการทำงานในกระบวนการกลุ่มตามแต่กิจกรรมเป็นตัวกำหนดที่ทำให้ชาวบ้านได้มาพบปะ มีปฏิสัมพันธ์กัน เช่น การเอามื้อเอาวัน (การลงแขก) การเข้าร่วมประชุม การปรึกษาหารือ การร่วมประกอบพิธีทำบุญทางศาสนาและความเชื่อ เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องของกระบวนการกลุ่ม เป็นเงื่อนไข ได้รู้ทุกชีวิตซึ่งกัน ช่วยหล่อหลอมจิตใจของชาวบ้าน ให้แสดงคุณค่าทางด้านบวกออกมา อย่างเช่น คุณค่าเรื่องความซื่อสัตย์ สัจจะเป็นคุณค่าที่มีอยู่บ้างแล้วในรูปแบบวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีความผูกพันกันอย่างแน่นอน เพราะความสัมพันธ์ภายในชุมชนเล็กๆ ที่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน ทำให้รู้จักว่าใครเป็นใคร หากคนในชุมชนปราศจากสัจจะ ก็จะดำรงอยู่ในสังคมนั้นไม่ได้ เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงาน เมื่อเพื่อนบ้านมาช่วยแล้ว ก็ต้องไปช่วยตอบแทนแรงงานคืน หรือไม่สามารถช่วยได้ ก็ต้อง

ไปจ้างแรงใช้คืน และเมื่อชาวบ้านมารวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ ที่มีวัตถุประสงค์ ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ในการดำเนินงาน จะต้องอาศัยพลังของกลุ่ม เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดพลังสร้างสรรค์ และสามารถผลักดันการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการพัฒนาในด้านต่างๆ ย่อมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก และผู้นำที่มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต และโปร่งใสในการทำงาน

ดังนั้น คุณค่าเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต จึงเป็นคุณค่าที่แฝงอยู่ในปัจเจกชนและขยายลงสู่กลุ่ม ซึ่งต้องมีในระดับจิตสำนึกทั้งผู้นำ และสมาชิกขององค์กรชุมชนรวมทั้งระดับของการปฏิบัติ ที่ต้องรักษาสัจจะ กฎเกณฑ์ต่างๆ เพราะถือเป็นการกำหนดข้อตกลงที่มาจากภายในเอง ซึ่งสมาชิกขององค์กรชุมชน รู้ทั้งเหตุผลความเป็นมาของกฎเกณฑ์ และรู้ทั้งเหตุผลความเป็นไปว่า ถ้าไม่รักษาสัจจะอะไรจะเกิดผลตามมา โดยเฉพาะสัจจะของผู้นำ จะต้องพิสูจน์คุณค่านี้ด้วยการแสดงออกให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ สุจริต มิให้สมาชิกเกิดความหวาดระแวงได้ สามารถสร้างความไว้วางใจ ในตัวผู้นำและถือเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เกิดความเชื่อถือศรัทธาต่อมวลสมาชิก ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง ต่อเนื่องและการคงอยู่ขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน ที่ตั้งขึ้นมา และมีพัฒนาการเติบโต ขยายออกทางด้านกิจกรรมต่างๆ จำนวนปริมาณและคุณภาพของสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการบ่งชี้ถึงการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง และการคงอยู่ขององค์กรชุมชน จำเป็นต้องมีปัจจัยต่างๆ ดังที่กล่าวมาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินงานขององค์กรชุมชน อย่างไม่สามารถแยกแยะออกจากกัน จะต้องผสมผสานปัจจัยต่างๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะความรู้ทางด้านการจัดการ การบริหารงานที่เป็นความรู้เชิงเทคนิคเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึง โครงสร้างพื้นฐานทางด้านจิตใจของผู้นำและสมาชิกขององค์กรชุมชนในระดับจิตสำนึก กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจทั้งสองด้าน คือเป็นทั้ง “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” เป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในทุกกิจกรรม เพื่อการพึ่งตนเองของบุคคลและกลุ่ม/องค์กรชุมชน สิ่งที่อยู่เบื้องหลังซึ่งเปรียบเสมือน “กาว” หรือเป็นกลไกในการผสมผสานเชื่อมโยง ก่อให้เกิดปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ก็คือ การชักทอสายใยสายสัมพันธ์ ให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ ทั้งในระดับแนวนอน และแนวตั้ง ซึ่งเป็นการติดต่อประสานงานที่มีประโยชน์อย่างมาก อายุของเครือข่ายแต่ละเครือข่าย จะมีความยืนยาวเท่าไรนั้น จะขึ้นอยู่กับความถี่

ในการติดต่อสื่อสาร และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดโอกาสมาพบปะกัน โดยอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ไม่ใช่เฉพาะด้านวัตถุเท่านั้น แต่รวมถึงการสนับสนุนให้กำลังใจ รู้สึกได้ว่าเป็นพรรคพวกเดียวกัน ยามเมื่อเกิดมีปัญหาและวิกฤตการณ์ ก็ยังสามารถพึ่งพา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และหลอมละลายให้เป็นเนื้อเดียวกันได้ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดประสานงานความร่วมมือ ช่วยเหลือให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงานให้เกิดความต่อเนื่อง และการคงอยู่ขององค์กรชุมชน